

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**YARAN KÜLTÜRÜNDE OYUN VE EĞLENCENİN YERİ VE
KATILIMCILARIN ÖZELLİKLERİ İLE BOŞ ZAMAN VE SPORA
İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ
(ÇANKIRI İLİ ÖRNEĞİ)**

**HAZIRLAYAN
Serdar Ali Osman SEVİM**

**BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI
(YÜKSEK LİSANS TEZİ)**

**TEZ DANIŞMANI
Yrd. Doç. Dr. Mehmet ÖÇALAN**

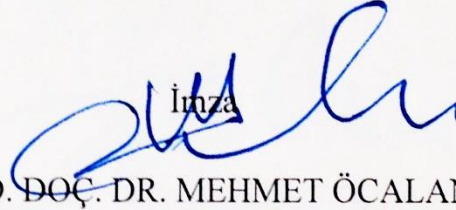
KABUL VE ONAY

Kırıkkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü

Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı

Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı çerçevesinde yürütülmüş olan “Yaran Kültüründe oyun ve eğlencenin yeri ve katılımcıların özellikleri ile boş zaman ve spora ilişkin görüşleri (Çankırı ili örneği)” isimli çalışma aşağıdaki jüri üyeleri tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi: 13.12./2016

İmza

YRD. DOÇ. DR. MEHMET ÖCALAN

Kırıkkale Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi

Jüri Başkanı

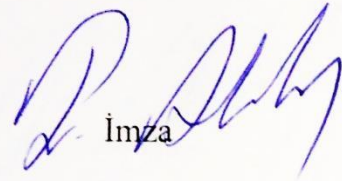

İmza

YRD. DOÇ. DR. SİBEL ARSLAN

Kırıkkale Üniversitesi

Spor Bilimleri Fakültesi

Üye

İmza

YRD. DOÇ. DR. TEVFİK CEM AKALIN

Bülent Ecevit Üniversitesi

Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

Üye

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	1
İÇİNDEKİLER	3
ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR	5
SİMGELER VE KISALTMALAR	6
ŞEKİLLER	7
ÇİZELGELER	7
ÖZET	8
SUMMARY	9
1. GİRİŞ	11
1.1. Çankırı	13
1.1.1. Ahi Cumhuriyeti	16
1.2. Ahilik	16
1.2.1. Ahilik Teşkilatı Kurulmadan Önce Anadoludaki Durum	21
1.2.2. Ahiliğin Kuruluşu	22
1.2.3. Çankırının ilk Ahi Liderleri	23
1.2.4. Lonca Teşkilatlarının Kuruluşu ve Yaranla İlişkisi	23
1.3. Yaran	25
1.3.1. Yaran Adaylarında Aranılan Nitelikler ve Yaranın oluşumu	31
1.3.2. Yaran Evinin Tanzimi	34
1.3.3. Yaranın Giyimi	37
1.3.4. Yaran Evine Geliş, İçeri Girme, Oturma Düzeni, Selamlama	37
1.3.5. Ocağa Misafir Kabulü	39
1.3.6. Baş Ağalık, Oğuz Töresi ve Ocak Yakma	40
1.3.7. Mahalli Oyunlar ve Orta Oyunları	41
1.3.8. Oyunlar ve Cezalar	46
1.3.9. Muhakeme	54
1.3.10. Arap Verme	55
1.3.11. Yarende Düğün Merasimleri	56
1.3.12. Yarende Cenaze Merasimleri	57
1.4. Boş Zaman	57
2. GEREÇ VE YÖNTEM	60
2.1. Evren ve Örneklem	60
2.2. Veri Toplama Aracı	60
2.3. Verilerin Toplanması	61

2.4. Verilerin Analizi	61
3. BULGULAR	611
4. TARTIŞMA SONUÇ	69
5. KAYNAKLAR	73
EKLER	77
ÖZGEÇMİŞ	83

ÖNSÖZ

Yaran Oğuzlardan günümüze kadar çeşitli şekil değişiklikleri yaşayarak gelen, fakat özdeki temel ilke ve anlamları değişmeyen tarihi kültür mirasımızdır. Yaşayışları itibarı ile çok hareketli olan Oğuzların birbirlerine güç vermek, destek olmak ve sorunlarını çözmek gayesi ile belli zamanlarda belli boy beyliklerinde toplanarak sorunlarını çözdükleri, aynı zamanda yemek ve eğlencenin de yer aldığı toplantıların günümüze yansımalarıdır Yaran. Daha sonraları Türklerin İslamiyete geçmesi ile Selçuklu ve Osmanlı döneminde bu dayanışma toplantıları şekil değiştirmiş, esnafların teşkilatlanmalarına ışık tutmuş ve öncü olmuşlardır. Koydukları kurallarla toplumda kanunen yasak olmadığı halde, yapılması ahlak ve maneviyat açısından sakıncalı her şey (kötü söz söylemek, kin tutmak, yalan söylemek, içki içmek, kumar oynamak, hile yapmak, kandırmaya yönelmek, hovardalık yapmak gibi) yasaklanmıştır. Ahilik müessesesi 1200'lü yıllarda gelişmiş ve esnaflar bu dönemlerde teşkilatlanmışlardır. Öyle ki zanaat erbabı kişiler bu teşkilatın oluşturduğu komisyonlar tarafından imtihan edilerek kendilerine "Şet" yani kuşak kuşatılarak çıraklık, kalfalık ve ustalık beratlarını almaları sağlanmıştır. Türkiye'nin değişik yörelerinde benzer adet, gelenek ve görenekler değişik isimler altında yaşatılmaya çalışılmaktadır. Çankırı'da ise günümüzde Yaran Ocağı adı altında yaşatılmaktadır.

Kültürlerin çok hızlı bir şekilde değişime uğramasına rağmen aslını koruyarak günümüze kadar gelen ahilik ve yaran geleneğini yaşatmaya çalışan Çankırı Yaran kültüründe oyun ve eğlencenin yerini, katılımcıların özelliklerini ve boş zaman ve spora ilişkin görüşlerini belirlemeye çalışan bu araştırma; Yaran Ocaklarına katılan ağaların spora bakış açılarının daha farklı olduğu ve boş zamanlarını daha verimli değerlendiren insanlar olduklarını açıklayan bir çalışmadır. Aynı zamanda Türkiye genelinde unutulmuş pek çok değer olduğu gibi Ahilik ve Yaran kültüründe de unutulmuş değerlerimizi ortaya çıkartan bir çalışmadır.

Yaran Kültürü hakkında kaynak, doküman ve anketlerin uygulanmasında desteklerini esirgemeyen Çankırı Ahi Yaran Dernek Başkanı Sayın Ahmet ABSARILIOĞLU'na ve Yüksek Lisans eğitimim boyunca ve araştırmanın planlama, uygulama ve değerlendirme sürecinin her aşamasında hiçbir yardımı benden esirgemeyen değerli görüşleriyle bu araştırmanın tamamlanmasında büyük katkı sağlayan danışmanım, Sayın Yrd. Doç. Dr. Mehmet ÖÇALAN'a, en içten teşekkürlerimi sunarım.

SİMGELER VE KISALTMALAR

ÇYK: Çankırı Yaren Kültürü

YKKÖ: Yaren Kültürü Katılım Ölçeği

YA: Yaran Ağa

SHKA: Sağlık Hizmetleri Kullanımı Araştırması

KYTA: Küresel Yetişkin Tütün Araştırması

TUİK: Türkiye İstatistik Kurumu

ÇİZELGELER

Tablo 1. Yaran ağaların kişisel özellikleri.....	61
Tablo 2. Yaran ağaların yaran kültürü ile ilgili görüşleri.....	62
Tablo 3. Yaran ağaların alışkanlıkları ve boş zaman değerlendirme faaliyetleri.....	64
Tablo 4. Misafirlerin kişisel özellikleri.....	65
Tablo 5. Misafirlerin yaran kültürü ile ilgili görüşleri.....	66
Tablo 6. Misafirlerin alışkanlıkları ve boş zaman değerlendirme faaliyetleri	67

ÖZET

Yaran Kültüründe Oyun ve Eğlencenin Yeri ve Katılımcıların Özellikleri ile Boş Zaman ve Spora İlişkin Görüşleri (Çankırı İli Örneği)

Bu araştırmanın amacını “Çankırı Yaran kültüründe oyun ve eğlencenin yeri ve katılımcıların özellikleri ile boş zaman ve spora ilişkin görüşleri”nin incelenmesi oluşturmaktadır. Ahilik ve yaran geleneğini yaşatmaya çalışan Çankırı yaran kültüründe eğlence oyun ve sporun yerini araştırarak yaran kültürünün ne kadar kapsamlı bir şekilde var olduğunu ve bu kültürü yaşatan insanların toplum içerisinde sigara ve alkol gibi alışkanlıklardan uzak durarak boş zamanlarını değerlendirirken kişisel gelişimlerine katkıda bulunan ortamda bulunarak topluma örnek birer insan olduğunu açıklayan bir çalışmadır.

Araştırmanın örneklem grubunu Çankırı il merkezinde bulunan yaran ocaklarında görev alan yaran ağaları ve yarana katılan misafirler oluşturmuştur. Belirlenen hipotezlerin ölçülmesinde araştırmacı tarafından geliştirilen ölçme araçları kullanılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen veriler, araştırmanın amaçları doğrultusunda analiz edilmiştir. Araştırmada elde edilen veriler, kodlanarak bilgisayara yüklenmiş ve SPSS (Statistical Package for Social Sciences) 20 istatistik programı kullanılarak çözümlenmiştir. Verilerin yorumlanmasında yüzde (%), frekans (f) değerleri kullanılmıştır.

Yaran ocağına katılan ağaların ocakta oynanan orta oyunlardan en sevdikleri ve seyirciyi en çok eğlendiren oyunun topuk dövme ve ankette sorulmayan fakat yaran ocağında oynanan diğer oyunları da sevindikleri görülmüştür. Yaran ocağına katılan ağaların mahalli oyunlardan en çok sevindikleri oyunun Çarşından üç mum aldım, Kahve Yemenden gelir ve Kömür gözlüm olduğu görülmüştür. Yaran ocağına katılan misafirlerin ocakta oynanan orta oyunlardan en sevindikleri ve seyirciyi en fazla eğlendiren oyunun samut simit ve deveci biro olduğunu belirtmiştir. Yaran ocağına katılan misafirlerin mahalli oyunlardan en çok sevindikleri oyunun ankette sorulmayan fakat yaran ocağında oynanan diğer oyunlar ve Kahve Yemenden gelir olduğu görülmüştür. Yaran ağalarının ve yarana katılan misafirlerin anket sonuçlarına göre yaran ağaların ve misafirlerin sigara kullanım oranı oldukça yüksektir. Yaran ağalar alkol kullanmamakta olup yaran ocağına katılan misafirlerde alkol kullanan oranı yüksektir. Yaran ağalar ve misafirler boş zamanlarını değerlendirirken spor yapmaktadırlar. Yaran ağalar yarana sosyal olmak için katılmaktadır. Yaran kültürü yaran ağaların ve misafirlerin davranışlarına olumlu katkıda bulunmaktadır. Yaran ağalar çocuklarını yaranaya devam etmelerini istemektedir.

Anahtar Kelimeler: Çankırı, Yaran Kültürü, Yaren, Oyun, Eğlence, Spor, Boş Zaman,

SUMMARY

The position of games and fun in the yaran culture and the characteristics of the participants and their views related to the free time and the sport

This research aims at observing and analyzing of “the importance and the status of game, fun and sport in the Çankırı Yaran culture”. Çankırı as a research, which tries to keep alive Ahi and Yaran tradition and shows the extent of Yaran culture, studying on the status of fun, game and sport in the Yaran culture and mention that the people, who provides continuance of this culture, don't have smoking or drinking habit in the community and they spend their time in a good way being in rich environments that support their individual development, so they become role models for the community.

The sample group of the research is composed with Yaran agas taking charge at the Yaran association located in Çankırı city center and the guests attending to the associations. The evaluation techniques and instruments decided and created by the researcher were used to evaluate the hypotheses which were determined beforehand. The data founded at the end of the research were analyzed in the accordance with the research aims. The percentage distribution was based on individual indicators of young people in the scope of the study. Simple and multiple linear regression analysis were used to test the hypotheses.

The agas participating in Yaran Ocak like “Topuk Dövme (Beating heels)” at most and this type amuses the audience the most among the light comedies played in the “Ocak” and it was observed that they like other games that aren't asked at the questionnaire, but played in the “Ocak”. It was stated that the agas participating in Yaran Ocak like the game called “Çarşıdan üç mum aldım (I bought three candles from the bazaar), Kahve Yemenden Gelir (The coffee comes from Yemen) and Kömür gözlüm (My black like coal- eyed lover) at most among the local games. The guests participating in Yaran Ocak like the games called “Samut Simit” and “Deveci Biro” at most among the low comedies played in the Ocak. Also, these games amuse the audience at most. It was observed that the guests participating in Yaran Ocak like the most “Kahve Yemenden Gelir” and other games that aren't asked at the questionnaire, but played in the Yaran Ocak among the local games.

According to the questionnaire results of Yaran agas and the guests participating in Yaran, the smoking rate of both these groups is very high. While the Yaran agas don't drink alcohol, consuming alcohol rate of the guests is high. The Yaran agas and the guests do

sports to spend their free time. The Yaran agas join the Yaran to be outgoing and sociable. The Yaran culture contributes a lot to Yaran agas and the guests' behavior. Yaran agas want their kids to continue with Yaran.

Key words; Çankırı, Yaran culture, Yaren, Game, Fun, Sport, Free time.

1. GİRİŞ

Türk ulusu tarih alanına çıktığı bilindiğinden bu yana varlıklarını sürdürme konusunda en köklü ve en başta gelen uluslardandır.

Hangi çağda ve nerde olursa olsun Türk toplumu için en önemli konu o toplumun sosyal ve ekonomik durumunun dini ve ahlaki konulara uygun olması örf, adet ve gelenekleri ile birlikte yükseltilmesi olmuştur. Bilim, edebiyat, ekonomi ve sosyal alanda her zaman önder olmuş ve çok değerli eserler bırakmışlardır. Ahilik ve Yaran kültürü de bu değerlerden biridir.

Yaran Kültürünün göçlerle Orta Asya'dan Anadolu'ya gelmiş olduğu, günümüzde Uygurlarda bu kurumun var olmasına dayanılarak kabul görmektedir. Orta Asya bozkırlarında yaşayan Oğuz boylarının bir dayanışma, sorun çözme toplantısı olarak başlayan yemekli, eğlenceli toplantılar, mistik İslam tasavvufu ile birleşerek ve Anadolu'da Türkmenlerin özlerinde yoğurduğu toplantıların günümüze kadar gelebilen mirasıdır. Çankırı yaren sohbetinin Müslüman Arapların fütüvvet teşkilatından, Bizans'ın lonca kuruluşlarından, Müslüman Anadolu Türklerinin ahi geleneklerinden ve kadim Türk Oğuz ananesinden geliştirdiği açıktır. Yaran, temel olarak 19. Yüzyıl ortaları ile 20. Yüzyıl başlarına kadar Anadolu'da var olan Ahilik öğüdüne dayanır. 13. Yüzyılda, gündüzleri esnaf teşkilatı ile mesleki beceri kazanan gençler geceleri de "Sohbet Toplantıları" ile sosyal eğitim almakta idiler. Ahlak, eğitim, manevi değerler, yaşam tarzı gibi konularda gençler pratik bilgilerle donatılıyordu. Ahilik "kardeşlik, mertlik, yiğitlik, yardımseverlik, misafirperverlik, dürüstlük, vatanperverlik" anlamlarına gelmektedir. Yani Türk ve İslam kültüründe ifade edilen "güzel ahlâklı" insan demektir. Ahi olabilmek için gidilen, eğitim görülen kurumada "Ahi Ocağı" denilir. Bu öyle bir ocaktır ki, oraya giren hem mesleğinin en iyi ustası olur hem de ahlâkı, fazileti ve davranışlarıyla tam bir örnek insan olur. Mesleğinin basamaklarını çiraklıktan başlayarak yavaş yavaş olgunlaşarak tırmanır. Ustası ile olan ilişkisi, tam bir sevgi ve saygıya dayanır. Burada amaç başkasına muhtaç olmadan, alınının terini, gözünün nurunu dökerek helal kazanç sağlamak ve işini iyi yaparak alacağı dualarla Allah'ın da rızasını kazanmaktır" (Tatar ve Dönmez, 2008). Ahilik ile ahlak, özellikle de iş ahlakı özdeşleşmiştir. Çünkü Ahiliğin temelinde, her faaliyetin ahlaki ölçülerde yapılması esası söz konusudur. Günümüzde de verimlilik açısından işletmelerdeki etik ortamın yadsınamaz bir önemi söz konusudur (Kavi ve Koçak, 2011). Ahiliğin kökenleri fütüvvet teşkilatı kökenli iken daha sonraları milli hüviyet kazandı. Osmanlı döneminde, koydukları kurallarla öne çıkan ahiler esnaf teşkilatlanmasının önderi oldular. Ahilik, insanı bir bütün olarak ele almış ve onu bütün

yönleriyle birlikte geliştirmeyi amaçlamıştır. Bu sebeple Ahilik, insanın sadece uhrevi hayatını değil, ekonomik, sosyal ve kültürel hayatını kapsayacak biçimde dünyevi hayatını da düzenlemiştir (Ekinci, 2008). Sonbaharda kış hazırlıklarının tamamlandığı ekim ayından sonra kırsal kesimde yapılacak fazla iş kalmaz. Kışın gelmesi ile zamanın ulaşım koşulları ağırlaşır, çevreyle ilişkiler zayıflar bu boş zamanlar yaran odalarında toplanılarak doldurulurdu. Köy odaları dışında, köy ve kasabalarda genç ve yaşlıların devam ettikleri yaran odaları vardı. Bu odaların işlevleri 1950'li yıllara kadar sürdü. Yaran toplantılarının Ahilik'in bir uzantısı, kalıntısı ve taklidi olarak yorumu yapılmaktadır. Literatür taramalarında yaran hakkında: Anadolu'da sohbet denilen ve muntazam teşkilata sahip olan bir teşekkül göze çarpar. Bunlar şehirlerde, ezcümle Çankırı'da yirmi beş kişilik bir heyet halinde muntazam kış gecelerinde içtima yaparlar, aralarına yabancı almazlar, alsalar bile hususi bir merasime tabi tutarlar, muayyen saat gelince buyurun ederler. Bunların baş ağa diye bir reisleri vardır. Sohbet için hususi odalara havi evler de bulunur. Rakı içmezler, kışı muntazam bir disiplin altında zevkle geçirirler (Ayhan, 2015). Bu bağlamda araştırmanın problemini, Çankırı ilinde geçmişten bugüne kültürel varlığını devam ettiren Yaran Kültürü içerisinde oyun ve eğlencenin yeri ve katılımcıların özellikleri ile boş zaman ve spora ilişkin görüşlerinin ne olduğu oluşturmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın genel amacı, Yaran Kültürü içerisinde oyun ve eğlencenin yeri ve katılımcıların özellikleri ile boş zaman ve spora ilişkin görüşlerini saptamaktır. Genel amaca bağlı olarak aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

Alt Amaçlar

Yaran ocağına katılan ağaların ve misafirlerin kişisel özellikleri nelerdir?

Yaran ocağına katılan ağalar ve misafirler sigara kullanmamakta mıdır?

Yaran ocağına katılan ağalar ve misafirler alkol kullanmamakta mıdır?

Yaran ocağına katılan ağalar ve misafirler boş zamanlarında spor yapmaktadırlar mıdır?

Yaran ocağına katılan ağaların ve misafirlerin bugün ki konumlarında bulunmalarında yaran ocaklarının katkısı var mıdır?

Yaran ocağına katılan ağaların ve misafirlerin yaran ocağında en sevdikleri oyunlar hangileridir?

Yaran ocağına katılan ağaların ve misafirlerin yaran ocağına katılma sebebi nedir?

Araştırmanın Önemi

Yaranlar yüz yıllar boyu toplumda örnek gösterilen birçok özelliğe sahip olmuşlardır ve bugün toplumsal yozlaşmanın olumsuzluklarına rağmen güzel ahlakın vazgeçilmezi sayılabilecek bu özelliklerin birçoğunu halen taşımaktadırlar. Günümüz modern toplumlarında iletişimden uzak sosyalleşme problemleri yaşayan insanların tarihten gelen yaran ocaklarına katılmanın hem stresten bir nebze uzak kalmaları hem de daha sağlıklı ve kaliteli bir hayat sürdürmeleri iş yaşantılarına ve günlük hayatlarına olumlu katkı yapacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda bahsedilen konu ve gelecekte bu konuyla ilgili çalışma yapacak araştırmacılar için bu çalışma önemlidir.

Sınırlılıklar

1. Bu araştırma Çankırı ilinde yer alan Ahi Yaran Meclisi Gençlik Eğitim Kültür ve Dayanışma Derneği Yaran Ocağı ve il merkezinde oluşturulan üç Yaran Ocağı ile sınırlıdır.
2. Yaran Ocaklarındaki Ağalar, Çavuşlar ve il merkezi ve çevresindeki diğer yaran ocaklarına en az bir defa katılan misafirlerden elde edilen verilerle sınırlıdır.
3. Araştırma Yaran Kültür Değerlendirme anketinden elde edilen verilerle sınırlıdır.

1.1 Çankırı

Karadeniz ve Orta Anadolu coğrafi bölgeleri üzerinde 40-16: 41-04 (Ilgaz Yenice Köyü Tepe - Kızılırmak Halaçlı köyü Boztepe arası kuzey eylemleri ve 32:34-34:09 Kızılırmak Cacıklar Köyü Kızıltepe ile Çerkeş Göynü Çukuru Batan set tepe arası) doğu boylamında yer almaktadır. Kuzey –Güney arası uzunluk 90 km, doğu-batı arası uzunluk 126 km dir. Karabük, Kastamonu, Bolu, Ankara, Çorum, Kırıkkale illeri ile komşudur.

Jeolojik olarak Marnlı, Killi, Jipsli yapı ile Neojen, Miyosen ve Pliyosen yaşlı platolar hâkimdir. Ilgaz – Çerkeş arası Köroğlu dağ silsilesi üzerinde yer alır. Bu silsile Türkiye'nin en uzun fay hattıdır. Kuzey Anadolu fay hattı olarak bilinen bölgede sismik hareketlilik nedeniyle çok sayıda yıkıcı deprem yaşanmıştır. Acı ve tatlı, Şabanözü, Devrez, Melan, Çerkeş (Ulu) çayları ile Kızılırmak önemli akarsularıdır.

Ilgaz Büyük ve Küçük Hacet Kulpi, Işık, Taşyakası dağları önde gelen yükseltilerdir. Tatlı ve acı çayların birleştiği vadide olan kent sadece kale içinden ibaretken tarihi süreçte

gelişme göstererek kale eteklerine yayılmıştır. Daha sonraları acı ve tatlı çay vadileri iskân alanı olmuştur. Çanak durumundaki topografik olarak şanssız olduğu gibi doğal olarak da şanssızdır.

Kenti çevreleyen tepeler kıraç, kurak ve bitki örtüsünce fakir, heyelan bölgesidir. Acı ve tatlı çay vadileri kentin doğal zengin bölgeleridir. Son yıllarda yapılaşma bu doğal zenginliği büyük ölçüde tehlikeye atmış yok olma süresine girmiştir.

Antik kıyılarda Çankırı adı Gangra, Gangaris adlarıyla geçmektedir. Yerel dilde adı tiftik keçisi anlamına gelir. Başka bir görüşte adını ana tanrıçadan aldığı belirtilmektedir.

Kentin kısa tarihçesi: Kentin tarih öncesi dönemleriyle ilgisi bilgi yoktur. Hititler döneminde “PALA” antik dönemde “paphlagonia” bölgesi içinde yer aldığı belgelerde kaydedilmektedir. Persler döneminde kuzey ve iç batıda kurulan Bithynia, Paphlagonia, Phryga, Cappodica bölgelerini içine alan satraplığın başkenti olmuştur. Beylikler döneminde Kastamonu ya bağlı sancak merkezi olmuş ve bu durum tüm Osmanlı dönemince devam etmiştir. 2. Mahmut döneminde Ankara ya Tanzimat’ın ilk yıllarında Bozok’a 1846 da Kastamonu ya bağlanmış Cumhuriyetin ilk yıllarında il yapılmıştır.

Tarih öncesi ve tarih çağları içinde önemli dönüm noktalarını ve Çankırı’yı ilgilendiren bölümleri kronolojik olarak, arkeolojik buluntularla desteklenen, yüzey araştırmaları ile ortaya çıkarılan, bilgi, belge, eserler sunulacaktır (Ayhan, 2015, Ayhan, 2007, Tan ve Turhan, 1999, Özkan, 2002, Turdi, 1982):

Gangra Germanikopolis, Kengrion, Cancara, Hancara, Kangırı ve 1925 yılından itibaren adı Çankırı olan kentin birde efsanelere dayanan adı vardır. Gangra adının ilk ortaya çıkışı ve belgelenmesi Helenistik – Roma döneminde olmuştur. M.Ö. Antik dönem yazarları Eretosthenes, Alaxander Polishiston daha sonraları Strabon ve Plinius eserlerinde Gangra’yı konu etmektedir.

Stephanos’un anlatımına göre Poseidon’la Aryes’in çocuğu olduğunu söyleyen Nikostratos Paflagonya çevresinde keçileri otlatmak için bir otlak arar ve sonunda uygun bir yer bulur ve bu geçit vermeyen dağların çobanı toprak sahibi ile anlaşılır. Keçilerini otlatırken arazisinde göz kulak olacağını söyler. Bir gün yüksekçe bir tepe üzerinden çevreyi gözlerken dimdik yükselen fakat öbür tarafa geçit veren bir kayalık görür ve o sırada aşağıdaki oğlakların melediğini işitir. Orada doğurmuş olan keçi ile yavrusunu taşıyarak geçitten geçip, gördüğü elverişli arazi üstüne bir şehir kurar ve oğlağa taktığı Gangra adını şehre de verir.

Strabonun anlatımında: Ms. 1. Yüzyılda Taşköprü Metropolislik yapılmış Gangra dini

merkez olma önemini kaybederek küçük bir kasaba ve askeri bir kaleye dönüşmüştür. Roma döneminden Bizans dönemine kadar Gangra adı eski kenti, Germanicopolis kale eteklerini temsil etmek üzere kullanılmıştır.

Türklerin Anadolu'ya gelmesiyle 1071 öncesinde başlayan Türk göçleri 1071 Malazgirt savaşı ile hız kazanmıştır. Bizans'ın elinde bulunan Anadolu'da sergilediği kötü yönetim Türklerin Anadolu hâkimiyetini kolaylaştırdı. Dalgalar halinde gerçekleşen göçler kısa zamanda Ege kıyılarına kadar yayıldı. Yerli halklarla kaynaşan Türkler ayrı ayrı beylikler veya emirlikler şeklinde örgütlendiler.

Sivas, Amasya, Tokat çevresinde 1080 yıllarında Danişment Gazi tarafından kurulan beylik Anadolu'nun en güçlü beyliklerinden biri oldu. Sürekli olarak Bizans üzerine akınlarda bulundu. Çankırı'da akınlarda bulunulan sık sık Türklerle Bizanslılar arasında el değiştiren illerden biri idi.

Danişmentli Gümüştekin'in yakın arkadaşı olan Karatekin Sinop bölgesinin fethi ile meşguldü. Büyük Selçukluların kontrolü dışında gerçekleştirilen bu fetihler arasında Çankırı'da bulunuyordu. Sultan Melik Şah ise kendi kontrolü dışında gelişen Alp Gazi yönetimlerine karşı Anadolu'ya ordu göndererek kurulan emirlikleri buldukları yerlerden terke mecbur etti. Bu sırada Çankırı fatihi Emir Karatekin ölmüş ve Çankırı kalesine defnedilmişti. Adı geçen beylik 1178 de Selçuklu Sultan'ı Kılıçaslan tarafından sona erdirildi. 1134 de Çankırı Bizans'ın eline geçmiş, Çankırı halkı esir edilerek İstanbul'a götürülmüştür. Bir müddet sonra bölge tekrar Türklerin eline geçmiştir. 1071 Malazgirt komutanlarından olan Danişment Gazi Yeşilirmak ve Kızılırmak vadilerini fethetmiştir. Gümüştekin'in yakın arkadaşı olan Emir Karatekin' de Çankırı, Kastamonu, Sinop taraflarını fethederek Türk yurdu haline getirdi (Ayhan, 2015).

İlk çağlardan günümüze en eski yerleşim merkezlerinden biri olan Çankırı, Selçukluların Anadolu'yu fethinden sonra 1082 yılında Danişment Beylerinden Emir Karatekin Bey'in ili fethetmesiyle Türk hâkimiyetine girmiş ve daha sonra, 1380 yılında ise Osmanlı topraklarına katılmış ve bir sancak merkezi yapılmıştır. Osmanlı döneminde Kütahya, Yozgat ve Kastamonu'ya bağlı kalmış, ancak Cumhuriyet döneminde bağımsız il durumuna getirilmiştir (Ayhan, 2007). Bu yönetim bağılıklarının etkisi ile Çankırı ili halk kültürü, İç Anadolu Bölgesi'yle Batı Karadeniz Bölgesi'nin kültürel özelliklerini de bünyesinde barındırmaktadır. Bu nedenle Çankırı ili kültürel yapısı ve civarında konuşulan Türkçe, ağız özellikleri yönünden Kastamonu ve Çorum illeri ile benzerlikler göstermektedir (Tan ve Turhan, 1999). Çankırı M.Ö. bugün başkent olan Ankara ve civarında bulunan

Galatlar zamanında “Gangrea” şeklinde adlandırılmış, zaman içerisinde ise ismi Cancarı, Germanapolis, Kangri gibi değişik şekillerde telaffuz edilerek en son Cumhuriyet devrinde 9 Nisan 1925 tarihinde Çankırı adını almıştır (Özkan, 2002).

Çankırı'nın var olan kültürel yapısı, gelenek ve görenekleri, folklorik değerleri incelendiğinde büyük bir birikimin söz konusu olduğu görülmektedir. Asırlardır bu topraklarda yaşayan Türkler, köklerinin geldiği ve anayurtları olan Orta Asya'ya uzanan bir takım âdet ve ananelerini yaşatmayı ve kuşaktan kuşağa aktarabilmeyi başarmışlardır. Bugün Çankırı'da ve Anadolu'nun bazı yerlerinde yapılmakta olan “yaran sohbetlerinin benzeri bir şekline örnek olarak, Uygur Türklerinde sürdürülen bir gelenek olan “meşrep” toplantıları gösterilmektedir. “Meşrep”; türkü, müzik, halk dansları ve her çeşit halk oyunları ile beraber, gelenek ve göreneklerin bir arada icra edildiği ve yaşandığı kültürel bir eğlencenin ismidir (Turdi, 1982).

1.1.1 Ahi Cumhuriyeti (1290-1354)

Bir ara Çankırı'yı da yönetimleri altına alan Ahi Cumhuriyeti Ankara merkez olmak üzere 1290'da kuruldu. Derviş-Esnaf cumhuriyeti olarak tarif edebileceğimiz bu kuruluş 1308 yılına kadar Selçuklulara, 1335'e kadar Moğollara daha sonralarında Eratnaoğullarına ve Karamanoğullarına bağımlı yaşamış hiçbir zaman bağımsız olamamıştır. 1354 yılına gelindiğinde Osmanoğlu Gazi Süleyman Paşa Ankara'yı fethederek Ahileri Osmanlılara bağladı.

Çankırı'da yaşatılmakta olan yaren geleneğinin temel savaş kaynaklarından olan Ahilik felsefesi ve örgütünün Çankırı'ya etkileri araştırmaya ve aydınlatılmaya değer bir konudur.

Yaren üzerine araştırma yapan bazı araştırmacı ve yazarlar, Yâren'in bir ahilik geleneği olduğunu belirtmektedir (Ayhan, 2015).

1.2 Ahilik

Ahi kelimesinin kaynağı ile ilgili birbirinden tamamen farklı iki görüş bulunmaktadır. Birinci görüşe göre; ahi kelimesinin kaynağı Türkçe olup “akı” kelimesinin Anadolu'daki söyleniş tarzından çıktığı şeklindedir (Erken, 2002).

Ahi sözünün Türkçe (Akı: cömert, gani) sözünden mi yoksa Arapça (Ahi: Kardeşim) sözünden mi geldiğinin tam olarak bilinmediğini belirtmeliyiz (Uslu, 2005).

İslamiyet'in kabulünden önce kurulmuş Asya devletlerinden Hunların, Avarların,

Göktürklerin ve Uygurların Türk oldukları alfabe, takvim, uygarlık anıtları ve binlerce kilometrelik yer altı su kanalları bıraktıkları gerçektir. Anadolu Selçuklu devleti ve Osmanlı dönemlerinde ise etkisi büyük sosyo-ekonomik kurumu Ahi Teşkilatlarını kurmuşlardır.

Asya'dan çıkıp Anadolu'ya göç eden Türkler yepyeni bir ortama girdiler, göçer durumdan yerleşik düzene geçtiler. Din, dil, çevre, iklim ve kültür farklılıklarına rağmen kendilerini tanıtmak, kabul ettirmek durumunda idiler. Bu yeni mekânlarda Rum ve Ermeni esnafı kendi kurdukları esnaf teşkilatları ile tekelleşmiş durumda idiler. Bu şartlar altında esnaf ve sanatkârların birlik ve beraberliğini tesis etmek, standart ve kaliteli mal üretmek, varlıklarını devam ettirmek ve rekabet edebilmek için Esnaf Ahi Teşkilatını kurdular (Absarıloğlu, 2004).

Ahi birliklerinin nerede ne zaman kurulduğunun kesin bir tarihi belli olmamakla beraber bazı araştırmacılara göre 8. bazılarına göre de 11. ve 12. Yüzyıllarda kurulduğu sanılmaktadır. Ahi birlikleri her kurum gibi, belli ihtiyaçları karşılamak gayesi ile kurulmuşlardır. O tarihlerde Anadolu'daki şehirlerde el sanatlar, ticaret özellikle Bizans'ın geliştirdiği loncalara bağlı Rum ve Ermenilerin tekelinde idi. Asya'dan gelen sanatlar ve tüccar Türklerin yerli sanatkâr ve tüccarlar karşısında tutunabilmeleri, onlarla yarışabilmeleri ancak aralarında bir teşkilat kurarak dayanışma sağlamaları, bu yolla iyi, sağlam ve standart mal yapıp satmaları ile mümkün olabilirdi. İşte Anadolu da ki ahilik bu şartların tabii bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Ahilik köklü kültür değişmelerinin olduğu bir dönemde, birbirlerine karşı çatışmacı tavır alan grupları uzlaştırmak, zayıflayan aşiret bağlarının yerine yerleşik hayat tarzına uygun koruyucu değerler meydana getirebilmek, Bizanslılara karşı Müslüman Türk menfaatlerini korumak ve toplum huzurunun sağlanmasına yardımcı olmak amacındadır. Bu sebeple teşkilatın sosyal kültürel ve siyasi yönleri vardır (Özkan, 2002).

Ahilik, Türk örf, adet ve geleneklerini İslam ahlak fazileti ile bütünleştirerek, kaliteli üretim, hilesiz satış felsefesi üzerine kurulan bir esnaf teşkilatıdır. Bu teşkilata başka hiçbir toplumda rastlamak mümkün değildir (Absarıloğlu, 2004).

Ahilik İslam inancıyla Türk örf ve adetlerini kaynaştıran bir düşünce sistemidir. Bu sistemde insan, sistem ortasında oturtulmuş olup, her şey onun dünya ve ahiret mutluluğu için düzenlenmiştir. Hiçbir şey eşref i mahlûkat kabul edilen insandan daha fazla değer verilmez. Bu anlayış ahiliğin genel ahlak yapısını teşkil eden kaideleri açık ve kapalı, dışa ve içe ait olmak üzere sınırlandırılan 12 emirden meydana gelmektedir. Müslüman Türk milleti bu emirleri “eline diline ve beline hâkim ol.” Şeklinde özetleyip Anadolu da hala

kullanılmaktadır. Kapalı ve dışa ait emirler şunlardır;

1. Gayri meşru ilişkiden (zina) sakınılmasını emreden şalvar ile ilgili emir,
2. Dinimizde haram ve yasak yiyeceklerle ilgili emir
3. Yalan dedikodu, gıybetten sakınılmasını isteyen dil ile ilgili emir
4. Görülmesi ve duyulması istenmeyen, kötülük ve gözle ilgili emirler
5. Kötülük etmekten sakınılmasını isteyen el ve ayakla ilgili emirler
6. Dünya malına ve nimetlerine, ahireti unutturacak kadar bağlanması istenilen hırs ile ilgili emirlerdir.

Müslüman Türk millet bu emirleri “Eline, diline ve beline hâkim ol.” şeklinde özetleyip Anadolu'da hala kullanılmaktadır.

El bel dil' in kapalı oluşu, hem Ahiler yani Yaran, hem de Bektaşilerde vardır. Ancak Bektaşilerde her şey hak ve halktan bilirler ve kadere bağlanırlar. Ahilerde ise başarı kaderden çok kendi iradelerinden beklenilir. Bunu içindir ki genç yaranları yetiştirmede bir taraftan esnaf teşkilatı ile gündüz, diğer taraftan da sohbet ocaklarıyla (Yaran Meclisinde) gece genç yaranlara hâkim olur. Kendi mensuplarını bu şekilde kontrol etmiş, başka hiçbir teşkilat yoktur.

Açık ve içe ait altı emir ise şunlardır;

1. Cömertlik
2. Tevazu
3. Alicenaplık ve alcak gönüllülük
4. Merhamet ve bağışlama
5. Bencil olmama
6. Uyanık olma

Bir Ahinin büyüklüğünü gösteren sanatındaki işçiliktir. Ahi, birkaç iş veya birkaç sanatla değil kabiliyetine uyan tek bir iş ya da sanatla uğraşmalıdır.

Ahi, işinin veya sanatının geleneksel pirlilerinden, kendi ustasına kadar, büyüklerine içten bağlanmalı, sanatında ve davranışlarında onları örnek almalıdır. Ahi kazancının geçiminden arta kalanı ile yoksul ve işsizlere yardım etmelidir. Ahi, bilgi sahibi olmalı, bilgileri sevmeli, beylerin, uluların kapısına gitmemeli, aksine padişah bile onun ayağına

gelmelidir. Ahilik bir ağaçtır, doğruluk yerinden biter, yaprakları edeptir, hayâdır, kökü Allah'ı tek bilmektir. Yemişi evliya sohbetidir, suyu rahmettir. Bu ağaç yiğidin gönlünde biter, yaprakları yücelir. Ahilik bunları düstur kabul etmiştir.

Ahilik, genel olarak üretimin kanaat ve tevazu ölçülerine dayalı olarak hırs vb. duygulardan uzak olacak bir biçimde yürütülmesini benimsemiştir. Bu da çalışma ortamının aşırı rekabetçi olmasını önlemektedir. Ayrıca, “eline, diline ve beline sahip ol” kuralını öğütleyen, namuslu olmayı, sır saklamayı ve kötü söz söylememeyi aşıl原因an Ahi teşkilatı, Osmanlı Devleti'nin sosyal ve ekonomik istikrarına büyük katkılarda bulunmuştur (Tüzen, 2007). Birçok kaynakta Ahiliğin değerleri ile ilgili değişik kavramlar ele alınmıştır. Burada, özellikle bireysel davranış temelli değerlere yer verilmiştir (Özkan, 2002):

- 1.Sabır Gösterme.
- 2.Sevgi Gösterme.
- 3.Sır Tutma.
- 4.Samimiyet ve İçtenlikte Bulunma.
- 5.Güler Yüzlü Olma.
- 6.Güven Verme.
- 7.Kanaat Etme.
- 8.Sadakat Gösterme.
- 9.Affedici Olma.
- 10.Öfkelenmeme.
- 11.Doğruluktan Ayrılmama

Kurucusu ve piri olarak, asıl adı Mahmut Nurettin, takma adı Nimetullah olan Ahi Evran 1236 yılında Horasanda doğmuştur. Anadolu'ya göç eden ailesi ile Konya'dan sonra Denizli ve Kayseri'ye gitmiş, son olarak ta Kırşehir'e yerleşmiştir. Ahi Evran usta olduktan sonra teşkilatta Ahi Şeyhi olarak görev yapmış, Kırşehir'de Ahi Babalığa yükselmiş, teşkilatına taze bir tanzim ve canlılık getirerek bütün Anadolu'da tanınan bir şahsiyet haline gelmiştir (Özkan, 2002).

Ahilik teşkilatının kurucusu olarak bilinen Ahi Evran ki, bu onun takma adıdır asıl adı Masırüddin Mahmut Bin Ahmet'tir. 1771-1262 yılında yaşamış 122 yılında Moğolların ülkesini istila etmesi sonucu Anadolu'ya gelmiş ilk olarak Kayseri'ye yerleşmiştir. Mesleği debbağlıktır (deri işlemeciliği). Daha sonra Kırşehir'e yerleşen pir üstat burada ahi babalığa yükselmiştir (Abalıoğlu, 2004).

Hakkında birçok efsaneler bulunan Ahi Evran “ Hiç ölmeyecekmiş gibi dünyaya, yarın

ölecekmiş gibi ahirete çalış” hadis-i şerifini kendine hareket metodu seçmiştir.

Ahilikte, geçmişte yaşanan olaylar, daha sonraki nesillere aktarılması açısından hikâyeleştirilmiştir. Olay yada başarıların hikâyeleştirilmesi, sonraki nesillere cesaret, güven ve motivasyon sağlamaktadır (Doğan, 2006).

Teşkilat mensuplarına dünyada yaşamak için bilgi, ahlak ve maharete, sanatkârlar arasında yardımlaşma ve beraberliğe, ahiret içinde takva ve iman esaslarına sımsıkı sarılmaya ihtiyaç olduğunu sık sık hatırlatmıştır.

Esnaf denetlemelerine büyük önem vermiştir. Her fırsatta esnafları gezer, yapılan işlerin temizlik ve sağlamlığını kontrol ederdi. Ayakkabıcıları gezerken hatalı üretilen ayakkabıyı dükkânın damına atar ve herkes “falan ustanın pabucu dama atıldı” derdi. Bu sözler, o ustanın kalitesiz mal ürettiği anlamına gelirdi. Ahiliğin düşüncesine uygun şekilde ekonomik hayatın düzenlenmesi için orta sandıklar kurulur. Ahi birliğinin orta sandığında altı kese bulunurdu. Atlas kesede sandığa ait her türlü yazışma evrakı, yeşil kesede esnafa ait mülklerin tapu ve senetleri, örme kesede sadığın nakit paraları, ak kesede her türlü giderlere ait senet ve vesikaları ve geçmiş yılların hesap nüshaları, kara kesede ise vaktinde tahsil edilmemiş alacaklara ait senetler ve vesikalar bulunurdu.

Ahi birlikleri secimle gelen, çok geniş yetki ve sorumlulukları olan bir başkan ile beş kişilik yönetim kurulunca yönetilirdi.

Ahilikte, mal, servet ve sadece kazanç için çalışmak hiçbir zaman kendi başına anlam taşımaz. Bunlar ancak kendinden üstün bir gayenin gerçekleşmesine vasıta oldukları takdirde değer ifade ederler. Mesela başkalarına muhtaç olmadan yaşamak için olsun veya başkalarına yardım için kazanılan para değerlidir. Ama para kazanmış olmak için kazanmak ahilik düşüncesine terstir. Çünkü vasıta olan para gaye haline gelirse, gaye olan ahlaki değerlerde vasıta haline gelir ki, bu çok ahlaksız bir dünya görüşünün temeli olur. İşte bu düşünce ile ahi sabahleyin siftah etmeyen komşusuna ikinci müşterisini kibar bir lisanla gönderebilmiştir. Her şeyden önce esnafta dürüstlük aranmıştır. Mütevazı kâra kanaat edilmiştir. Aksini yapanlar denekten çıkarıldığı gibi, sattığı süte su katan bir sütçünün kuyuya basıldığı, bozuk kantar kullananın ibreti âlem için çarşı Pazar dolaştırıldığı, ekşi pekmez satanın pekmezinin başına geçirildiği bilinmektedir. Genelde Türk esnafi kurallara uymuş, asırlardır dürüst bir şekilde hizmeti kendine düstür edinmiştir ki dükkânın levhasına; “her sabah besmeyleyle açılır dükkânımız, hakka iman ederiz, Müslüman şanıamız, eğrisi varsa bizden, doğrusu elbet sizin, hilesi yok, helalinden malımız, müşterimiz, velinimet, yaranımız, yarınımız, ziyadesi zarar verir, kanaattir kârımız.” diye yazabilmiştir (Özkan,

2002).

Çırak olmak için bir ustanın yanında işe başlayan gence, iki tane de yol kardeşi seçilirdi. Böylece, bu gençler arasında ömür boyu sürecek bir kardeşlik başlardı. Yol kardeşliği ile Ahilik kurallarına olan bağlılık yol kardeşlerinin birbirinden sorumlu olması yoluyla denetim altında tutuluyordu (Doğan, 2006). Günümüzde ise, işletmeler, yol kardeşliğini, “Buddy Building” adı altında uygulamaktadır. Bu sistemde, işe başlayan herkese, şirkete adım attığı andan itibaren, önceden belirlenen tecrübeli bir personel eşlik etmektedir. Bir ay süreyle yürütülen bu çalışmada koçun yapması gereken görevlerden bazıları ise şöyledir: 1. Yeni çalışma arkadaşları ile tanıştırmak. 2. Güvenlik kartı, bilgisayar, telefon gibi ihtiyaçlarını gidermesini sağlamak 3. Öğle yemeğine beraber gitmek (Akın, 2009). Ahi işinin veya sanatının geleneksel pirlerinden kendi ustasına kadar bütün büyüklere içten bağlanmalı, sanatında ve davranışlarında onları örnek almalıdır (Güllü, 1977). Buna karşılık olarak da, Ahiler, yanlarında çalışan çırak ve kalfalara emekleri sömürülecek varlıklar gibi değil, yetiştirilecek ve ileride işyeri açabilecek bir insan gibi bakmışlardır (Bozyiğit, 2000).

Ahilikte, ilişkiler, mesainin bitmesi ile sona ermemekte, mesai sonrasında da devam etmektedir. Bu ilişkilerin sürdürüldüğü mekânlar ise, “Yaran Odaları” olmuştur. Bu mekânlar, özellikle, mesai sırasında konuşulamayan sorunların rahatlıkla dile getirildiği ortamlar olmuştur (Doğan, 2006). Günümüzde de çalışanların sorunlarını paylaşabilecekleri ortamlara ihtiyaç vardır. Bazı örgütler, bu çerçevede, gezi, piknik ya da seminer tarzı etkinlikler yapmaktadır. Çünkü çalışma ortamında iş yükü nedeniyle gerekli iletişim ve paylaşımlar sağlanamamaktadır. Bazen, sorun olarak görülen şeyler, daha rahat ortamlarda dile getirilerek çözüme kavuşabilmektedir. Aslında bu tür yerler birer terapi merkezidir. Ayrıca bu odalarda, sadece işle ilgili sorunlar tartışılmaz, eğlenceler düzenlenir, mahalli konular konuşulur ve ortak çözümler üretilirdi (Uçma, 2011).

Ahilikte, organizasyonel anlamda bir yalnlık ve sadelik söz konusudur. Bu anlamda katı bir hiyerarşik yapıdan bahsedilemez. Dolayısıyla, iletişim kanalları açıktır. Bu durum da bireyleri psikolojik açıdan rahatlatmaktadır (Doğan, 2006).

1.2.1. Ahilik Teşkilatı Kurulmadan Önce Anadolu’daki Durum

Ahilik Teşkilatı Kurulmadan Önce Anadolu’daki Durum Selçuklular zamanında da Anadolu’nun yerli Hıristiyan halkları kültürce geri bir manzara arz ederler. Böylece Anadolu’ya ilk gelen Türklerin çoğu göçebe olduğu halde bu memlekette gelişen milli kültür

üzerinde yerli halkların ciddi tesiri ve yardımı olamamıştır. Nitekim İslâm medeniyetinin kuruluşunda, eski Yakın Doğu ve Yunan kültür mahsullerini devam ettiren Irak, Suriye ve Mısır Hıristiyanlarının rolü büyük olmuştur. Hâlbuki Türkler Anadolu'da böyle bir imkâna kavuşmamıştır. Anadolu'da gelişen ve daha sonra Balkanlara uzayan Türk medeniyeti böylece Türk- İslâm medeniyetinin batıya doğru uzanması ve devamından ibaret kalmıştır. Bizans Anadolu'sunda bu şekilde bir medeni ve iktisadî çöküş hüküm sирerken, Toroslar-Erzurum hattı ötesinde, Doğu Anadolu'da, İslâm dünyası ile medenî ve ticarî münasebetler sayesinde oldukça ileri ve canlı bir hayat vardı. Hatta Orta Anadolu'ya nazaran göze çarpan bu medeni üstünlük XIII. yüzyılda, yani Selçuklu medeniyeti yükselinceye kadar devam etmiştir. Bu sebeple Müslümanlarla çevrili Doğu Anadolu'da yaşayan Hıristiyanlar Orta Anadolu'nun Rum ve Rumlaşmış Hıristiyanlarına nispetle kültürce daha ileri bir seviyede bulunuyorlardı (Turan, 1973).

1.2.2. Ahiliğin Anadolu'da Kuruluşu

Anadolu Selçuklularında halk şehir ve köylerde yaşayanlar olmak üzere iki grupta düşünülmektedir. Şehirlerde Anadolu nüfusunu meydana getiren çeşitli topluluklar oturuyordu. Bunlar, Hükümet mensupları, ayanlar, ilim erbabı, fütüvvet teşkilatı gibi dört kademedен oluşuyordu. Her şehirde ayrı ayrı loncalar halinde teşkilata sahiptiler. Aynı loncaya bağlı olanlar arasında sıkı bir meslek bağlılığı ile maddi ve manevî bir denetleme vardı. Her esnaf zümresinin başında bulunan kimseye “ahi” yahut “şeyh” denmekte idi. Bunun yardımcısına da “ yiğitbaşı-server” deniyordu. Ahinin başında bulunduğu teşkilatın işçileri, dini ve ekonomik bir ruhla birbirlerine sıkı sıkıya bağlı bulunuyorlardı. Avrupalılar Haçlı seferlerinden sonra Türk tesirinde kalmışlardır. Türk esnaf loncaları Avrupa şehirlerine taklit edildi. Bu suretle Avrupa'da burjuva sınıfı doğdu. Bu durum modern Avrupa toplumunun vücuda gelmesinde birinci derecede amil olmuştur. Esnaf teşkilatının yani Ahilerin, İslamiyet'in Anadolu'da yayılmasında büyük etkileri olmuştur. Diğer dinlerden olan esnaflar ahilerin derneğine giremedikleri için, Türk- İslâm esnafları, şehrin sanatını ve ekonomisini ellerine geçirmişlerdi. Esnaf dernekleri dışında kalan Hıristiyanlar, bundan çok zarar görüyorlar, bu yüzden İslamiyet'i seçiyorlardı (Atceken ve Bedirhan, 2004).

1.2.3. Çankırının İlk Ahi Liderleri

Şeyh M. Mehdi-i Veli ve Şeyh Hacı Bahaeddin Çankırı'da yaşamış ilk Ahi liderleridir. Şeyh M. Mehdi-i Veli: Anadolu'nun ilk mutasavvıflarından kolonizatör Türk Dervişlerinden, Abdulkadir Geylani'nin seyyidi evliyadır. Yaklaşık 1210 yılında Çankırı ve yöresini fetih ederek ölümü 1272 yılına kadar geçen süreçte yerel beylik Ahi Cumhuriyeti kurarak yönetmiştir. Şeyh Hacı Bahaeddin: 14. yüz yıl ortalarında yaşamış sofi, Ahi, Türkmen Şeyhidir. Hakkında tek kesin kaynak M. 1328 yılında vakfin belgesidir. Ahi Evran'ın hocası ve kayın pederi Sofi Evhadiddin Kirmaninin yolundan belki de soyundan ve Ahi dervişlerindedir. Mesleği Debbağ olup Keçecilik ve toprak atölyesi kurarak çömlekçilikle de uğraşmıştır. Çarşıda sayısız dükkân yaptırarak esnafa iş yeri sağlamıştır. Şehirde bağ, bahçe, tarlalar ve Eldivan ilçesinde 6 köyü ve çiftlik köyünün ünlü Kozdiken bağlarını vakıf etmiştir. Şeyh Bahaeddin'in mezarı Karataş Mahallesi Kurşana semtindedir. Yaptırdığı Cami, mescit, tekke, zaviye, imaret, çeşme ve su oluğundan günümüze ulaşan olmamıştır. Anadolu'da 1240 yılından sonra Anadolu Selçuklu devletinin çökmesi ile siyasi otorite yok olmuş, Moğol İlhanlı devleti yönetime ortak olmuştu, kargaşa ve dağınıklık her kentte feodal siyasi beylikler ortaya çıkarmıştı. Siyasi ve sosyal harekâtın önünde lider olarak Ahi Şeyhleri çoğunlukta idi, Çankırı'da da Şeyh M. Mehdi-I Veli, siyasi, yönetici Ahi lider, ileriki yıllarda da Şeyh Bahaeddin Ahi önder olarak sistemde yerlerini alarak esnafın, sanatkârların ve toplumun temel taşı oldular.

Çankırı'da bu teşkilatın kurucusu ve lideri Şeyh M.Mehdi-i Veli'dir. Çankırı'da Anadolu Selçuklu Devletinin çöküş dönemlerinde yerel bir beylik bir Ahi Cumhuriyeti kurmuş 1272 yılına kadar yönetmiştir. Çankırı'yı kale dışında ilk mahalle olan Karataş'tan başlayarak kuran çarşı ve arastalar inşa eden zattır. Kurduğu ahi beyliğinin siyah deriden yazılı bir sancağı olduğu bilinmektedir. Türbesi ve külliyesinden arta kalan Karataş mahallesinde kayalar üzerinde Türkmen tarzında bir yapıdadır.

Hacı Şeyh Bahaeddin de 14. yüzyılda Çankırı'da yaşamış Ahi Türkmen Şeyhidir. Ahi Evran'ın hocası ve kayın pederi Sofi Evhadiddin Kirmaninin soyundandır. Çarşıda sayısız dükkân yaptırarak esnaf ve sanatkâra iş imkânı sağlamıştır (Absarılıoğlu, 2004).

1.2.4. Lonca Teşkilatlarının Kuruluşu ve Yaranla İlişkisi

Ahi teşkilatları 18. Yüzyılda artan nüfus ve çoğalan meslek gruplarının ihtiyacına cevap verebilmek için lonca teşkilatına dönüşmüştür.

Bu teşkilat her meslek dalının kendi bünyesinde oluşturulan ve seçimle iş başına

gelen demokratik yönetim sergileyen bir heyet olmuştur. Heyet ahi baba vekili, Esnaf kâhyası, yiğit başı ve mütevelliden oluşmuştur. Bu teşkilat esnaf ve sanatkârlar arasında ki birlik ve beraberliği tesis etmenin yanında ticaret ahlakına uygun çırak, kalfa ve usta yetiştiren icazet veren bir kurum olmuştur. Herhangi bir sanata çırak olarak başlayan kişi kalfa ve usta olabilmek için bu heyetten icazet almış, törenle şet (kuşak bağlama) kuşanarak kademe yükseltilmiştir. Her törene ayrıca esnafa ziyafetler verilmiştir.

Kimse çıraklığını yapmadığı bir mesleğin ustası olmamıştır. Ahilik temel kuralları ve ticaret temel ahlakı aynen bu teşkilatta da muhafaza edilmiş genel ahlaka uymayan esnaf ve sanatkârlar cezalandırılmıştır. Standartlara uygun mal üretmeyen, müşterilerine iyi davranmayan esnafalara cezalar verilmiş suçların tekrarı halinde meslekten men cezaları bile uygulanmıştır.

Günümüz de ise ahilik ve lonca teşkilatlarının görevini memleketimizde yaran meclisleri üstlenmiştir. Yaran kelime itibari ile kardeş, dost, arkadaş demektir. Mana olarak Türk örf, adet ve geleneklerinin İslam ahlak ve fazileti ile bütünleşerek sevgi, kardeşlik, birlik ve beraberlik içerisinde yaşatılan milli kültür mirasımız, ilim ve irfan yuvası edep ve terbiye ocağıdır.

Yaran meclisleri 24 Oğuz boyunu temsil edildiği bir büyük başağa, bir küçük baş ağadan ve 22 yarandan müteşekkildir. Çavuş yaranın hizmetini yerine getiren kişidir.

Büyük başağa ahi baba vekilidir, küçük başağa esnaf kâhyası yaran reisi yiğit başı, usta yaranlarda mütevellidir.

Ahi Birliklerinde mesleki eğitim iş başında kalfalar ve ustalar tarafından verilirdi. Mesleki eğitimle genel eğitimi ve toplumsal hayatı bir bütün içerisinde ele alan Ahilikte, bir gencin meslek hayatının ilk kademesi yamaklıktır. Ahilik teşkilatına yeni katılanlara öncelikle mesleğin erkân ve adabı öğretilirdi. Yine Ahilerin kaçınması gerekli tutum ve davranışlarda öncelikle öğretilen bilgiler arasındaydı. Her şeyden önce birer terbiye ve kültür ocağı olan zaviyelerde okur-yazarlık eğitimi de yapılır, dini, ilmi bilgiler de verilirdi. Edebiyat, Kuran-ı Kerim okuma, Türkçe ve Arapça dillerinin öğretilmesinden başka güzel yazı yazma ve musiki dersleri de verilirdi (Ekinçi, 1989). Büyük Divan şairimiz Baki, bir saraç çırağı olarak böyle bir eğitimden geçmiştir. Zaviyelerde gençlere bu terbiyeyi veren kişilere ‘muallim ahi’ veya ‘emir’ denirdi. Ayrıca şehrin kadısı ve müderrisler gibi ilmi sahada yetkili kişiler de ders verebilirdi. Buralarda talim ve terbiye sadece kitaplarla olmayıp aynı zamanda insan olma ülküsü aşılansaktadır. Zira insanlık ülküsünde Ahilerin, başkasına yardım ve şefkat duygularında, yedirip içirmede ne denli ileri gittikleri tarafsız bir tanık olan

ibni Batuta'nın sözlerinden anlaşılmaktadır. Kardeşlik ve insanlık yönü çok kuvvetli olan ahilik, dikkatle ve samimiyetle uygulandığı sürece, Osmanlı imparatorluğu gelişme ve güçlenmeye devam etmiştir. Bu dönemde hem gençlik hem de yetişkinler eğitimi meselesi devlete külfet olmadan esnafın kendisi tarafından gerçekleştirilmiştir (Anadol, 1991). Birliğin beraberliğin ve paylaşmanın sembolü olarak senede bir defa Ahi birlikleri şehrin dışındaki mesire yerlerinden birinde ziyafet toplantısı yapardı. Burada akşama kadar gezilir, eğlenilir, öğle ve akşam yemekleri topluca yenilirdi. Yaz aylarında yapılan bu toplantıyı her esnaf değişik günlerde yapardı (Ekinci, 1989). Yine senede bir defa büyük meclis tarafından mesire yerinde düzenlenen, üç gün ve üç gece süren 'üç günler toplantısı' vardır. Bu toplantıya bütün esnaflar, bilginler, şehrin ileri gelenleri her mahallenin ihtiyar heyetleri, köy imamları ve fakirler katılırdı. Ahilerin en önemli sosyo-kültürel faaliyetlerinden bir diğeri, özellikle uzun kış geceleri düzenlenen yaren sohbetleridir. 20-25 kişilik gruplar oluşturularak bu gruba dâhil olan herkese 'yaren' denirdi. Her yaren grubunda gençler, orta yaşlılar ve yaşlılar bulunurdu. Yaren sohbetlerinde dini ve sosyal içerikli kitaplar okunurdu. Sohbetin bütün adap ve kurallarına uymak her yarenin görevidir. Yine Türk çalışma hayatında asırları aşan birikimlerden çıkan bir iş ahlakının oluşmasını ve kültürleşmesini sağlamışlardır (Demirpolat, 2004). Ahi birlikleri Anadolu'da hemen hemen bütün kasaba ve köylere kadar sirayet etmişler ve buralarda 'yaren odaları' açmışlardır. Yaren odalarının işlevi, o yöredeki konaklama merkezi olmasının yanı sıra, oraya gelenleri eğlendirici, dinlendirici ve eğitici olması hatta bölgesel sorunların tartışıldığı bir mekân olmasıdır. Diğer bir ifadeyle, Ahilik teşkilatının açmış olduğu 'yaren odaları' adeta birer ahlaki eğitim merkezi gibi çalışmakta idi (Erdem, 2004).

1.3.Yaran

Yaran Oğuzlardan 21. yüzyıla kadar çeşitli şekil değişiklikleri yaşayarak gelen fakat özdeki temel ilke ve anlamları değişmeyen tarihi kültür mirasımızdır. Yaşayışları itibari ile çok hareketli olan Oğuzların birbirlerine güç vermek, destek olmak ve sorunlarını çözmekle gayesi ile belli zamanlarda belli boy beyliklerinde toplanarak meselelerini hallederek aynı zamanda yemekli eğlencelerde yaptıkları toplantıların günümüze yansımalarıdır Yaran.

Yaren ve Yaran kelimeleri birbirinden farklıdır. Yaren tekildir ve arkadaş, yakın anlamlarına gelir. Yaran ise çoğuldur ve dostlar, arkadaşlar anlamına gelir. Yaren deyince Yaranın bir üyesi anlaşılmaktadır. Yaran ise örgütün tüm üyelerini ifade eder (Tezcan,

1991). Yâran sohbetlerinin kökeni 13. yüzyılda Anadolu’da teşekkül etmiş olan ahilik kurumuna dayanmaktadır. Ahilik kurumu ise Araplar arasında gelişmiş olan fütüvvet akımının Türk toplumuna yansımış şeklidir. Fütüvvet akımı kişisel erdemlere ve askeri niteliklere önem verirken ahilik teşkilatı gündüzleri esnaf örgütü olarak gençlere mesleki beceriler kazandırmış, geceleri “Sohbet Toplantılarıyla edep erkân öğrenmelerini sağlamıştır. Batılı Doğu bilimciler ahiliğin kökenini Araplardaki Fütüvvet kurumlarında aramakla birlikte Anadolu’da teşekkül eden Ahiliğin Türklük şuuruyla geliştiğini kabul ederler. “Ahilik; Türk milleti damgasının zamanla daha net görüldüğü, milli karakter taşıyan bir kurumdur” (Kıymaz, 1996).

Yaranın tarihi gelişimi: Yaran Kültürü’nün göçlerle Orta Asya’dan Anadolu’ya gelmiş olduğu, günümüzde Uygurlarda bu kurumun var olmasına dayanılarak kabul görmektedir. Orta Asya bozkırlarında yaşayan Oğuz boylarının bir dayanışma, sorun çözme toplantısı olarak başlayan yemekli, eğlenceli toplantılar, mistik İslam tasavvufu ile birleşerek ve Anadolu’da Türkmenlerin özlerinde yoğurduğu toplantıların günümüze kadar gelebilen mirasıdır. Çankırı yaren sohbetinin Müslüman Arapların fütüvvet teşkilatından, Bizans’ın lonca kuruluşlarından, Müslüman Anadolu Türklerinin ahi geleneklerinden ve kadim Türk Oğuz ananesinden geliştirdiği açıktır. Yaran, temel olarak 19. Yüzyıl ortaları ile 20. Yüzyıl başlarına kadar Anadolu’da var olan ahilik öğüdüne dayanır. 13. Yüzyılda, gündüzleri esnaf teşkilatı ile mesleki beceri kazanan gençler geceleri de “Sohbet Toplantıları” ile sosyal eğitim almakta idiler. Ahlak, eğitim, manevi değerler ve yaşam tarzı gibi konularda gençler pratik bilgilerle donatılıyordu. Ahiliğin kökenleri fütüvvet teşkilatı kökenli iken daha sonraları milli hüviyet kazandı. Osmanlı döneminde, koydukları kurallarla öne çıkan ahiler esnaf teşkilatlanmasının önderi oldular. Sonbaharda kış hazırlıklarının tamamlandığı ekim ayından sonra kırsal kesimde yapılacak fazla iş kalmaz. Kışın gelmesi ile zamanın ulaşım koşulları ağırlaşır, çevreyle ilişkiler zayıflar bu boş zamanlar yaran odalarında toplanarak doldurulurdu. Köy odaları dışında, köy ve kasabalarda genç ve yaşlıların devam ettikleri yaran odaları vardı. Bu odaların işlevleri 1950 li yıllara kadar sürdü. Yaren toplantılarının Ahilik’in bir uzantısı, kalıntısı ve taklidi olarak yorumu yapılmaktadır. Literatür taramalarında yaren hakkında: Anadolu’da sohbet denilen ve muntazam teşkilata sahip olan bir teşekkül göze çarpar. Bunlar şehirlerde, ezcümle Çankırı’da yirmi beş kişilik bir heyet halinde muntazam kış gecelerinde içtima yaparlar, aralarına yabancı almazlar, alsalar bile hususi bir merasime tabi tutarlar, muayyen saat gelince buyurun ederler. Bunların baş ağa diye bir reisleri vardır. Sohbet için hususi odalara havi evler de bulunur. Rakı içmezler, kışı

muntazam bir disiplin altında zevkle geçirirler (Ayhan, 2005).

Ahi zaviyelerinde; gizlilik merasim olduğu halde alışkın olduğumuz tasavvufi gayelerin bulunmamasını istiğrap ederiz. Sohbet âlemlerini, ibn-i Batuta'nın tarif ettiği ahi zaviyelerinden hiç farklı bulmuyoruz. Onların aynı değilse bile taklidir.

Ahilik sohbet teşkilatı ilişkisi; Çankırı sohbetlerini incelemiş olan herkes onun ahilikle ilgisi olduğu noktasında birleşmiştir. Aşağıdaki satırlar muhtelif yazarların çeşitli eser ve makalelerden iktibas edilmiştir. Bu sohbette biraz, hatta bir hayli ahilik çeşnisi birazda yeniçerilik bakiyesi girmiştir. Bu sohbetin bazı merasimi vardır ki yeniçerilik ve ahilik izleri görülmektedir. Bugün Ankara'nın sıra, Çankırı'nın sohbet âlemleri ahilikten kalma bir teamülden başka bir şey değildir. Genç ahileri yetiştirmek için bir taraftan (Esnaf) teşkilatıyla gündüzleri, bir taraftan da (sohbet) teşkilatıyla geceleri kendi mensuplarının fiyat ve hareketlerine hâkim olur.

Çankırı esnafının pek eskiden kalma bir bayrağı vardı. Büyük boyda ve yumuşak bir deriden yapılmıştı. Üzerinde yazılar bulunmaktaydı. Bayramlarda ve törenlerde çıkartılır asılırdı.

Resim 1. Çankırı Yaran Bayrağı

Yarenin her ne kadar da Ahilikle bağlantılı olarak Anadolu'da ortaya çıktığı söylenmekteyse de, bu kurumun Orta Asya kültürünün göçler yoluyla Anadolu'ya gelmiş bir uzantısı olduğu görüşü daha yaygındır. Yaren Sohbetlerinde “Baş Ağa” ve “Küçük Baş Ağa” isimleri sık sık geçmektedir. Bu isimler, Yaren Sohbetlerinin bir parçasıdır. Bu isimlerin ne anlama geldiğine bir bakalım; Oğuzlar 24 boy idiler. Hanlar hanı bir boya, beylerbeyi diğer bir boya mensup idi. Diğer 22 boyun da birer beyleri vardı. Oğuz beylerinin toplantıları oğuz töresince yapılmaktaydı. Her şölen, bir boy beyinin otağında yapılırdı. Dede Korkut'un belirttiği gibi, tepe gibi et yığılı, göller gibi kırmızı sağılır, ozanlar gelir kopuz çalar, boylar boylanır, soylar soylanırdı. O günkü hanlar hanımız bu günkü Başağa

yerine geçmektedir. Hak ve adalet ölçülerinden ayrılmadıkça, Başağa Yaren Meclislerinde Her şeye hâkimdir. Mecliste ikinci kuvvet, “Küçük Başağa”dır. Çankırı Sohbeti, Alevi-Bektaşî Cem’inden, Konya Oturaklarından, Ankara Cümbüşünden ve Anadolu’daki diğer halk eğlence ve toplantılarından tamamen farklı, kendine özgü bir kurumdur. Türk Halkının güzel sanatlara, güzelliğe karşı ruhunda taşıdığı eğilimlerin bir ifadesidir (Yönetken, 2006).

Türkler’in Müslümanlığı kabul etmelerinden sonra da aynı şekilde yaşadıkları bilinmektedir. Kaşgarlı Mahmut’un Divan-ül Lügat-it Türk’ünde 24 Oğuz boyundan söz edilmekte olup, sadece 22 Oğuz boyunun adı verilmektedir. Ancak İlhanlı tarihçisi Reşidüddin tarafından 24 Oğuz boyunun ismi tam olarak verilmiş, Selçuklu tarihçileri tarafından doğrulanmıştır. Her bir yaran Oğuz beyini temsil etmektedir. Oğuzhan’ın altı oğlundan Bozoklar kolunu ve boylarını şunlar oluşturmaktadır (Absarılioğlu, 2004):

Bozoklar Kolu

Günhan Oğulları

Kayı (Sağlam)

Bayat (Ekmeği bol)

Karaevli (Kara çadırılı)

Alkaravlı (Başarılı)

Yıldızhan Oğulları

Yazır (Ülke hamî)

Döğer (Toplu olmak)

Dodurga (hanlık yapmak)

Yapraklı (Yapıcı olmak)

Ayhan Oğulları

Avşar (Çevik, Çaylak)

Kızık (Kuvvetli)

Bey- Dili (Aziz)

Kargın (Doyuran aş)

Üç oklar kolunu ve boylarını ise şunlar oluşturmaktadır;

Üç Oklar Kolu

Gökhan Oğulları

Bayındır (Niğmeti bol yer)

Becene (Çalışkan)

Çavuldur (Ünü Yaygın)

Çepni (Savaşkan)

Denizhan Oğulları

Salur (Kılıncı iyi çalar)

Eymür (Zengin)

Ata - Yuntu (İyi hayvanlı)

Üreyir (Düzen kurucu)

Dağhan Oğulları

Yiğdir (İyilik yiğitlik)

Bügdüz (Mütevazi)

Yiva (Üstün dereceli)

Kınık (Aziz)

Daha sonra Selçuklu ve Osmanlı döneminde bu dayanışma toplumları şekil değiştirmiş, esnafların teşkilatlanmalarına da ışık tutmuş ve öncü olmuşlardır. Koydukları kurallarla toplumda kanunen yasak olmadığı halde yapılması ahlak ve maneviyat açısından her şey yasaklanmıştır (kötü söz söylemek, kin tutmak, yalan söylemek, içki içmek, kumar oynamak, hile yapmak, kandırmaya yönelmek ve hovardalık yapmak gibi). Temel ilke olarak "açık ve kapalı" diye bir ilke benimsenmiştir. Açık olması gerekenler (alın, kalp, kapı ve sofrası), kapalı olması gerekenler (el, dil ve beldir ve onlara da mana olarak haramdan dedikodudan, yalandan, zinadan uzak durulması sır saklanması ile ifade edilir). Ahilik müessesesi bu dönemlerde gelişmiş ve esnaflar bu dönemlerde teşkilatlanmışlardır, öyle ki zanaat erbabı kişiler bu teşkilatın oluşturduğu komisyonlar tarafından imtihan edilerek "ŞET" yani kuşak kuşatarak çıraklık, kalfalık ve ustalık beratları verilmiştir (Absarıoğlu, 2004).

Yaran dostluk, kardeşlik, arkadaşlık, yardımlaşma ve terbiyeyi amaçlar. Yaran

meclisinde ahiliğin ana düsturu 6 kapalı, 6 acık olması gerekenleri özetle alın-kalp kapısı acık, el bel dil kapalı olarak kabul edilmiştir. Bu nedenle en büyük terbiye olarak da tanınır. Yerine göre de kesinlikle kimseye, hatta ailesine bile açıklayamayacağı gizli sır olarak bilinen davranış şeklidir. Çankırı da bu özellik bilindiğinden kızına talip olan delikanlıya kız babası damadı olacak erkeğin yaran meclisine katılıp o dostluğu kardeşliği tadıp tatmadığını o terbiyeyi alıp almadığını sorarmış. Bundan dolayı; kız anadan öğrenir sofraya düzmeyi, oğlan babadan öğrenir sohbet gezmeyi. Sözü Çankırı da darbimesel haline gelmiştir (Özkan, 2002).

Türkiye'nin değişik yörelerinde adet, gelenek ve görenekler değişik isimler altında yaşatılmaya çalışılmaktadır. Çankırı'da ise yaran adı altında yaşatılmaya çalışılmaktadır (Absarıhoğlu, 2004). Çeşitli halk eğlencelerinin yapıldığı bu tür köy odaları ve evlere Anadolu'nun pek çok bölgesinde rastlamak mümkündür. Bu eğlencelerden bazılarının isimleri ve yapıldıkları yerler şunlardır: Gezek veya Gezek Âlemleri (Senirkent, Isparta, Afyon), Çetnevir (Konya), Kaz Âlemi (Havza-Samsun), Ferfane (Bolu), Sohbet Kurma (Gerede Bolu), Sohbet Âlemi (Gerede-Bolu), Sohbet (Dursunbey-Balıkesir), Sıra Gezmek (Gaziantep, Akşehir-Konya), Sıralar (Karabük, Safranbolu-Zonguldak), Ferfene (Bozkır), Sıra Gecesi (Urfa), Sohbet (Bolu), Yaran Meclisi (Şabanözü-Çankırı), Oymak Toplantısı (Denizli), Erfane (Denizli), Sıra Yareni (Akşehir-Konya), Oturak Âlemi (Konya), Helva Sohbetleri (Balıkesir), Arifane (Balıkesir), Oda Sohbetleri (Gaziantep), Sıra Daveti (Çorum), Ziyafet (Burdur) (Özdemir, 1997) .

Yaran sohbetlerinin temeli 13. Yüzyılda Anadolu'da görülen ahilik kurumuna dayanır. Ahilik örgütü, 13. Yüzyıldan 20. Yüzyıl başlarına değin Anadolu'da esnaf ve sanatkârlar birliğinin karşılığı olarak kullanılmıştır. Ahilik kent, kaza ve köylerde esnaf, sanatkâr kuruluşlarının eleman yetiştirme, işleyiş ve denetimlerini düzenleyen kurumdur (Çagatay, 1974).

Çankırı'da çok detaylı ve canlı bir müessese olarak tanıdığımız yaran sohbeti ananesinin bir benzerinin eskiden bütün Anadolu da yaygın bir tarzda var olduğu ünlü bilgin ibn-i Batuta'nın 1300 lü yıllarda yazdığı seyahatnamesinde belirtilmektedir. Batuta bu eserinde Alanya'da Anadolu'ya ayakbastığı günden itibaren, gezdiği her yerde bu gençlerin kendisini son derece saygıyla ağırladıklarını öve öve bitiremez. Batuta, bütün islam âlemini dolaştığını, Anadoludan başka yerde böyle bir topluluğa rastlamadığını kaydeder. Ibn-i Batuta bu gençlerin bir başkan kontrolünde her akşam bir mahallede toplandıklarını, günlük kazançlarını başkalarına teslim ettiklerini, başkanların da bununla yiyecek alıp sabaha kadar

süren toplantı ve eğlenceler tertip ettiklerini, yabancı ve misafirleri toplantılarına davet edip, onlara son derece ithamlarla hizmet edip, ikramda bulduklarını belirtir (Uslu, 2004).

Yaran toplantıları Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren Çankırı'da farklı bir şekilde yaşatılmaktadır. Bolu'da, Balıkesir'de, Bursa'nın ilçelerinde, Uşak'ta Ankara civarlarında buna benzer daha az teferruatlı toplantıların varlığı bilinmektedir. Ayrıca Kayseri Konya ve Sivas'ta Gezme, Gezek, Oturma, Oturak; Barana Gümüşhane, Kelkit ve bazı diğer yörelerde Felfene, bazı yerlerde Sıra gibi isimlerle anılan eğlence ve toplantı ananelerde bilinmektedir. Ayrıca Urfa'da bir üstat musiki şinasın başkanlığında musiki aleti çalanlar ve gazel, türkü, destan, hoyrat gibi eserleri icra ettikleri görülmektedir. Yine Urfa'da Sıra adıyla bizim yaran toplantılarının yapılmakta olduğunu biliyoruz. Diğer bölgelerden farklı olarak Çankırı'da bu toplantıların geniş ve şümüllü bir müessese olarak varlığını günümüze kadar sürdürmüş olmasının, bölgenin tarihi ve içtimai yapısıyla yakından alakası olduğu şüphesizdir.

1.3.1. Yaran Adaylarında Aranılan Nitelikler ve Yaranın Oluşumu

Yaran olabilmek toplumumuzda farklı bir konumdadır. Seçilmiş insanlardan meydana geldiği için daima bütün gözler bu insanların üzerindedir. Halk oto kontrol sistemi ile yaranın denetleyicisidir. Onun için yarenler sağlam karakterli yüz kızartıcı herhangi bir suç işlememiş, dürüst, namuslu, kötü alışkanlığı olmayan, inanç ve ahlak kavramları en üst düzeyde olan insanlardan seçilir. Yaranlık sadece belirli dönemlerde ocak yakmalarla sınırlı değildir. Bu işin sadece görsel ve eğlence boyutudur. Asıl yarenlik bir ömür boyu sürer.

Ocak yakmalar bittikten sonra bile yaranlar saygı edep gereği birbirine isimleri ile dahi hitap etmezler. Yaran ağam veya başağam diye hitap ederler. Birbirine küsmez veya incitmezler alış verişlerinde daima önce yaranların iş yerlerini tercih ederler, o ihtiyaçlarını orada bulamazlar ise başka iş yerine giderler bu davranış toplumsal dayanışmanın gereği olarak öğretilmiş yarana. Başağaların bulunduğu berber salonlarında veya kahvehanelerde saygı gereği yaranlar para teklif etmezler, teklif başağaya hakaret sayılır. Başağalar mürüvvet gereği yaranın cay veya berber parasını öder buda onun için gururdur. Yaranlar günlük hayatlarında da piknik, düğün, ölüm gibi konularda da yine topluca hareket ederler. Ocaklarda almış oldukları terbiye ölünceye kadar geçerlidir (Absarıhoğlu, 2004).

Her yıl sonbahar geldiğinde Çankırı'da birbirine akraba veya yakın komşu olan beş on genç aralarında toplanıp konuşurlar. O kış sohbet yemeği kararlaştırırlar. Bunun için kendilerine iki tane Başağa ararlar. Baş ağalık çevrelerinde saygı gören orta yaşlı ve varlıklı kişilere teklif edilir, Kabul ederlerse Başağa olurlar, bir tanesine büyük başağa, diğerine

küçük başağa denirdi. Bu tayinde büyük başağanın Küçük Başağadan daha varlıklı olmasına dikkat ederler (Absarılioğlu, 2004). Yaranın kuruluşu, önceden bir girişimle olur. Her sonbahar mevsimi başlarında Çankırı mahalle ve köylerinde yedi sekiz kişiden oluşan yaşlılar grubu, aynı yaştaki kişiler toplanırlar. Toplanma yerleri, köylerde köy odaları, merkez mahallelerde ise yaran evleridir. Toplantıda sözü gecen kişilerden birisi, “bu yıl ocak yakalım” yâda “bu yıl yaren yiyelim”, “Bu yıl sohbet yapalım” der ve kabul edildiğinde o günkü toplantıda yaren üyeleri seçilir (Ücok, 1932).

Büyük Başağa Bayındır boyu beyini temsil eder. Hali vakti yerinde, idareciliği üstün seviyede yaşça yaranın hemen hemen en büyüğüdür ve yaranın da en büyük idarecisi ve söz sahibidir. Büyük başağa Hanlar hanı ve Ahi baba vekilidir.

Küçük başağa Kayı Boyunu temsil eder. Hali vakti yarandan iyi olan idarecilikle büyük başağa’dan sonra söz sahibi olan yaranın ikinci büyük idarecisidir. Esnaf kâhyasıdır.

Yaran Reisi Dede Korkut’un da boyu olan Bayat Boyunu temsil eder. Söz ve sohbetine itibar edilen yaşça büyük, başağalardan sonra yaranda söz sahibi olan idarecilerdendir. Yiğit başıdır.

Resim 2: Yaran ağalar

Yaranlar her biri bir oğuz boyunun temsilcisidir ve esnaf mütevellisidir.

Yaran çavuşu yarana gönül vermiş fakat maddi imkânları sınırlı olduğu için ocak yakamayan becerikli ve çevik bir kişidir. Yaranın bütün hizmetlerini yerine getirir. Başağa

müsaade etmedikçe Çavuş oyunlara katılmaz veya yarana tura bile vuramaz. Fakat sürekli yaranla iç içe olduğundan yaranlarda da ayrı tutulamaz. Yapmış olduğu bu hizmetler başağalar tarafından ödüllendirilir, çavuşun haklarının helalliği dilenir.

Sazendeler yaran değildir. Para karşılığında hizmet eder, kendilerine ayrılan bölümde icra-i sanat ederler. Başağalar izin vermedikçe oyunlara katılmaz ve muhakeme sırasında oda da bulunamazlar (Absarılioğlu, 2004).

Başağalar'ın tayin ve tespit işi bittikten sonra yaran sayısının 24 kişiye tamamlanması için, orta yaşlı ve yaşlılardan sohbet toplantılarında tecrübeli yedi sekiz kişiye rica ile teklifte bulunurlar. Bunlarında iştirakiyle yaran tamamlanmış olur. Bu suretle teşekkül eden yaranın birinci tabakasını ve kalabalık kısmını gençler teşkil eder; ikinci tabakayı orta yaşlılar grubu bu gruba esnaf ağırlıklı yaranlardan lonca adı verilir. Mahkemede hükmü bunlar verir. Üçüncü tabakayı üç dört kişiden oluşan yaşlılar grubu ve en son tabakayı iki kişiden oluşan başağalar grubu teşkil eder. Orta yaşlılar ve yaşlılar törelerin eksiksiz tatbikine son derece dikkat ederler. Yanlış ve uygunsuz gördükleri her hareketi ikaz mahiyetinde başağalara bildirirler. Yaranın kuruluşu tamam olduktan sonra bir hazırlık toplantısı için gün tespit edip başağaçlardan birinin evinde toplanırlar. Buna, Erfene Gecesi denir. "Erfene Gecesi" herkesin masrafa eşit iştiraki manasında kullanılan bir deyimdir. Bu toplantıda önce yasaklar vaaz edilir. Her yaranda temel olan yasaklar zikredilmez. Bunlar yalan, içki, kumar, hırsızlık, zina gibi hallerdir. Temel olarak her yarana yasaktır. Ayrıca bu ilk toplantıda sigara içmeyi, kahveye gitmeyi, küfretmeyi de yasak olarak kararlaştırabilir. Yasakların tespitinden sonra yemeğin cinsi, kalitesi ve kap sayısı tespit edilir. Bu yapılırken yaranın iktisadi gücü en düşük olanın durumu göz önüne alınır. Eğer, o üç kaptan fazla yemek yapma gücüne sahip değilse, yemek üç kap olacak denilir ve bunların cinsi belirtilir. Mesela çorba, pilav ve tatlı veya sadece pilav ve çorba olacak denilir. Gene en fakir yaranın durumuna bakılarak, çorbaya yağ dökülmesin, pilava et konulmasında denilebilir. Eğer böyle bir kara alındıysa, yarandan kime sıra geldiyse ne kadar varlıklı olursa olsun çıkartacakları yemeklere çorbaya yağ koymaz pilavı etli yapmazlar.

Sonra yakacak ışık sayısını tespite geçilir. Gene en fakir yaranın durumu göz önüne alınarak 25 lamba yanacak, 30 lamba yanacak diye kararlaştırılır. Kimse daha fazla yakamaz. Yukarıda söylediğimiz yasaklar yaran içindir. Sıra başağalara gelince yasaklar kalkar. Elektrik geldikten sonra lamba sınırlandırılması kaldırılmıştır. Sonra toplantının hangi sırayla yapılacağı kararlaştırılır. Yaranın varlık durumu pek kuvvetli değilse, iki kişi ortaklaşa ocak yaksın diye kararlaştırılır. Yaran sohbetini tertipleme sırası kendisine gelen

yarana ocak sahibi, bu toplantıyı üstlenmeye de “ocak yakma” denir. Ayrıca ocak gecelerinin dışında ve gündüzleri toplanacakları yer için eskiden kahve, han odası, ağaların kendi odaları, medrese odaları vs. gibi yerlerden birisi tayin edilirdi. Sonra sohbette herkesin yaşına ve içtimai mevkiine göre nereye oturması lazım geldiği kararlaştırılır. Bütün yaran toplantılarında herkes kendi yerinden başka yere oturamaz. Umumiyetle büyük başağa tarafından sağ kolda on iki kişi oturur, buna büyük başağa kolu denir. Küçük başağa tarafında sol kolunda oturan on iki kişiye de küçük başağa kolu denir. Büyük başağa kolunun en alt sırasında oturan yaran, küçük başağa kolunun en üst sırasında oturandan daha kıdemlidir. Ayrıca büyük başağa yaranın hizmetini yapacak ve başağaların disiplin teminine yardımcı olacak bir kişiyi Çavuş olarak tayin eder. Çavuş yaranın dışından ve ücret karşılığı tutulur, fakat yaranın içinden sayılır ve yaranın asli unsurlarından birisidir. Çavuş olacak şahıs adap erkân bilir, çevik, becerikli ve az çok gösterişli, çalılımlı olmasına dikkat edilir. Çalgıcılarda başağa tarafından ücretle tutulur. Çok iyi bilse bile yarandan kimse toplantılarda çalgı çalmaz. Sadece, tef, zilli maşa ve kaşık çalmak serbesttir. Genellikle bu çalgı takımı bağlama, keman ve darbukadan ibaret olur. Bazen bunlara gırnata denilen klarnette ilave edilir (Absarılıoğlu, 2004).

1.3.2. Yaran Evinin Tanzimi

Ocak yakılacak evler, önceleri Çankırı’da sayısı hayli fazla olan özel yapılmış evlerde yapılmış, ocak yakacak yaranlardan birinin evinin bu şekilde özel yapılmış olması yeterli olurmuş, eğer kendilerine ait böyle bir evi yoksa eş, dost arkadaşlarından birinin evine de ocak yakarlarmış. Ancak günümüzde böyle evleri bulmak çok zor hatta imkânsız hale gelmiştir. Ocak yakılacak yerlerde tuvalet, mutfak ve yaran odası dışında birde misafirlerin oturacağı bir oda bulunması zorunludur.

Resim 3: Yaran evi

Yaran odasının duvarları ve yerleri halı ile kaplıdır. Dışarı penceresi varsa bile kapalı bulundurulur. Girişte odanın tam karşı ortasında temsili de olsa bir ocak bulunur. Bu ocağın sağ tarafı büyük Başağa' ya sol tarafı küçük başağ'ya aittir. Ocak bulunmayan mekânlarda ocak yanıyor ise büyük ve küçük başağaların önünde ayaklı şamdanlardan ocak boyunca yanan mumlarla sembolize edilir.

Yaran odasının üç tarafında sedir veya divanlar yerleştirilir. Bunların üzerine şilte, minder veya günümüzde olduğu gibi sünger yataklar konulur. Üzerlerine gene halılar döşenir. Yaslanacak kısımlara da bindallı işlemeli veya halı kaplamalı hasır yastıklar konulur.

Başağaların oturduğu yer diğer yaranlardan biraz daha yüksektir. Üst üste iki üç minder konulur ve yaslanılacak kısımlara işlemeli büyük yastıklar takviye edilir. Odanın ve yaranın tertip ve düzeninden küçük başağa sorumludur. Küçük başağa bütün yarıdan önce bu eve gelir eksikleri var ise tamamlar. Sazende ise kapıya yakın ve rahat oturabilecekleri şekilde otururlar. Oturma düzeninde ise kapıya yakın ve rahat oturabilecekleri bir şekilde oturtulurlar. Oturma düzeninde ise yarana uymazlar, fakat aykırı oturmazlar (Absarılioğlu, 2004).

İlk toplantı sırası kendisinde olan yaran önce sohbetin yapılacağı uygun bir yer ayarlar.

Sohbet, şahniçi denilen özel bölümleri olan büyük salonlu evlerden başkasında yapılamaz. Bu salonlar ufak bir koridordan girilen L şeklinde divanhanelerdir. Kapının tam karşısında davlumbazlı bir ocak bulunur. Ocak gürül gürül kızıl alevlerle yanar. Ocağın üstünde baca kaşı veya şerbetlik denen kısım bulunur. Ocağın iki yanında dolaplar ve gözler vardır. Ocağın sağ ve sol yanında alçak sedirler uzanır. Sol taraftaki sedirin sonuna gelen kısım içeriye girinti yapar. Bu kısmın bir parçası alçak ağaç parmaklıklarla bölünmüş bir sofradır. Buraya bir merdiven basamakla çıkılır ve buranın asıl ismi şahnicindir. Sedirlere şahniçin arasında genişçe bir alan vardır. Burası oyunlar ve yemek için kullanılır. Çalgıcılar ve bazı güzel sesli türkücüler şahniçinde otururlar. Eskiden Çankırı'da şahniçili 200-300 ev bulunurdu. Zenginler özel olarak evlerinin şahniçili yaptırılırdı. Ocak sahipleri kendileri böyle bir eve sahip değillerse, tanıdıklarında rica eder; evlerinin sohbet için kullanılması için müsaade ister ve ekseriyetle de bu müsaadeyi de temin ederlerdi.

Yaran eskiden genellikle Cuma geceleri toplanırdı. Sonradan cumartesi gecesi toplanır oldu. Ocak sahipleri sohbet evlerini ellerinden geldiği kadar süslerlerdi. Konudan komşudan işlemeli yağlık, uçkur, bindallı bohça, yorgan yüzü toplayarak odanın tavan ve duvarını bunlarla ve renkli kumaşlarla tezyin ederlerdi. Tespit edilen sayıda lambaları bulurlar ve yakarlardı. Ocağın yanında başağaların oturacakları sağ ve sol köşelere kat kat minderler konularak yükseltilir. Büyük başağanın oturacağı köşenin önüne üzerinde çiçekli mumlar bulunan dokuz kollu bir şamdan konulur. Ocak sohbet esnasında devamlı yanacak şekilde düzenlenir. Ocağın üzerine büyük bir kahve güğümü konulur, ocak devamlı yanar ve güğüm sürekli kaynar.

Sohbette yenilecek yemekler sabahtan hazırlanır. Gündüz küçük başağa sohbet evine gelerek yemekleri ve sohbet evinin düzenini kontrol eder, eksiklikleri giderir ve tamamlatır. Akşam ezanından önce ocak sahipleri, çalgıcılar ve çavuş yemeklerini yerler. Bu yemeğe başka kimse gelmez. Akşam ezanı okunduktan sonra küçük başağa sohbet evine tekrar gelir, geçer ocağın sol yanındaki köşeye diz çöker ve oturur. Bu arada sazlar şahniçideki yerlerini almışlar, devamlı olarak Çankırı peşrevini çalmaya başlamışlardır. Bu peşreve cuhacı oğlu peşrevi de denir. Ezandan beş on dakika sonra yaran birer ikişer gelmeye başlar. Sohbet gelen yaranın zıvka (zıpka), cepken mest giymeleri ve başlarına poşu bağlamaları mecburdur. Başağalar için mecburiyet yoktur. İsterlerse günlük elbiseleriyle iştirak edebilirler. Çavuş ikişer üçer gelen yaranı yaran odasına alır.

1.3.3. Yaran'ın Giyimi

Yaranların misafirlerden ayırt edebilmeleri için hemen her dönemde tek tip bir kıyafet uygun görülmüş olup atalarımız tarafından milli kıyafette diyebileceğimiz bir giyim tarzı seçilmiştir. Ayakta beyaz yün çorap, pantolon yerine giyilen sim veya sırma işlemeli arka tarafı körüklü bir zıvga üzerine de içlikte de içlikte denilen yakasız renkli gömlek zıvga üzerine de bele sarılan püskülleri bir taraftan sarkan uzun bir kuşak, bunların üzerine giyilen sim ve sırma işlemeli cepken başa giyilen fes boyuna veya fes üzerine bağlanan poşudan oluşmuştur. Ne var ki günümüzde bu kıyafetleri temin etmek çok pahalı ve meşakkatli olduğu için beyaz çorap, siyah pantolon, beyaz gömlek, kırmızı kravat veya renkli siyah yelek olan bir giyim tarzı uygulanmaktadır. Bu uygulamalar genelde Çankırı merkezde yapılan yaranlarda daha çok göze çarpar ve her yaranında içlik, cepken, zıvga, kuşak ve poşudan oluşan mahalli bir kıyafeti de bulunur. Bu kıyafetleri özel gün ve gecelerde veya reis, küçük başağa, büyük başağa ocaklarında giyerler. Köylerde ve kazalarda yakılan yaran ocaklarında maddi imkânsızlıklar nedeni ile maalesef bu uygulama yapılamamaktadır (Absarıoğlu, 2004).

Resim 4: Yaran Giyimi (Absarıoğlu, 2004)

1.3.4. Yaran Evine Geliş, İçeri Girme, Oturma Düzeni, Selamlama Ve Kahve İçimi

Yaran evine en önce çavuş, sazende ve küçük başağa gelir. Küçük başağa yaran evinin noksansız olmasından sorumludur. Yaran evini denetler noksanı var ise hemen tamamlattırır.

Sazendeler, varsa şahniçi yoksa kendilerine ayrılmış olan bölümde otururlar ve Çuhadaroğlu peşrevini çalmaya başlar. Küçük başağa yaran evinin noksanının bulunmadığını görünce kendi yerine geçer ve iki diz üzerine oturur. Artık yaranlar da yaran

evine gelmeye başlamışlardır. Yaranlar en geç akşam namazından bir saat sonrasına kadar gelmeye mecburdurlar. Her yaranın oturacağı yer bellidir. Usta, yaranlar küçük başağa ve büyük başağa arasında kalan yerde; kalfa yaranlar küçük başağa'nın yanından başlayarak kapıya doğru olan kısımda otururlar.

Yaranlar içeri ikişer ikişer alınmaya başlar. Çavuş küçük başağa'ya yaranların gelmeye başladığını haber verir. "Başağam yaran ağalar geliyor" der. Küçük başağa ayağa kalkar ve içeriye giren yaran ağa sağ eli kalbi üzerinde "selamünaleyküm Başağam" der. Başağa "aleyküm selam yaran ağam" der, ve kendi yerine geçer, bekler. Önce başağa ve sonra yaranlar başağa'nın oturduğu şekilde otururlar sonra küçük başağa ilk giren yaran ağaya dönerek sağ eli kalbi üzerinde "merhaba yaran ağa" der. Yaran da aynı şekilde "merhaba başağam" der ve başağa diğer yaranlarla da aynı şekilde selamlaşır. Bu merasim bütün yaranlar içeri girinceye kadar devam eder. Ocağa en son büyük başağa gelir ve çavuş küçük başağaya büyük başağanın geldiğini haber verir. Yüksek sesle kapıdan seslenir "başağam başağam geliyor" diye. Bütün yaran ayağa kalkar, büyük başağa sağ eli kalbi üzerinde olduğu halde "selamünaleyküm" diye selam verir. Bütün yaran ağalar aynı anda "aleyküm selam başağam" diye selamını alırlar. Büyük başağa yaran evini ve yaranları kolağan ederek yerine gelir, iki diz üzerine oturur. Sonra küçük başağa, sıra ile reis ve yaranlar aynı şekilde otururlar.

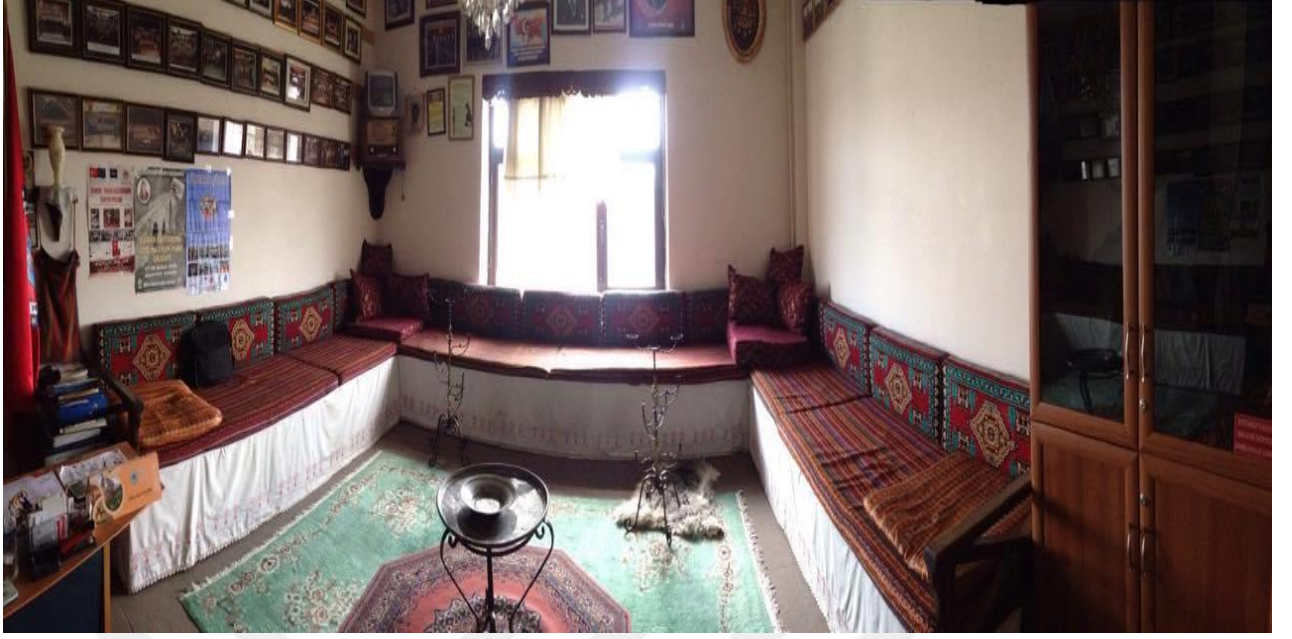
Küçük başağadan başlamak üzere bütün yaran büyük başağa ve çavuş ile merhabalaşır, merasim bu şekilde sona erer. Çavuş önce büyük başağa'nın sonra küçük başağanın önünde bulunan şamdandaki mumları yakar ve ocak bu şekilde açılmış olur.

Ocakta kaynamakta olan kahveler fincanlara konulur, Çavuş Büyük başağa'dan başlamak üzere Küçük başağa, Büyük ve yaranlara kahve ikram eder. Bütün yaran kahvelerini aldıktan sonra tepside fincan kalmadığını görür büyük başağa "Çavuş, eksigimiz yok çok şükür" der. Çavuş "yok Başağam" Başağa "ocağımız daim olsun" 'der. Afiyet olsun başağam" diye Küçük başağaya' döner, kahvesinden bir yudum alır. Küçük başağa'ya, döner kahvesinden bir yudum alır. Küçük başağada reise, reis de yarananlara "afiyet olsun" diyerek birer yudum alırlar. Büyük başağa fincanın ne şekilde tutarsa bütün yaran aynı şekilde tutar. Bu tam itaatin göstergesidir. Fincanların boşu aynen alındığı şekilde sıra ile geri çevrilir. Çavuş, kahve boşlarını alır ve artık ocak açılmıştır. Bu arada Çuhadaroğlu peşrevi de çalmaya devam ediyordur. Sesi güzel olan yaranlar, çavuş tarafından işareti edilerek tura ile edilerek tura ile önlerine yere vurularak kaldırırlar. Bunlar yüzleri yarana dönük olarak yan yana iki diz üzeri yere oturdular. Sazende ile birlikte akşam

havaları söylenir (Ah yine akşam oldu, dost sabah olmayınca kapı açılmaz, kalk gidelim Karataş'a yokuşa) gibi bu havalara yaranlarda başağaların izni ile oturduğu yerde eşlik eder ve alkışla tempo tutarlar (Absarılioğlu, 2004).

1.3.5. Ocağa Misafirin Kabulü

Yaran ocağına olur olmaz her kişi davet edilmez. Oturup kalkmasını konuşmasını bilen, yol yordam görmüş, daha önceden yaranda bulunmuş insanlar davet edilirler. Sayıları önceden belirlenmiş olan misafirleri o gün ocak yakacak yaranlar ve başağalar çağırırlar. Başağalar her ocağa misafir davet edebilirler. Misafirler de iki kısımdır. Bir kısmı kahve ve sohbet, diğer kısmı ise yemekli misafirlerdir. Misafir olacaklara belirli saatte ocağa gelmeleri söylenmiştir. Ve buna göre yaran evine gelirler. İçeri alınmaları da sıra iledir. Çavuş büyük başağaya gelir ve misafir ağaların geldiğini haber verir. İçeri alınmaları için izin ister. İzin alan çavuş kapı ağzına gelir “başağam misafir ağalarım geliyor” diye seslenir. Bu arada Çuhadaroğlu peşrevi çalar. Bütün yaran ayağa kalkar, misafir ağalar ikişer ikişer içeri girer, misafir ağa sağ eli ile kalbi üzerinde “selamın aleyküm başağalar” der ve iki başağa “aleyküm selam misafir ağa” der sonra “ selamın aleyküm yaran ağalarım” der, yaran ağalarda hep birlikte selam alırlar. Misafire gösterilen yere geçerler ve yaranla birlikte oturur. Yaranların birbirleri ile merhabalaşmaları misafir ağalar içinde aynı şekilde yapılır. Bu işleme bütün misafirler içeri alınca kadar devam edilir. Merhabalaşma merasiminin uzamasını istemeyen misafirler “cümleten merhaba yaran ağalar” deyince de merhabalaşma sona erer. Misafirlere kahve ve sigara ikramı yapılır. Misafirin yanında oturan yaranlar misafirle ilgilenir, onunla meşgul olur, onu oyalarlar, oyunlar ve yaran hakkında sohbet ederler. Ola ki bir aksaklık var ise misafirin bunu fark etmemesi için gerekeni yaparlar. Başağalar nasıl oturursa yaranlarda aynı şekilde otururlar, ayak değiştirme işlemi oturuş sırasına göre yapılır ancak misafirler adaba aykırı olmamak üzere rahat oturabilirler. Dışarı çıkması gereken yaranlar çavuşa işaret eder durumu izah ederler, çavuşta başağalardan izin alır yaranlar bu izinle edebince çıkıp ihtiyaçlarını karşılarlar ve aynı şekilde yerlerine otururlar.

Resim 5: Misafir bekleme odası

1.3.6. Baş Ağalık, Oğuz Töresi ve Ocak Yakma

Yaran ocağı (meclisi) esnaf loncalarının aktif rol aldığı yıllarda esnafın işyerini kapattıktan sonra ki sohbet, eğlence meclisleriymiş, daha sonra sadece esnaf meclisi olmaktan çıkmıştır. Genelde samimi, içten olan, birbirlerinin her yönünü tanıyan gençlerden kurulur. Özellikle yaran meclisi oluşturacak kişiler belirli bir yerde toplanır. Meclis (ocağın) açılmasına karar alınır. Eski türkülerdeki 24 oğuz boyunu temsil edecek sayıda 1 baş ağa, 1 küçük ağa, 22 yarandan oluşur. Bir de orta işlere bakan çavuş vardır. Yaranlar sıra ile arkadaşlarına ikramda bulunmak durumundadır. Fakat çavuş ikram etmez, hizmet görür. İkram genelde maddi külfet gerektirir. Bu sebeple hep 2 yaran bir ocak yakar. Ocak yakmak 2 yaranın diğerlerine önceden kararlaştırdığı üzere yemek ve diğer ikram belirlidir. Alkollü içki kesinlikle yasaktır. Yaran meclisi her yıl kış boyunca devam eder. Haftanın bir günü cay ocağı (oyunların ve davranışın öğrenileceği yer), bu genelde çarşamba akşamı ve geceleri, bir gün de asıl ocak cumartesiye pazara bağlayan akşam ve gecedir. Ocak akşam namazından sonra açılır sabah namazı kılınır ve dağılır. Yani bütün gece devam eder. Yaran ocağı (odası), yaranın kâhyası olan küçük baş ağanın gelmesiyle açılır. Tertip ve düzenden sorumlu olan küçük başağa ocağa gelir, kontrol eder ve eksik olan veya tertibi çavuşa gerekli emirleri vererek düzeltmeyi sağlar ve köşesine oturarak beklemeye başlar. Yaran odası son derece itan ile döşenir. Odayı çevreleyen sedirlerin iki köşesinin süs ve döşenişi daha gösterişlidir. Bu köşeler başağalar'a ait köşelerdir. Her yanı halı, duvarlarda ise Çankırı ya ait bindallı işi örtüler ve çok eski yağlıklar takılıdır. Bu parçaların maddi kıymeti oldukça

fazladır (Absarılioğlu, 2004).

1.3.7. Mahalli Oyunlar

Bütün yaran ve misafirler tamam olunca mahalli oyunları oynamak için çavuş küçük başağının talimatı ile oyun için yaranları kaldırır. Ocak ve oyunlar küçük başağının sorumluluğundadır.

Oyun için kalkan yaranlar odadan dışarı geri geri çıkarlar, kılık kıyafetini kontrol ettikten sonra sağ elleri kalpleri üzerinde içeri girerler ve odanın ortasında dururlar. Bu yaranların hangi oyunları oynayacağı ya çavuş tarafından sazendeye söylenir ya da oyun oynayacak yaranlar sazendeye işaret ederek o havaları çalmalarını söylerler.

Hem kendileri eğlenir hem de misafirlerine hoşça vakit geçirtmek için coşku ile bu oyunları oynarlar. “Kömür gözlüm, mahim, üçayak, çarşılardan üç mum aldım, kahve yemenden gelir, Kürdün kızı, Genç Osman, Fatma’m, ark altında bendim var, yıldız, depe tarla, bir gömlek giyer kısarak” gibi. Bu oyunlara misafirler de eşlik ederler. Bundan sonra misafirlerinde iştiraki ile orta oyunları başlar. Orta oyunu oynayacak yaranlar başağaların izni ile çavuş tarafından önlerine yere tura vurularak kaldırılır. Kalkan yaranlar dışarı çıkar, elleri kalpleri üzerinde tekrar içeri girerler. Bu oyunlar çavuş ve usta bir yaranın ebeliği ile teşekkül eder. Yaran evinin ortasında daire şeklinde otururlar. Ebenin yaptığını veya söylediğini birbirlerine yapar veya söylerler. Bunları yapamayanlar çeşitli şekilde cezalandırılırlar. Her orta oyununun kendine göre bir adı ve oynanış şekli vardır. Bu oyunlar “mani satma, deveci biro, samut simit, kuşum, tekerleme, vasil” gibi. Amaç hep beraber hoşça vakit geçirmek hem de oyun bile oynanırken adap usul erkân hakkında eğitim vermektir. Bu oyunlardan sonra kahve misafirleri için çavuş kahve getirir. Bunun adı “kalk git kahvesidir. Kahve içildikten sonra sazende “Cezayir” adlı parçayı çalar. Bütün yaranla misafirler ayağa kalkarlar. Misafirler sıra ile geldiği gibi yarana sırtını dönmeden sağ eli kalbinin üzerinde geri geri kapıya doğru çıkar, “Allaha ısmarladık yaran ağalar ocağımız daim olsun” diyerek ayrılırlar. Misafirleri uğurlamaya büyük ve küçük başağa ile ocak sahipleri çıkarlar. Misafirler gidince başağalar tekrar yerlerine döner. Çavuş kapıdan dikkat çeker ve başağalar geliyor diye seslenirler. Bütün yaran ayağa kalkar, başağalar yerlerini alırlar. Gene sıra ile otururlar. Ocaklara her ne kadar usul erkân görmüş insanlar davet edilse de bazen misafirler içerisinden yüzsüzleri de çıkabilir veya kişi yüzsüzlüğe de vurabilir kalk git kahvesi verilmesine rağmen yaran ocağını terk etmemiştir. Başağının da onayıyla bu misafire çavuş tarafından bir küllü kahve ikram edilir. Gene ocağı terk etmezse bu sefer

süpürgenin üzerine ayakkabıları konularak yaran odasında misafirin önüne bırakılır. Genede ocağı terk edeceğini anlamaz veya umursamazsa, çavuş ve iki yaranın da yardımı ile kol ve ayaklarından tutularak yaran evi dışına çıkarılır. Yaran kaldığı yerden yemek vaktine kadar eğlenceye ve sohbete devam eder (Absarılıoğlu, 2004).

Kahve misafirleri uğurlandıktan sonra kapılar kilitlenir, kapı dışına asılmış olan fener içeri alınır (şimdi dışarıdaki lambalar söndürülür); artık misafir kabul edilmez ve orta oyunları başlar (Ateşsoy, 1988).

Misafirler otururken yaran oyunları oynanır, türküler söylenir. Böylece 1-2 saat süreyle eğlence olur. Artık oynayanlar ve sazende çok yorulduğundan çavuşun küçük başağadan izin alması ile yavaş yavaş orta oyunları oynamaya başlar. Orta oyunları yaran odasının ortasındaki halılar üzerinde yarana dönerek içlerine oyun başı, ekip başı, ebe adı verilen oyunları iyi bilenlerin ortaya çıkması ile başlar. Orta oyunu, yaranın el dil becerilerinin ortaya çıktığı hoş ve güzel oyunlardır. Orta oyunları için oyunu bilen oyun başı bir halka yapar, iki dizlerinin üzerine otururlar. Genelde zamanımızda iki yaran arasına şakadan hoşlanan misafirleri davet edilir. Eskiden ise orta oyunlarına kahve misafirleri davet edilirmiş. Orta oyununa baş ağalar hariç herkes sıra ile katılabilir.

1.3.7.1 Mahalli Oyun Havaları

1.3.7.2 Çarşıdan Üç Mum Aldım

Çarşılardan üç mum aldım yakmaya
Edalı suna boylum yatmaya
Sevdalı suna boylum yatmaya
Yakıp yakıp yar yüzüne bakmaya
Edalı suna boylum yatmaya
Sevdalı suna boylum yatmaya
Ne istersin bir gecelik yatmaya
Edalı suna boylum yatmaya
Sevdalı suna boylum yatmaya
Altın ister ak gerdana takmaya
Edalı suna boylum yatmaya
Sevdalı suna boylum yatmaya
Bugün binlik mahkemeye kaydoldu

Edalı suna boylum kaydoldu
Sevdalı suna boylum kaydoldu
Bu şişeler bugün değil dün doldu
Edalı suna boylum dün doldu
Sevdalı suna boylum dün doldu
Çarşılardan çarşaf aldım başıma
Edalı suna boylum başıma
Sevdalı suna boylum başıma
Bana verdin verme eller başına
Edalı suna boylum başıma
Sevdalı suna boylum başıma (Absarılioğlu, 2004).

1.3.7.3 Kahve Yemenden Gelir

Kahve yemenden gelir a canım bulbul çimenden gelir vay
Yavruda bülbül çimenden gelir vay
Ak topuk beyaz gerdan a canım her gün hamamdan gelir vay
Böyle olsunda suna boylum böyle olsun aman
Bu akşamlik bu gecelik böylede olsun aman
Kahve piştiği yerde a canım telve taşıdığı yerde vay
Yavruda taşıdığı yerde vay
Böyle olsunda küçük hanım böyle olsun
İki gözün biriside kör olsun
Usul usul yavaş yavaş
Tarlam tapanım örsüm cekicim hep senin olsun
Narilim ebced'in hamamı
Narilim boyalıcanın imamı
Narilim akcik balamı balamı balamı
Severim halamı penceresi var nişabak
Sen ordan dışarı bak
Var olsun var olsun seni seni saranlar (Absarılioğlu, 2004).

1.3.7.4 Kömür Gözlüm

Kömür gözlü yarim, geçti de ömrüm zarile

Haçan yari görsem engel engelleri ile
Ellerin gördüğü gülleri görsem
Murada ersem aman aman yavru da yavru
Katipler yazıdan gayrı da gayrıya bakmaz
Kişi sevdiğini elden dilden bırakmaz
Ölürüm yanarım ben aman aman aman yavruda yavru
Abdalların elindendir teberi
Çanakkale'sinde İngiliz seferi
Gelenim yok gidenim yok kimden alam haberi
Ölürüm yanarım ben aman aman amanyavruda yavru
Nolaydım nolaydım aman yavrum ben bir vezirde kızı olaydın
Ölürüm yanarım ben aman aman aman yavruda yavru
Abdalların elindedir amanında yavrum asası
Öpmek bilmez kokmak bilmez amanında yavrum
Kanlar kanlar kusasın
Ölürüm yanarım ben aman aman aman yavruda yavru (Absarılioğlu, 2004).

1.3.7.5 Mahim

Mahim vardır da Mahim vardır aman aman
Aman içerimde ahım vardır, yavrum içerimde ahım vardır.
Kokulmadık gülüm, gülüm vardır aman
Aman gelişin Mahime de benzer yavrum sekişin şahine de benzer
Mahimi gördüm düşümde aman aman
Aman çıkan ayın on beşinde, yavrum giden ayın on beşinde
Sevdası vardır başımda aman aman
Aman gelişin Mahime de benzer yavrum sekişin şahine de benzer
Kayaları kayaları aman aman
Atlastandır saya sayaları
Şu Türkmen'in maya mayaları aman aman
Aman gelişin Mahime de benzer yavrum sekişin şahine de benzer (Absarılioğlu, 2004).

1.3.7.6 Üç Ayak (Duvara Vurdum Kazmayı)

Duvara vurdum kazmayı aman alim
Güzeller bağlar yazmayı çirkinler ne bilir gezmeyi
Kimden öğrendin gezmeyi aman alim
Ah senin elinden usandım cıvı pıtı dilinden
Yeşil çadırlar kurulsun aman alim
İçinde demler sürülsün
Güzele kimler sarılsın aman alim
Ah senin elinden usandım tatlı dilinden
Budarım bağlar budarım aman alim
İçinde bulbul güderim
Ben seni alır giderim
Şerifim allan ballan da gel gel gel
Al al üstüne şerifim şalvar üstüne
Hançer bıcaklar dakınmış şalın üstüne
Kavak kavakdan uzundur ah kavak kavaktan uzundur
Dalında birtek üzümdür
Yar benim iki gözümdür
Şerifim allan ballan da gel gel gel
Al al üstüne şerifim şalvar üstüne
Ah şişeden birşey damlamış şalın üstüne
Kavak kavaga yaslanır ah kavak kağa yaslanır
Dalında bulbul beslenir ah dalında akbaba beslenir
Yavru küçük tez uslanır şerifim
Allar pullan da gel gel
Al al üstüne şerifim şalvar üstüne
Hançer bıcaklar dakınmış şalın üstüne
Çubuğum bolu kirazı ah çubuğum dümelinin kirazı
Yandı abamın birazı ah yandı abamın birazı
Kim sevmez böyle kirazı şerifim
Allar pullan da gel gel gel
Al al üstüne şerifim şalvar üstüne

Ah şişeden bir şey damlamış şalın üstüne (Absarılıoğlu, 2004).

1.3.7.7 Mineler

Aman бага girdim üzüm yok of of of

Aman бага girdim üzüm yok of of of

El yarinde gözüm yok aman aman

Aman mineler mineler döneler

Eli iste gözü oynasta usulda

Yavas döneler aman aman

Aman ne dedim de darildin of of of

Aman ne dedim de darildin of of of

Aman el yerine sarildin aman aman

Aman mineler mineler döneler

El uçkurda sal göbekte usulda

Yavas döneler aman aman

Aman elma verdim atarsin of of of

Aman elma verdim atarsin of of of

Aman mineler mineler döneler

Eli iste sal göbekte usulda

Yavas dönerler aman aman

Aman el duydu alem duydu of of of

Aman el duydu alem duydu of of of

Aman kimin agzin tutarsin aman aman

Aman mineler mineler döneler

Eli iste sal göbekte usulda

Yavas dönerler aman aman (Absarılıoğlu, 2004).

1.3.8. Orta Oyunlar ve Cezalar

Çankırı ve köylerinde yüzük oyunu çok yaygınmiş, yenilen tarafada mesela “kırk kütük, kırk kabak, kırk çörek” cezası verilirmiş. Kışın oynandığından 40 kütük kırk meşe odunu ile ısınılır. 40 balkabağından tatlı, 40 tepside Çankırı ya has yazma çöreğı (yağlı tepsilere döşenirmiş yufkanın arasına ceviz konarak fırında pişirilir), birlikte neşe ile yenirmiş. Şimdi bu tür cezalar yok, ama genelde yaran ocağında ceza alan yaran, bütün

yaranı hamama götürür karınlarını doyurur, tatlısını yedirir ki buda maddi acıdan çok pahalıdır. Maksat kişiyi maddi yönden batırmak değil, gücü yettiğince arkadaşlarına ikramda bulunmasıdır (Absarılioğlu, 2004). Geleneksel oyunlarımızın en önemli özelliği, yaşanılan mekânda hemen bulunabilecek malzemeleri kullanması, masraf gerektirmemesidir. Çünkü oyun araçları oyuncular tarafından üretilmektedir (Arabacı, 2003).

1.3.8.1. Hoca oyunu

Oyuna katılanlar, hoca ve üç öğrenciden ibarettir. Hocaya bir kavuk giydirilir, kavuğun ortasına bir tas su konur. İlk konuşmayı hoca alır:

“-Şam’dan geliyorum, amacım üç öğrenciye ders vermektir.” dedikten sonra oyunu bilmeyen üç kişi öğrenci olarak seçilir. Hoca, öğrencilerine ders vermeye başlar. “-Ayak bütün, baş bütün hocanıdır” bütün öğrenciler bunu tekrarlarlar. Bu arada hoca, öğrencilerden izin ister:

“-Benim hanım hastalanmış; onun için fazla kalamayacağım, beni unutmamanız için sizlere birer anı vermek istiyorum” diyerek birinci öğrenciye teşbihini, ikinci öğrenciye bastonunu verir, üçüncü öğrenciye dönerek:

“-Evladım sana verecek bir şeyim kalmadı. Sen de şu kavuğumu hatıra olarak al” der ve kavuğunu çıkarır. Su dolu tası oyunu bilmeyen öğrencinin üzerin döker (<https://yarenevi.wordpress.com/2009/05/18/yaren-oyunlari/>).

1.3.8.2 Külâh Oyunu

Oyunu oynayacak her kişi, kağıttan birer külâh yaparak başlarına geçirirler. Bir tepsinin üzerine, gaz ve karışımı yayılır. Oyuncular, kağıttan külâh başlıklarıyla, tepsinin üzerine eğilirler, bu arada, bir başka kişi, tepsinin üzerindeki karışımı kibritle tutuşturur. Külâhı yanan kişinin, hemen kaçması gereklidir. Kaçmayanlar, oyunu seyredenler tarafından dövülürler (<https://yarenevi.wordpress.com/2009/05/18/yaren-oyunlari/>).

1.3.8.3 Yağcı

Oyunu bilen bir kişi, yağ satıcısı olarak; bilmeyen biri de yağ tuluğu olarak seçilir. Yağ satıcısı, elinde bastonu, beli bükük olarak odaya girer; muhtar kuruluna gelerek, yağ satışı için izin ister. İzin verilir, satıcı, yağını getirmek için odadan çıkar. Bir müddet sonra, odaya, yağ tulumu rolündeki genci, sırtına sıkıca iplerle bağlamış olarak döner. Yağ tulumunun ağzı bir bezle sıkıca bağlanmıştır. Muhtar kurulu, yağı kontrol eder ve satış

başlar. Önce muhtara, yağı alması için teklif gelir. Muhtar, elindeki iğneyi yağ tulumuna batırır; sonra sıra ile, herkes ellerindeki iğneyi tulumuna batırırlar. Yağ tuluğu, sıkı sıkı bağlı olduğu için kımlıdayamaz ve bağırılmaz (<https://yarenevi.wordpress.com/2009/05/18/yaren-oyunlari/>).

1.3.8.4 Berber

Oyunu bilen bir kişi, “ben berberim” der ve köy muhtarından iş ister. Muhtar, iş isteyen kişiye izin verir. Sonra, masa yapabilmek için tahta ister; muhtar da oyunu bilmeyen iki kişiyi tahta diye verir. Oyuncu berber, iki gencin ayaklarını ve kollarını, gergin şekilde bağlar, üstlerine de, çeşitli eşyalar doldurur. Berber, bir çanta içinden aletlerini çıkarır. Bunlar, sopa, kaşık, kova, kömür tozu, çamur, fırça gibi eşyalardır. Berber, masa rolündeki kişilerin üzerine oturur; kaşık ile birinin yüzüne çamur; fırça ile de diğerinin yüzüne kömür tozu sürer; sonra, satır ile tıraş eder; tıraş bitince, yüzlerine tükürür. Bu da berberin kolonyasıdır (<https://yarenevi.wordpress.com/2009/05/18/yaren-oyunlari/>).

1.3.8.5 Yıldız Seyretme

Yıldızlı havalarda oynanır. Oyunu bilmeyen bir kişi seçilir. Bütün oyuncular dışarıya çıkarılır. Acemi oyuncuya, bir ceketin kolundan, yıldızlara baktırılır. Sonucu bilmeyen oyuncu, yıldızlara baka dursun; ceketin kolundan dökülen bir kova su her tarafını ıslatır (<https://yarenevi.wordpress.com/2009/05/18/yaren-oyunlari/>).

1.3.8.6 Karı Koca

Yine acemi bir oyuncu seçilir. Bu oyuncuyla birlikte, oyunu iyi bilen bir kişi, yorganın altına girerler. Yüzleri tamamen örtülüdür. Bu iki kişiye, dışardan seçilen iki kişi vuracaktır. Vuranın bilinmesiyle de ebeler değişecektir. Gerçekte, dayak yiyen hep acemi oyuncudur. Usta oyuncu, dayak yemiş gibi sesler çıkarsa da aslında acemi oyuncuyu döven, kendisidir (<https://yarenevi.wordpress.com/2009/05/18/yaren-oyunlari/>).

1.3.8.7 Yumurta Oyunu

Oyunu bilmeyen bir kişi seçilir; başka bir kişi de ebe olur. Acemi oyuncunun şapkasının içine bir yumurta saklanır. Ebe, bu sırada dışarda beklemektedir. Önceden nereye saklandığını bildiği yumurtayı bulacaktır. Ebe içeri girer, şüpheliyi çekmemek için, yumurtayı

sahiden arar gibi yapar, birden acemi oyuncunun şapkasının üstüne şiddetli vurur. Oyunu bilmeyen acemi oyuncu böylelikle, yumurta ile yıkanmış olur (<https://yarenevi.wordpress.com/2009/05/18/yaren-oyunlari/>).

1.3.8.8 Höllük Oyunu

İkiden fazla kişiyle oynanır. Oyuncuların elinde el büyüklüğünde yassı taşlar vardır. Ön tarafa da yumurta büyüklüğünde “Höllük” adı verilen bir taş dikilir. Amaç belirli bir yerden höllüğü uzaklara götürmektir. Bu iş de, eldeki taşların ustaca höllüğe fırlatılmasıyla olur. Höllüğü vuran kişi, höllüğün gittiği mesafeyi ayakla sayar. Her ayak atışta şu tekerleme sıra ile söylenir:

Nanaç, bibiç, kırk üç, kırk dört, kırk beş... Kırk sekiz, kırk dokuz, elli, belli, süllü, sülüman, ardavut, kelenavut, savt, savt bir, savt iki..., savt on, dalla dedi mi oyunu kazanmış olur (<https://yarenevi.wordpress.com/2009/05/18/yaren-oyunlari/>).

1.3.8.9 Yüksüklü

İki grup tarafından oynanır. Ebe olan grup 10 tane ceviz kabuğunu yere sıralar. Birinin içine de gizlice bir üzüm tanesi saklar. Karşı grup bu üzümü bulacaktır. Bulduktan sonra saklama işi diğer gruba geçer.

Eğer üzüm, hemen birinci kaldırıpta bulunursa, geri kalan cevizlerin sayısı cevizi bulan grubun aleyhine yazılır. İkinci kaldırıpta bulunursa, part ifade eder ve geri kalan cevizler, çift sayılarak grubun aleyhine yazılır. Oyunda mühim olan, üzümü son kaldırıpta bulmaktır (<https://yarenevi.wordpress.com/2009/05/18/yaren-oyunlari/>).

1.3.8.10 Benim Gibi Ol

Ebe olan oyuncu dışarıdan, çorabının teki çıkmış, ceketini ters çevirip tek kolunu giymiş, pantolonunun tek bacağını giymiş vaziyette elinde tura, içeri girer ve “Benim gibi ol” diyerek içerdekileri dövmeye başlar. Ebe gibi olununcaya kadar bu dövme işlemi sürer (<https://yarenevi.wordpress.com/2009/05/18/yaren-oyunlari/>).

1.3.8.11 Sanatkar Oyunu

Oyuna odada bulunan herkes katılır. İçlerinden bir ebe, bir de ebe yardımcısı seçilir. Ebe ile yardımcısı dışarıya çıkarlar. Ebe dışarda, marangoz, demirci, terzi, vs. gibi bir sanat

ve seçtiği bu sanat dalının bir aletini seçer. Yardımcısı ile birlikte içeri girerler. Yardımcı:

-Benim oğlum filan sanatı seçti, ona ne lazım? Diyerek bütün kişilere sorar. Amaç, dışarda ebenin seçtiği aletin bulunmasıdır. Alet söyleninceye kadar, bazı taraflarda ebe, bazı taraflarda da oyuna katılanlar dövülür. Aleti söyleyen ebe olur (<https://yarenevi.wordpress.com/2009/05/18/yaren-oyunlari/>).

1.3.8.12 Yattı-Kalktı Oyunu

Yattı-kalktı oyunu, uzun kış gecelerinde gençler arasında, özellikle de “çetnevir” olarak bilinen düğün eğlencelerinde oynanan, erkeklere mahsus, evlerde ya da köy odalarında oynanan oyunlardandır. Oyuncuların belirlenmiş bir sayısı olmamakla birlikte, genellikle yüzük oyununu kaybeden tarafın oyuncularına ceza olarak verilir. Ancak bu her zaman böyle olmak zorunda değildir. Oyuna katılmak isteyen herkes katılabilir.

Günümüzde diğer pek çok oyun gibi artık oynanmayan bu oyun, Akşehir’de yaren toplantılarında hâla oynanmaktadır. Kısaca, oyuna katılan sekiz-on kişiden oluşan oyuncuların her birine delikanlıbaşı ya da oyunun lideri tarafından sebze ya da meyve adları verilir. Örneğin; vişne, kabak, patlıcan, kiraz, şeftali, armut, domates ... vb. Oyuncular odanın ortasında karşılıklı (yüz yüze), eşit iki grup hâlinde, diz üstü otururlar. Oyunu yöneten delikanlıbaşı, isim verdiği cezalı yarenlerden birisinin sırtına topuz ile vurarak: Örneğin, “kabak yattı-kalktı!” der. Kabak adlı cezalı oyuncu, namaz kılarken secdeye yatar gibi iki elinin üzerinde başını yere koyar ve kendi adıyla birlikte bir başka oyuncunun adını söyler. Örneğin, “kabak yattı-kalktı patlıcan!” deyip hemen kalkar. Kalkamazsa sırtına topuzu yer. Patlıcan isimli oyuncu da aynen bir önceki oyuncu gibi yere yatar ve bir başka oyuncunun ismini söyler. Oyun bu şekilde ismini şaşırıp hemen yatamayan ya da kalkmakta geciken oyunculara verilen cezalara gülüşerek sürer gider.

Yattı-kalktı oyununun bir benzeri de şu şekilde oynanır: Oyuncular yine iki eşit gruba bölünür, bir tarafa “ibibik” diğer tarafa “guguguk” adı verilir. Delikanlıbaşı hangi tarafın adını söylerse, o grubun oyuncuları yukarıda belirtildiği gibi yatarlar. Grubunun adını şaşırıp yatamayan olursa sırtına şaka yollu vurulur (Cenikoğlu, 1998).

1.3.8.13 Vız Vız Oyunu

Vız vız oyunu da tıpkı “yüzük oyunu” ve “yattı – kalktı” oyununda olduğu gibi, uzun kış gecelerinde gençler arasında ve çetnevirlerde oynanan, erkeklere mahsus, evlerde ya da köy odalarında oynanan oyunlardandır. Oyun ayakta durarak oynanır. Ebe seçilen oyuncu

ayaklarını yanlara iyice açar, sağında ve solunda bulunan oyuncular da kıpırdamaması için ebenin ayaklarına basarlar. Ayakta duran ebe bir elinin tersi ile kulağını ve yüzünün yarısını kapatırken, öteki elini de koltuğunun altına koyar. Ebenin arkasında duran oyuncular avuçlarını sıkıp, işaret parmaklarını havada sallayarak, tıpkı bir arı gibi “vız vız” diye bağırlar. Bu sırada oyunculardan biri belli etmeden ebenin kulağını kapatmış olduğu eline vurur. Ebeye kimin vurduğu sorulur, eğer ebe kendisine vuranı bilebilirse dayak yemekten kurtulur ve vuran kişi onun yerine ebe olur. Bilemezse oyun bu şekilde devam eder gider (Cenikoğlu, 1998).

1.3.8.14 Dilsiz Oyunu

Gençler arasında oynanan ve erkeklere mahsus olan bu ilginç ve eğlenceli oyun, dış mekânlarda oynanır. Oyuna başlamadan önce oyunun güzergâhı, başlangıç ve bitiş saatleri kararlaştırılır. Oyun genellikle gece oynanacağı için oyuncular ellerine meşale alırlar, el ve yüzlerini tava ya da tencerelerin isi ile siyaha boyarlar. Tipik bir “liderini takip et oyunu” olan dilsiz oyununda gecenin belirlenen vaktinde delikanlıbaşının “boğaz kes” emriyle oyun başlar. Tek sıra hâlinde liderin ardı sıra dizilmiş olan oyuncular artık lider ne yaparsa aynısını yapmak zorundadırlar. Örneğin, lider yolda giderken bir kişiye selâm verirse ardından gelenler de verir, birisine tokat vurursa, ardından gelenler de vurur. Hatta lider yolda giderken bir pisliğe elini dokundurur ya da yalarsa ardından gelenler de aynısını yapmak zorundadırlar. Oyun, delikanlıbaşının “boğaz serbest” emri vermesine kadar böylece devam eder. Emir verilmeden sessizliği bozanlar ya da kurallara uymayanlar cezalandırılır (Cenikoğlu, 1998).

1.3.8.15 Düdük Oyunu

Düdük oyunu genellikle düğün eğlencelerinde oynanan oyunlardandır. Düğüne davetli akran delikanlılar kına gecesinden sonra bir evde toplanırlar. Burada sabaha kadar sohbet eder, saz eşliğinde türküler söyleyip oynarlar. Gecenin ilerleyen bir vaktinde düdük oyununu bilmeyen birini yanlarına çağırarak hep birlikte oyun oynayacaklarını ve kendilerine katılmalarını isterler. Öncelikle kendi aralarından birisini ebe seçerler. Bu kişi önceden ne yapacağını bildiği için ortaya geçerek dizlerinin üzerinde çömelir, üzerine bir palto örtülür ve iki elinin arasında yüzünü yere koyar. Bu hâldeyken kimseyi görmemesi gerekir. Diğer gençler ebenin çevresinde çember oluşturacak şekilde diz üstü otururlar. Birinin elinde ipe bağlı bir düdük vardır. Düdüğü ebenin ardından birisi üfler ve ebe doğrulmadan oyunu

bilmeyen gencin eline tutuşturur. Ebe doğrulunca düdüğü oyunu bilmeyen gencin elinde bulur ve doğal olarak o ebe olur. Esas oyun da ondan sonra başlar. Oyunu bilmeyen genç ebenin yerini alır ve aynı şekilde üstü örtülerek yere yatırılır. Ebe yerde yatarken ipe bağlı düdüğü ebenin haberi olmadan çengelli iğne ile paltosuna tutuşturulur. Ebenin arkasında bulunanlardan birisi düdüğü üfler ama ebe doğrulduğu zaman kimsenin elinde düdüğü göremez. Düdüğü bulamadığı için tekrar tekrar yere yatar. Ancak bir türlü düdüğü bulamaz. Oyun bu minval üzere ebe yoruluncaya kadar neşe içerisinde sürer (Ülker, 2003).

1.3.8.16 Deve Oyunu

Günümüzde artık oynanmayan deve oyunu genellikle düğünlerde gençler tarafından oynanırdı. Dört kişi tarafından oynanan bu oyun için kısa bir merdiven gerekmektedir. Bir kişi merdivenin ilk aralığına girer ve devenin başını oluşturur, iki kişi merdivenin ortasına birer aralıkla girerek hörgüç kısmını oluşturur. Merdivenin son kısmına giren kişi de devenin art kısmını oluştururken üzerleri bir çul ile örtülür. Devenin başını oluşturan kişi önceden küçük yastıklardan bir deve başı yapıp üzerini de sarı tüylü keçi postu ile kaplar. Bir sopa ucuna takılan deve başına bir de deve çanı asılarak aksesuar tamamlanır. Temsili deve düğünde halk arasına girer, sağa sola sallanarak etrafındakilere çarparken, deveye sataşanları da başı ile saldırarak cezalandırır (Tosun, 2001).

1.3.8.17 Gıncırak veya Cıncırak Oyunu

Gıncırağa genellikle uzun süren dinî bayramlarda binilirdi. Adını, iki ağacın birbirine sürterek gıcırdamasından almış olmalı ki o sesi yansıttı. Malzeme, biri uzun 3-4 m., diğeri kısa 1,5 m. boyundaki iki ağaçtan oluşurdu. Uzun olan ağacın ortasında, küçük yuvarlak bir oyuk oluşturulur, kısa olanın ucu küt bir şekilde sivriltilirdi. Yere sağlamca gömülen mil şeklindeki ağacın üstüne uzun ağaç konur, iki tarafa birer kişi geçerek tahterevalli gibi binerlerdi. Yalnız tahterevalliden farkı, uçlara binenlerin dört metre çapında bir daire oluşturacak şekilde ine-kalka dönmeleridir. Oyunun kuralı, hızlı dönmek ama düşmemektir. Delikanlılar gıncırağa, ata ya da eşeğe biner gibi binip dönerlerken, genç kızlar karın üstü binerlerdi. Tabi delikanlılar da genç kızlar da iyi giyimlidirler. Ayaklar kundura veya iskarpinli, yeni şalvar ve entariler üstünde rengarenk başörtüleri bulunmaktadır. Gıncırağın sürtünmesini azaltmak için, sürtünme noktaları yağlanırsa gıcırta sesi azalmakta, binme hızına göre de kendine has bir ahenkle artmaktadır. Artık çocukluğumuzun bir hoş sedası gibi, gıncırak da kültürel hazinemizin hafızalarında yerini almış bulunmaktadır (Arabacı,

2003).

1.3.8.18 Harmanbiş Oyunu

Harmanbiş oyunu toprak ve su ile oynanır. Oyunu oynamak üzere birkaç çocuk ev dışında topraklı bir alanda daire şeklinde otururlar. Oturmadan önce dairenin tam ortasına kümbet yapmak için toz ve toprak yığarlar. Yığılan toprağın üzerine bir yandan su serperken bir yandan kuru toprak dökerek elleri ile kümbet yapmaya çalışırlar. Bu esnada hep bir ağızdan şu tekerlemeyi söylerler:

Harman biş,

Gurban biş,

Keloğlanın başı biş.

Kümbetin üzeri su ile sulandırılırken bir yandan da avuç içi ile toprak sıkıştırılır. Güneş altında kurumaya yüz tutan kümbet âdeta taş gibi sertleşmeye başlar. Oyuncular bir yandan kuruyan kümbetin kendi tarafına kalan kısımlarını ellerindeki çöp veya dal parçası gibi sivri ve sert nesnelere delerken, bir yandan da açtıkları bu deliklerden kümbetin içindeki toprağı boşaltır. Kümbet kaplumbağa kabuğu şeklini aldığı anda ise, tepeden bir delik açılarak su akıtılır. Bu arada oyuncular daha önce delik açtıkları dal parçaları ile açmış oldukları delikleri kapamaya ve suyun kendi deldikleri delikten akıtılmamaya gayret ederler. Nihayet kimin deliğinden su sızarsa, ona sızan suyu dili ile yalattırmak gibi çeşitli cezalar verilir (Caferoğlu, 1994). Oyunun farklı bir oynanış şeklinde ise, kümbetin açılan deliklerinden su yerine kağıt, saman vs. yanıcı maddeler doldurulur ve dikkatlice yakılarak deliklerden süzülen alevler zevkle seyredilir (Sakaoğlu, 2000).

1.3.8.19 Depiş Depiş Oyunu

Ev ortamında geceleri oynanan bu oyunda yedi, sekiz ya da daha fazla kız veya erkek çocuk yüzlerini birbirine dönerek, daire şeklinde ve ayaklarını ortaya uzatmış bir şekilde otururlar. Oyunculardan biri, yerinden kalkmadan ortaya uzatılmış ayaklara bir bir değerek şu tekerlemeyi söyler: “Edin nene, Bedin nene, Suya düşmüş, Kadın nene, Al çih, Bal çih, Aradan, Önçül, Sen çih.” Tekerlemeyi söyleyen oyuncu bu “sen çih” sözü söylerken eli hangi oyuncunun ayağına değerse, o oyuncu bacağını bükerek ayağını altına alır. Bu sırada diğer oyuncuların hepsi birden sol ellerini avuçları yukarıya gelecek şekilde açarak sağ ellerinin şahadet parmaklarını açılan avuçlarının içerisine dikerek “govalan, govalan” diye bağışırlar. Bu sırada da avuçlarının içindeki parmaklarıyla daireler çizerler. Oyunu

yönlendirenin “diş, diş” diye bağırarak parmağı ile dişine vurması üzerine de hepsi dişlerine vurmaya başlar. Bunun üzerine oyunu yönlendiren “pardı, pardı” diyerek tavanı gösterir. Oyuncular tavana bakarken de “depiş, depiş” diyerek ortadakilerin ayaklarına tekme basar. Ötekiler de aynısını yaptıkları için tekme yemedik kimse kalmaz (Caferoğlu, 1994).

1.3.8.20 Yerim Kurtlandı Oyunu

Erkek ve kız çocukların birlikte oynadıkları bu oyunda çocuklar halka şeklinde çömelerek otururken ebe ayakta şu tekerlemeyi söyler:

Gülü gülü gubbe,
Eğsesi zuppa (züppe),
Gel bizim dama,
Çulları yama,
Ahçı başı,
Yağçı başı,
Gel bizim dama,
Gaygana bişir,
Ben yiyim.

Ebe bu tekerlemeyi söylerken yerde çömelmiş vaziyette oturan çocukların başlarına dokunarak dolaşır. Tekerleme bitince oyuncular hep bir ağızdan “yerim kurtlandı” diye bağırarak sağa sola kaçırlar. Ebe de onları kovalayarak kaçanlardan birine elini değmek suretiyle ebelemeye çalışır. Ebelenen oyuncu ebenin yerine geçer, ebe de diğer oyuncuların yanına ve oyun yeniden başlar. Oyunun bir diğer adı da tekerlemede olduğu gibi “Gülü gülü gubbe” oyunudur (Caferoğlu, 1994).

1.3.9. Muhakeme

Muhakeme heyeti Büyük Başağa, Küçük başağa, reis ’ten teşekkül eder. Yarenlerde jüridir. Büyük başağa Çavuş ‘a “Yollu yolsuz var’ mı?” diye seslenir. Bu muhakemenin başlaması anlamındadır. Çavuş kırmızı mindere Baş ağaların tam karşısındaki orta yere getirir. Başağalar ve bütün yaren iki diz çöker durumda oturuşa geçerler. Bu oturuş muhakeme sonuna kadar devam edeceği için Büyük başağa yarenlerin sükûnetle rahat oturmalarını söyler. Suçu olan yarenler var ise Büyük başağa ‘nın emri ile Çavuş tarafından isimleri söylenir, isimleri söylenen yarenler odadan dışarı çıkarlar. Çavuş, muhakeme heyetine yarenlerin suçlarını iletir ve bundan sonra yarenler sıra ile içeri alınır. İçeri giren

yaren sağ eliyle kalbi üzerinde “Selamünaleyküm” der ve kırmızı mindere iki diz üzeri oturur. Kendisine suçü söylenir “doğru mudur” diye sorulur, yaren suçunu kabul ederse “Doğrudur Baş ağam” der, suçsuz olduğunu söyler ise muhakeme heyetine savunmasını yapar, yaren haklı bulunursa beraat eder, suçlu bulunursa “yolum ile yoldayım” diyerek verilecek cezaya razı olduğunu bildirir. Bu muhakemede verilen cezalara yarenler kesinlikle uyarlar. Cezalar suçun niteliğine göre değişir, yarene çay kahve ikramından başlamak üzere tıraş, hamam, yemek, gezili yemek gibi cezalar olabilir.

Bir ‘de sosyal içerikli cezalar vardır, onlarda fakiri gözetmek maksadı ile onların yiyecek, giyecek ve yakacak ihtiyaçlarını temin etmek gibi, bu da yarenin sosyal bir kurum olduğunun en büyük delilidir. Muhakemede verilebilecek en büyük ceza yarenden ihraçtır. Geçmiş yıllarda bu tür olaylar yaşanmış ve yarenden ihraç olan şahıslar utançlarından bir daha geri dönmek üzere memleketi terk etmek zorunda kalmışlardır. İhraç kararı verilen yerine başka kimse alınmaz ve onu temsilen yerine bir ağaç kütüğü konulur bundan’ da anlaşılır ki bu yarende bir ihraç vardır ve edepsizliğin cezası’ da budur diye. Başağalar muhakeme edilemezler. Ancak suçları var ise kendilerine iletilir onlarda o suçun karşılığındaki cezayı kendilerine indirimsiz uygularlar, buda Başağa’ ların mürüvvetindedir. Sazendeler muhakeme sırasında oda dışına çıkarırlar, çünkü onlar yaren değildirler ve onlara da bu muhakemede maddi ceza verilemez, ancak suçları var ise el ve ayaklarına tura ile vurma cezası verilebilir. Çavuş muhakeme sırasında içeride bulunmak zorunda kaldığı haller dışında dışarıda durur, çünkü o da yaren değildir. Bu muhakemede ona da maddi ceza verilemez, suçü var ise el ve ayaklarına tura ile vurma cezası verilir. Bu cezalar kime ve niçin verilmiş olursa olsun kesinlikle dışarıda konuşulamaz. Muhakemesi biten yarenler yerlerine otururlar, böylece muhakeme sona erer ve artık sabah olmak üzeredir yaren ocağı kaldığı yerden devam eder (Absarıloğlu, 2004).

1.3.10. Arap Verme

Ocak devir teslim merasimidir. Geçmiş yıllarda kim ne zaman ocak yakacağını bilmezmiş, bu tören yapılırken sazendenin çalıp, söylediği Arap verme havası çalarken “Kalk gidelim bizim bağa, selam verdim sağa sola, yarenbaşı izin kime “ diye söylenirken büyük başağa etrafına bakılır, ocak yakmayan yarenlerden birinin adını söylemesi ile bir sonraki ocak yakma sırasına belirlemiş. Günümüzde ise ocak yakma sırası kura ile belirlenir olmuştur. Bu hafta ocak yakan yarenlerle, önümüzdeki hafta ocak yakacak yarenler odanın tam orta kısmında karşılıklı ve iki diz çökerek otururlar, bu sırada Çavuş

tepsi içerisinde dört adet fincanla kahveleri getirir. Sazende Arap verme havasını çalar ve söyler, bu havanın bitiminde Çavuş kahveleri önce ocağı teslim edenlere, sonra teslim alanlara ikram eder. Kahveler içilir, Başağalar Arap teslim eden yaranlara “geçmiş olsun”, teslim alan yaranlara da “Hayırlı olsun yaran ağalar” der artık haftaya ocak yakacak yaranlara temsili olarak zilli maşa ve tefi teslim ederler. Haftaya kadar bunların muhafazası onlara aittir.

Artık sabah olmuştur, acı ve tatlısı ile bir ocak daha bitmiştir. Sazende Cezayir havasını çalar, çavuş başağalar’dan aldığı direktifle dikkat çeker, bütün yaran ayağa kalkar, önce Büyük başağa sonra sıra ile Küçük başağa, Reis ve yaranlar teker teker dışarıya çıkarlar. Hep birlikte sabah namazına gidilir, haftaya buluşmak üzere vedalaşarak dağılırlar. Büyük başağa’nın ocağından sonra da o yıl için artık yaran bitmiş olduğundan vedalaşma da tek tek herkes birbiriyle helalleşir. Tekrar yaran yiyebilmek için temennileşerek ayrılırlar. Bu yıl için yaran bitmiştir ama yaranlık hiçbir zaman bitmez. Orada alınan terbiye gereği yaran kendini ömür boyu yaran görüp o şekilde hareket etmeye mecbur addeder (Absarıloğlu, 2004).

1.3.11. Yarende Düğün Merasimleri

Yarenler de biri veya bir yakını evleniyorsa Çankırı geleneklerine göre baş donanma gecesi tertip edilir. Baş donanma cumartesi ikindi veya akşam namazından sonra mevlit-i şerifle başlar dualarla damat bey giydirilir. Sonrasında orada bulunan herkese yemek ikram edilir. Daha sonra sazlı yemekli eğlence faslı başlar. Bu geceler çoğu zaman içkili olur. Ancak içkisiz yapılan baş donanmalarda vardır. Bu gecenin hizmeti yarene aittir. Sabaha kadar veya gecenin geç saatlerine kadar devam eder. Pazar günü damat bey ve yarenler hep birlikte hamama giderler hamamda aynı zamanda tıraşlarda yapılır bu sırada yemek hazırlanır hep birlikte yemek yenilir yemek sonrası hep birlikte gelin almaya gidilir, gelin eve getirildikten sonra damat bey arkadaşları ve yarenler sazendeler eşliğinde güveyi gezmesi diye tabir edilen Çankırı’nın kale, Taş mescit, Feslikan veya kara köprü mevkileri gezilir. Çankırı mahalli türküleri söylenir ve oynanır. Damat beyi yassı namazına hep birlikte götürürler, aman çıkışı yine hep birlikte damat evine bir hoca ile birlikte gelirler hoca dua okur damat bey büyüklerin ellerini öper arkadaşları ve yarenleri de şaka için damat beyin sırtına hafifçe vurarak damat beyi zifaf odasına gönderirler.(Günümüzde düğünler balo şekline dönüşmüş olup güveyi gezmeleri pek fazla görülmez olmuştur).Düğünlerde hediye adettir ve yarenler damat beyin ihtiyacı olan meblağı yüksek bir şeyi hep birlikte

alrlar. Buda toplumsal dayanışma sembolüdür (Absarıloğlu, 2004).

1.3.12. Yarende Cenaze Merasimi

Yarenlerden biri veya bir yakını hakkın rahmetine kavuşmuşsa haber alan yarenler hemen cenaze evinde toplanrlar duymayanlara haber verirler. Cenaze her hangi bir sebeple o gün defnedilmeyecekse ertesi güne kadar cenaze evinde beklerler. Cenaze malzemeleri temin edilir, mezar yeri seçilir ve mezarcıya haber verilir. Sabahın olmasıyla cenaze uygun bir yerde yıkanır yıkanılırken de camilerden salalar verilir o kişinin aramızdan ayrıldığı duyurulur. Cenaze kefenlenip tabuta konulur, dua ile evinden alınır ve cami önündeki musalla taşına omuzlarda getirilir (Bu camii genelde Sultan Süleyman Camiidir). Cenazeyi musallada bekletmek adettendir. Vakit namazına kadar burada bekletilir, namazdan sonra yine hep birlikte cenaze namazı kılınır, kabristana getirilir. Defin işlemi bitince daha önce okunmuş olan hatmi şeriflerin duaları ile Yasin-i Şerif okunur ve ruhu için dualar edilir. Cenaze sahiplerine hep birlikte baş sağlı dilenir. Kabristandan sonra cenaze evine gelmek taziye bulunmak adet olmuştur. Komşular, arkadaşlar ve yarenler cenaze evine sıra ile kırk gün yemek getirirler. Buda adettendir ve akşam cenaze evine 10 hafız gelir hatim yapılır dualar yapılır ikram yaptıktan sonra dağılırlar hizmetlerin hepsini yarenler yaparlar çünkü kendilerine bir vazife bilirlir bu iş aldıkları edep ve terbiye bunu gerektirmektedir. Çeşitli mübarek gün ve gecelerde cenaze anılır kendisi için dua edilir mağfiret dilenir (Absarıloğlu, 2004).

Yaran ocakları, insanları topluma hazırlama görevinin yanı sıra geçim telaşından arta kalan boş zamanlarda insanları eğlendirecek ve dinlendirecek etkinliklerde barındırmaktadır. Çankırı Yaran Ocakları yöre insanı için boş zaman değerlendirmede önemli bir etkinlik alanıdır. Bu nedenle burada boş zaman kavramının açıklanması uygun bulunmuştur.

1.4. Boş Zaman Kavramı

Zaman, sadece bir fiziksel gerçeklik olmaktan öte, deneyimlerimizin ve eylemlerimizin bir görünümüdür. Teknoloji daha fazla ve daha hızlı bir şekilde insan yaşamı için gerekli olan tüketim malları sağlamakla birlikte çalışma zamanından farklı “boş zaman” kavramını meydana getirmiştir (Abadan, 1961).

Boş zaman etkinlikleri bireyin yapmakla yükümlü olduğu aktivitelerin dışında kalan ve kendi bireysel ilgisi, ihtiyacı ve zevki için yaptığı faaliyetlerdir. Diğer bir ifadeyle rutin

faaliyetlerinin dışında bireyi dinlendirip zihnen ve bedenen canlanmasını sağlayan etkinliklerdir (Tezcan, 1993).

Boş zaman, günümüz toplumunda, önemi giderek artan sosyal fenomenlerden biridir. Boş zaman olarak nitelendirilen bize ait, zorunluluklardan uzak, kendi istencimiz ve tasarrufumuz altında olması gereken zamanlarda büyük artışlar gözlenmektedir. Endüstrileşme yolunda ya da endüstrileşmiş toplumlarda iş saatleri kısalmakta boş zamanlar giderek artmaktadır (Aytaç, 2002). İşte insanlara kişisel sorumluluklar yüklenebilecekleri çalışma olanakları hazırlayan boş zaman eğitimi, burada yardıma koşmaktadır. Boş zamanın değerlendirilmesi ile insanın yitirdiği bütünlüğü, insan ilişkilerini, toplum duygusunu, toplumsal sınıflar arasında dayanışmayı amaçlayan çalışmaların yapılması öngörülmektedir. Kuşkusuz boş zamanı bu tür bir amaca yöneltmek, bilinçli kullanmak koşuluyla gerçekleşebilir. O halde büyük endüstrilerin artırdığı boş zaman yitirilmiş bir zaman değil, insanın eksiklerini tamamlaması, çok yönlü gelişmesi için bulunmaz bir fırsattır (Gedikoğlu, 1991).

19. yüzyılın başlarında 14-15 saat olan çalışma zamanı, 20. yüzyılın başında günlük 11-12 saate ve günümüzde 8 saate kadar düşmüştür. Dünya ekonomisinin büyümesi, teknolojik gelişmelerin hızlanması insanların boş zamanlarını arttırmıştır. Boş zamanların artması, boş zaman eğilimlerini gerekli kılmıştır. Boş zaman tamamıyla isteğe bağlı bir uğraşı bütünlüğünü dile getirir. Bu uğraşı dinlenme, rahatlama, bilgi ve görgüsünü arttırma, psikolojik ve fizyolojik zevklerinde doyumunu gerçekleştirme, toplumsal hizmet katkısında bulunarak ahlâki inancın gereğini yerine getirme, yaratıcı yeteneklerini geliştirme biçiminde ve tüm bu faaliyetlerde herhangi bir çıkar amacı gütmemek üzere gerçekleştirilen uğraşlardır. Boş zaman, kişinin hem kendisi hem de başkaları için bütün zorluklardan yada bağlantılardan kurtulduğu ve kendi isteği ile seçeceği bir etkinlik ile uğraşacağı zamandır. Bir başka deyişle kullanımı isteğe bağlı zaman, boş zamandır (Güngörmüş ve diğerleri, 2006).

Boş zamanın en yaygın ve yararlı kullanım alanlarından birisi spordur.

Spor bireyin beden ve ruh sağlığının geliştirilmesi, belli kurallara göre rekabet ölçüleri içinde mücadele etme, heyecan duyma, yarışma ve üstün gelme ve gerçek anlamda, başarı gücünün artırılması, kişisel açıdan en yüksek noktaya çıkarılması yolunda gösterilen yoğun çabalar (Aracı, 1999). Başka bir tanımda ise spor, kısa vadeli belirgin amacı olmayan ve belli kurallara göre, bireysel ya da ortaklaşa oyunlar şeklinde ortaya konan fiziksel hareketler bütünüdür. Kısa vadeli belirgin amacı olmayan ve belli kurallara göre, bireysel ya

da ortaklaşa oyunlar şeklinde ortaya konan fiziksel hareketler bütünüdür (Armağan, 1981).

Psikolojik açıdan spor yapan bireylerde spor haz alma ve mutlu etme duygusu yaşatmaktadır. Çağımızın hastalığı olarak adlandırılan stresle başa çıkmada en önemli etken kuşkusuz spor olmaktadır. Bireylerin günlük yaşantıda karşılaştıkları monoton hayat tarzı ve anlayışını spor yolu ile ortadan kaldırmak mümkündür. Bireylerin rahatlama ve gevşemesini sağlamanın yanı sıra kendilerini mutlu hissetmelerini ve bir şeyleri başarmış olmalarının vermiş olduğu hazı yaşamaları sağlanmış olur (Güçlü, 2005).

Modern toplumların en belirgin özelliği olan sosyal farklılaşma artan iş bölümü ile sosyal bütünleşme arasındaki uyumun sağlanmasında spor aktif bir olgudur. Toplumun sosyal yapısı içinde uyma ve çatışma modellerinin yanı sıra, huzursuzlukların, sapma davranışların azaltılması ve bunların normlarla ahenkleştirilmesi, gerginliklerin toplum yararına yöneltilebilmesinde spor önemli faktörlerden biridir (Erkal, 1998).

Dünyanın her tarafında ve toplumlarda sınıflar arasında spor yapmaya, sporu izlemeye duyulan ilginin hızla artması, çağdaş toplumsal yaşamın ayırt edici başlıca özelliklerinden biridir. Bu işin sosyolojik yönü, dil, din, ırk ve cinsiyet ayrımı gözetilmeksizin ama spor sahalarına ama televizyon başına, dünyanın dört bir tarafındaki milyarlarca insanı aynı anda toplayabilen başka bir olay yoktur (Fişek, 1985).

Spor yoluyla bireylerde, toplumu tanıma, kurallara uyma, gelenek ve görenekleri, iyi doğruyu kötüyü ayırt edebilme, başkalarına saygı gösterme, başarı ve başarısızlığı kabullenme, kendine güven duygusunun gelişmesi, sevinç ve üzüntü gibi özellikleri hissetme gibi özellikleri geliştirecektir (Yetim, 2000).

Spor, doğru ve yeterli solunum sağlar. Bu sayede kan tarafından beyne ve tüm organlara yeterli oksijen taşınır. Spor, terleme vasıtasıyla vücuttaki toksinlerin atılmasına yardımcı olur. Spor, el ve ayakların orantılı, doğru kullanılmasını sağlar. İnsanların hareketlerine esneklik ve zarafet kazandırır. Spor, kas ve kemik yapısının zaman içinde zayıflamasını engeller ve hormon üretimine katkısıyla en etkin yaşlanmayı önleyicidir. Sporcular zor hastalanır, çabuk iyileşirler ve doğa şartlarına dayanıklıdırlar. Spor, stresten uzak tutar ve psikolojik rahatlama sağlar. Sporcuların kendilerini mutlu hissetmeleri yalnızca psikolojik değil aynı zamanda biyolojik etkilerin sonucudur. Spor, dikkat ve konsantrasyon gelişimine katkıda bulunur. Spor, yaktığı enerji ve kaslanma nedeniyle daha fazla besin tüketimini gerektirir. Bu nedenle sporcu ne eksik ne de fazla yiyerek sağlıklı bir diyet geliştirebilir. Şişmansa zayıflar, zayıfsa kilo alır. Yaran ağalar kamu, esnaf, siyasetçi gibi toplum nezdinde öncü insanlar olup her kesime rol model olan insanlardır. Bu sebeple

Yaranlar toplumunda davranışlarıyla örnek alınan ve sözü geçen insanlar olduğundan spor gibi doğru davranışların toplumda yaygınlaşmasına katkı sağlayabilirler.

2. GEREÇ VE YÖNTEM

Çankırı ili içinde yer alan Yaran Ocaklarında oyun ve eğlencenin yerini, aynı zamanda Yaran Ağaları ve misafirlerin özellikleri ile boş zaman ve spora yönelik görüşlerini değerlendirmeyi amaçlayan bu araştırma, tarama modelinde betimsel bir araştırmadır. Tarama modeli; Geçmişte yada o anda varolan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyen, tanımlamayı amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Araştırmaya konu olan her neyse onları değiştirme ve etkileme çabası yoktur bu modelde. Bilinmek istenen şey meydandadır. Amaç o şeyi doğru bir şekilde gözlemleyip belirleyebilmektir. Asıl amaç değiştirmeye kalkmadan gözlemlemektir (Karasar, 1984). Tarama modelinde belli bir zamanda çok geniş bir sahada bilgi toplamak hedeflenir. Toplanan veriler istatistiksel işlemlere elverişli olacak şekilde yaygın ve pek çok sayıda fert durum ve olaylara ait olmalıdır (Yıldırım, 1966). Betimsel araştırmalar ne ve nasıl sorularına sistematik olarak cevap vererek olay ve durumların detaylı olarak betimlenmesi amacıyla yapılır. Betimsel araştırma geleneği çok genel bir ifadedir ve kendi içinde pek çok yöntemi barındırır. Betimsel araştırma desenleri herhangi bir konuda derinlemesine bilgi edinmeyi sağlayarak niçin sorularını gündeme getirir ve bu sayede iyi bir betimsel çalışma açıklayıcı araştırmalara temel oluşturabilir (de Vaus, 2001).

2.1. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini; 2016 yılı Çankırı il merkezinde bulunan Yaran Ocaklarının Yaran Ağaları ve Yaran Ocaklarına en az bir defa misafir olan katılımcılar oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklem grubunu ise Çankırı il merkezinde bulunan Ahi Yaran Meclisi Gençlik Eğitim Kültür ve Dayanışma Derneği Başkanlığı bilgisi dahilinde oluşturulan dört yaran ocağını yakan yüz ağa ve Çankırı Yaran Ocaklarına en az bir defa misafir olarak katılan iki yüz yirmi dokuz kişi oluşturmaktadırlar.

2.2. Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen anket kullanılmıştır. Anketin geliştirilmesi sürecinde ilgili literatür taranmış, ayrıca Ahi Yaran Meclisi Gençlik Eğitim Kültür ve Dayanışma Derneği Başkanı Ahmet ABSARILIOĞLU'yla yüz yüze görüşülerek bilgi alınmıştır.

Yirmi sorudan oluşan anket üç bölümden oluşmuştur. Birinci bölüm kişisel bilgilere; ikinci bölüm katılımcıların Yaran ocaklarına yönelik görüşleri ve katılım sebeplerine; üçüncü bölüm ise boş zaman ve spora ilişkin görüşlerine yönelik sorulardan oluşmuştur.

2.3. Verilerin Toplanması

Verilerin toplanması için 01.02.2016-10.10.2016 tarihleri arasında uygulamaya geçilmiş; anket araştırmacı tarafından ve katılımcılara araştırma ile ilgili ön bilgiler verildikten sonra hemen doldurmaları sağlanmıştır. Böylece anketin eksik veya hatalı geri dönmesinin önüne geçilmiştir.

2.4. Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen veriler, kodlanarak bilgisayara yüklenmiş ve SPSS (Statistical Package for Social Sciences) 20 istatistik programı kullanılarak çözümlenmiştir. Verilerin yorumlanmasında yüzde (%), frekans (f) değerleri kullanılmıştır.

3. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde verilerin toplanması sonucunda elde edilen bulgular verilecektir.

Yaran Ağalarının Kişisel Özellikleri

Çankırı Yaran kültürünün en önemli ayaklarından olan Yaran ağalarının kişisel özellikleri Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Yaran ağalarının kişisel özellikleri

Kişisel özellikler		f	%	n
Yaş	18-24 yas	8	8	8
	25-34 yas	31	31	31
	35-44 yas	43	43	43
	45-49 yas	12	12	12
	50+ yas	6	6	6
Toplam		100	100	100
Medeni durum	Evli	82	82	82
	Bekar	17	17	17
	Boşanmış	1	1	1
Toplam		100	100	100

Kişisel özellikler		f	%	n
Eğitim düzeyi	İlkokul	8	8	8
	Lise	64	64	64
	Yüksekokul	8	8	8
	Lisans	16	16	16
	Yüksek lisans	4	4	4
	Doktora	0	0	0
Toplam		100	100	100
Gelir durumu	1300	5	5	5
	1300-2500	29	29	29
	2500-4000	64	64	64
	4000	2	2	2
Toplam		100	100	100
Mesleğiniz nedir?	Kamu	46	46	46
	Özel	30	30	30
	Serbest	14	14	14
	Çiftçi	4	4	4
	Emekli	3	3	3
	Diğer	3	3	3
Toplam		100	100	100

Tablo 1’de görüldüğü üzere, Yaran ağaların çoğunluğu (%82) evli olup (%43) 35-44 ve (%31) 25-34 yaş aralığındadır. Eğitim düzeylerine bakıldığında ise çoğunluğun (%64) lise mezunu olduğu anlaşılmaktadır fakat üniversite mezunlarının (%28) oranında oldukça yüksektir. Yaran ağaların gelir düzeyleri ve meslekleri incelendiğinde çoğunluğun (%46) kamu kurumlarında çalıştığı ve yine çoğunluğun (%64) gelirlerinin 2500-4000 lira arasında olduğu görülmektedir.

Yaran Ağaların Yaran Kültürü ile İlgili Görüşleri

Yaran ocağına katılan ağaların yarana katılım sebepleri ve yarana genel bakış açılarının neler olduğu yaran kültürünü yaşatmak ve devam ettirmek açısından önemlidir. Bu sebeple yaran ağaların yaran katılım ve yarana yönelik görüşleri tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Yaran ağaların yarana yönelik görüşleri

Görüşler ve Katılım Sebepleri		f	%	n
Yaran’a devam ediyormusunuz?	Devam ediyorum	94	94	94
	Braktım	6	6	6
Toplam		100	100	100
Kaç yıldır yaran ocağına devam	1-2	32	32	32
	3-4	38	38	38
	5-6	20	20	20

ediyorsunuz?	6-8	10	10	10
Toplam		100	100	100
Bugün ki konumda olmamda Yaran ocagının katkısı vardır?	Vardır	84	84	84
	Yoktur	16	16	16
Toplam		100	100	100
Yaran ocağı davranışlarına katkı sunar	Evet	97	97	97
	Hayır	3	3	3
Toplam		100	100	100
Cocuğumun yarana katılmasını isterim	Evet	99	99	99
	Hayır	1	1	1
Toplam		100	100	100
Yaran ocagında orta oyunlardan en sevdiğiniz oyun nedir?	Samut simit	15	15	15
	Deveci biro	18	18	18
	Topuk dövme	21	21	21
	Kuşum	9	9	9
	Düdük	2	2	2
	Sana verdiğim ne	8	8	8
	diğer	27	27	27
Toplam		100	100	100
Misafiri en fazla eğlendiren oyun nedir?	Samut simit	6	6	6
	Deveci biro	13	13	13
	Topuk dövme	28	28	28
	Kuşum	8	8	8
	Düdük	8	8	8
	Sana verdiğim ne	14	14	14
	diğer	23	23	23
Toplam		100	100	100
Yaran ocagında mahalli oyunlardan en sevdiğiniz oyun nedir?	Üç mum aldım	17	17	17
	Kahve yemen	17	17	17
	Kömür gözlüm	17	17	17
	Mahim	14	14	14
	Üç ayak	12	12	12
	mineler	0	0	0
	Diğer	23	23	23
Toplam		100	100	100

Tablo 2’de görüldüğü üzere yaran ağaların (%94) yarana devam ettiğini belirtmektedir. Yaran ağaların çoğunluğu (%38) 3-4 sene yarana devam etmektedir. Yarana katılan ağaların bugün ki konumda bulunmalarında (%84) yaran kültürünün etkisi olduğunu belirtip, davranışlarına da olumlu katkısının olduğunu (%97) belirtmiş, çocuklarının da (%99) yarana katılmasını istemektedir. Yaran ocağına katılan ağaların ocakta oynanan orta oyunlardan en sevdikleri oyunun (%21) topuk dövme ve ankette sorulmayan fakat yaran ocagında oynanan (%27) diğer oyunlarında sevdikleri görülmüştür. Orta oyunlardan seyirciyi en fazla eğlendiren oyunun hangisi olduğu yaran ağalar tarafından yine (%28) topuk dövme

oyunu ve (%23) diğ er oyunlar oldu ğ u belirtilmiştir. Yaran ocağına katılan ağaların mahalli oyunlardan en cok sevdikleri oyunun (%17) arşıdan u mum aldım, (%17) Kahve Yemenden gelir ve (%17) Kömür gözlüm oldu ğ u grlmştir.

Yaran Ağaların Alışkanlıkları ve Boş Zaman Değerlendirme Aktiviteleri

Yarana katılan ağaların sigara alkol gibi zararlı alışkanlıkları ve boş zamanlarını değerlendirme aktiviteleri tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3. Yaranların alışkanlıklar ve boş zaman değerlendirme

Alışkanlıklar ve boş zaman değerlendirme		f	%	n
Sigara kullanıyormusunuz?	Evet	54	54	54
	Hayır	37	37	37
	Bıraktım	9	9	9
Toplam		100	100	100
Alkol kullanıyormusunuz?	Evet	4	4	4
	Hayır	78	78	78
	Bıraktım	18	18	18
Toplam		100	100	100
Boş zamanlarınızda ne yaparsınız?	Spor yaparım	46	46	46
	Tv izlerim	20	20	20
	Kitap gazete okurum	21	21	21
	Resim yaparım	0	0	0
	Müzik dinlerim	4	4	4
	Müzik yaparım	0	0	0
	Diğer	9	9	9
Toplam		100	100	100
Neden yaran ocağına katılıyorsunuz?	Stress atmak	26	26	26
	Sağlık için	6	6	6
	Sosyal olmak için	66	66	66
	Saygı görmek için	2	2	2
Toplam		100	100	100
Spor yapmayı severim	Evet	93	93	93
	Hayır	7	7	7
Toplam		100	100	100
Sportif faaliyetlere katılmayı isterim	Evet	92	92	92
	Hayır	8	8	8
Toplam		100	100	100

Tablo 3'te görüldüğü üzere yarana katılan ağaların coğunluğu (%54) sigara kullanmaktadır. Alkol kullanım oranlarına baktığımızda ise yaran ağaların büyük coğunluğun (%96) alkol kullanmadığı grlmştir. Yaran ağaların boş zamanlarında ne yaptıklarına bakıldığında ise coğunluğunun (%46) spor yaptıkları grlmştir. Yarana ocağına, ağaların coğunluğu (%66) sosyal olmak ve (%26) stress atmak için katıldığı

görülmüştür. Yaran ağaların (%93) spor yapmayı sevdikleri görülmektedir. Sportif faaliyetlere katılmayı (%92) istemektedirler.

Misafirlerin kişisel özellikleri

Çankırı Yaran ocaklarına belirli usul ve esaslara dayalı olarak katılan misafirlerin kişisel özellikleri Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Misafirlerin kişisel özellikleri

Kişisel özellikler		f	%	n
Yaş	18-24 yas	66	28,8	66
	25-34 yas	33	14,4	33
	35-44 yas	34	14,8	34
	45-49 yas	44	19,2	44
	50+ yas	52	22,7	52
Toplam		229	100	229
Medeni durum	Evli	133	58,1	133
	Bekar	79	34,5	79
	Boşanmış	17	7,4	17
Toplam		229	100	229
Eğitim düzeyi	İlkokul	41	17,9	41
	Lise	94	41,0	94
	Yüksekokul	37	16,2	37
	Lisans	45	19,7	45
	Yükseklisans	9	3,9	9
	Doktora	3	1,3	3
Toplam		229	100	229
Gelir durumu	1300	26	11,4	26
	1300-2500	96	41,9	96
	2500-4000	71	31	71
	4000	36	15,7	36
Toplam		229	100	229
Mesleğiniz nedir?	Kamu	62	27,1	62
	Özel	63	27,5	63
	Serbest	27	11,8	27
	Çiftçi	24	10,5	24
	Emekli	23	10	23
	Diğer	30	13,1	30
Toplam		229	100	229

Tablo 1’de görüldüğü üzere, Yarana katılan misafirlerin çoğunluğu (%58.1) evli olup (%28,8) 18-24 ve (%19,2) 45-49 yaş aralığındadır. Eğitim düzeylerine bakıldığında ise çoğunluğun (%41) lise mezunu olduğu görülmektedir. Misafirlerin gelir düzeyleri ve meslekleri incelendiğinde çoğunluğun (%27.5) özel sektör de çalıştığı görülmektedir. Misafirlerin (27.1) kamu kurumlarında çalıştığı ve yine çoğunluğun (%41,9) gelirlerinin 1300-2500 lira arasında olduğu görülmektedir.

Misafirlerin Yaran Kültürü ile İlgili Görüşleri

Çankırı Yaran ocaklarına katılan misafirlerin, misafirlik sonrasında yaran ocakları hakkındaki görüş ve katılım sebepleri tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2 Misafirlerin Görüşler ve Katılım Sebepleri

Görüşler ve Katılım Sebepleri		f	%	n
Yaran’a devam ediyormusunuz?	Devam ediyorum	71	31	71
	Bıraktım	158	69	158
Toplam		229	100	229
Kaç defa yaran ocagına katıldınız?	1-2	131	57,2	131
	3-4	60	26,2	60
	5-6	22	9,6	22
	6-8	16	7	16
Toplam		229	100	229
Bugün ki konumda olmamda Yaran ocagının katkısı vardır?	Vardır	121	52,8	121
	Yoktur	108	47,2	108
Toplam		229	100	229
Yaran ocacı davranışlarına katkı sunar	Evet	133	58,1	133
	Hayır	96	41,9	96
Toplam		229	100	229
Cocuğumun yarana katılmasını isterim	Evet	185	80,8	185
	Hayır	44	19,2	41
Toplam		229	100	229
Yaran ocagında orta oyunlardan en sevdiğiniz oyun nedir?	Samut simit	60	26,2	60
	Deveci biro	43	18,8	43
	Topuk dövme	33	14,4	33
	Kuşum	26	11,4	26
	Düdük	24	10,5	24
	Sana verdiğim ne	6	2,6	6
	diğer	37	16,2	37
Toplam		229	100	229
Misafiri en fazla eğlendiren oyun nedir?	Samut simit	58	25,3	58
	Deveci biro	36	15,7	36
	Topuk dövme	37	16,2	37
	Kuşum	20	8,7	20
	Düdük	28	12,2	28
	Sana verdiğim ne	10	4,4	10
	diğer	40	17,5	40

	Toplam	229	100	229
Yaran ocağında mahalli oyunlardan en sevdiğiniz oyun nedir?	Üç mum aldım	39	17	39
	Kahve yemen	41	17,9	41
	Kömür gözlüm	28	12,2	28
	Mahim	36	15,7	36
	Üç ayak	28	12,2	28
	mineler	10	4,4	10
	Diğer	47	20,5	47
	Toplam	229	100	229

Tablo 2’de görüldüğü üzere misafirlerin (%69) yarana devam etmediğini belirtmektedir. Misafirlerin çoğunluğu (%57,2) 1-2 defa yarana katılmıştır.. Yarana katılan misafirlerin bugün ki konumda bulunmalarında (%52.8) yaran kültürünün etkisi olduğunu belirtmiştir, Misafirlerin davranışlarına olumlu katkısının olduğunu (%58.1) belirtmiş, çocuklarının da (%80.8) yarana katılmasını istemektedir. Yaran ocağına katılan misafirlerin ocakta oynanan orta oyunlardan en sevdiği oyun (%26,2) samut simit ve deveci biro (18.8) olduğu görülmüştür. Orta oyunlardan misafiri en fazla eğlendiren oyunun yaran ağalar tarafından (%25,3) samut simit ve deveci biro (15.7) olduğu belirtilmiştir. Yaran ocağına katılan misafirlerin mahalli oyunlardan en çok sevdiği oyunun ankette sorulmayan fakat yaran ocağında oynanan (%20.5) diğer oyunlar ve (%17.9) Kahve Yemenden gelir olduğu görülmüştür.

Misafirlerin Alışkanlıkları ve Boş Zaman Değerlendirme Aktiviteleri

Yarana katılan misafirlerin sigara, alkol gibi zararlı alışkanlıkları ve boş zamanlarını değerlendirme aktiviteleri tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 3. Misafirlerin alışkanlıkları ve boş zaman değerlendirme aktiviteleri

Alışkanlıklar ve boş zaman değerlendirme		f	%	n
Sigara kullanıyorsunuz?	Evet	120	52,4	120
	Hayır	82	35,8	82
	Bıraktım	27	11,8	27
	Toplam	229	100	229
Alkol kullanıyorsunuz?	Evet	46	20,1	46
	Hayır	131	57,2	131
	Bıraktım	52	22,7	52
	Toplam	229	100	229
Boş zamanlarınızda ne yaparsınız?	Spor yaparım	76	33,2	76
	Tv izlerim	68	29,7	68

	Kitap gazete okurum	29	12,7	29
	Resim yaparım	10	4,4	10
	Müzik dinlerim	21	9,2	21
	Müzik yaparım	10	4,4	10
	Diğer	15	6,6	15
Toplam		229	100,0	229
Neden yaran ocağına katılıyorsunuz?	Stress atmak	74	32,3	74
	Sağlık için	42	18,3	42
	Sosyal olmak için	90	39,3	90
	Saygı görmek için	23	10	23
Toplam		229	100	229
Spor yapmayı severim	Evet	170	74,2	170
	Hayır	59	25,8	59
Toplam		229	100	229
Sportif faaliyetlere katılmayı isterim	Evet	172	75,1	172
	Hayır	57	24,90	57
Toplam		229	100	229

Tablo 3'te görüldüğü üzere yarana katılan misafirlerin çoğunluğu (%52.4) sigara kullanmaktadır. Alkol kullanım oranlarına baktığımızda ise misafirlerin çoğunluğunun (%79.9) alkol kullanmadığı ve (%20.1) alkol kullanmakta olduğu görülmüştür. Misafirlerin boş zamanlarında ne yaptıklarına bakıldığında ise çoğunluğunun (%33.2) spor yaptıkları ve (%29.7) TV izledikleri görülmüştür. Yaran ocağına, misafirlerin çoğunluğu (%39,3) sosyal olmak ve (%32,3) stress atmak için katıldığı görülmüştür. Misafirlerin (%74,2) spor yapmayı sevdikleri ve sportif faaliyetlere katılmayı (%75.1) istemekte oldukları görülmüştür.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Daha önceki bölümlerde araştırma konusu ile ilgili alan yazın bilgisi ve araştırmanın bulgularının istatistiksel sonuçları verilmiştir. Bu bölümde, bulgular bölümünde istatistiksel olarak yorumlanan sonuçlar tartışılacaktır.

Yarana katılan ağaların ve misafirlerin kişisel özelliklerine bakıldığında yaran ağaların çoğunluğu orta yaşta toplumda belli bir konuma gelmiş sevilen sayılan, kendi gecimini sağlayabilen insanlar olduğu görülmektedir. Yaran ağaların çoğunluğu (%82) evli olup (%43) 35-44 ve (%31) 25-34 yaş aralığındadır. Yarana katılan misafirlerin çoğunluğu (%58.1) evli olup (%28,8) 18-24 ve (%19,2) 45-49 yaş aralığındadır. Yaran ağaların (%64) ve misafirlerin (%41) eğitim düzeyleri çoğunluğunun lise mezunu olduğu anlaşılmaktadır. TÜİK 2013 verilerine göre ülkemizde lise mezunlarının oranı %22, Yüksekokul veya fakülte mezunlarının oranı %11'dir (TÜİK, 2013). Yaran ağalarda üniversite mezunlarının (%28) oranında oldukça yüksektir. Yaran ağaların gelir düzeyleri ve meslekleri incelendiğinde çoğunluğun (%46) kamu kurumlarında çalıştığı ve yine çoğunluğun (%64) gelirlerinin 2500-4000 lira arasında olduğu görülmektedir. Misafirlerin gelir düzeyleri ve meslekleri incelendiğinde çoğunluğun (%27.5) özel sektör de çalıştığı görülmektedir. Misafirlerin (27.1) kamu kurumlarında çalıştığı ve yine çoğunluğun (%41,9) gelirlerinin 1300-2500 lira arasında olduğu görülmektedir.

Yaran ağaların ve misafirlerin yaranla ilgili görüşleri incelendiğinde yaran ağaların (%94) yarana devam ettiği misafirlerin ise yaranların aksine (%69) yarana devam etmediği görülmüştür. Yaran ağaların çoğunluğu (%38) 3-4 sene yarana devam etmektedir, misafirler 1-2 defa (%57,2) yarana katılmıştır. Yarana katılan ağaların (%84) ve misafirlerin (%52.8) bugün ki konumda bulunmalarında yaran kültürünün etkisi olduğunu belirtip yaranın, ağaların (%97) ve misafirlerin (%58.1) davranışlarına olumlu katkısının olduğu görülmüştür. Yaran ağaların (%99) ve misafirlerin (%80.8) çocuklarının da yarana katılmasını istemektedir. Yaran ocağına katılan ağaların ocakta oynanan orta oyunlardan en sevdikleri oyunun (%21) topuk dövme ve ankette sorulmayan fakat yaran ocağında oynanan (%27) diğer oyunlarında sevindikleri görülmüştür. Orta oyunlardan seyirciyi en fazla eğlendiren oyunun hangisi olduğu yaran ağalar tarafından yine (%28) topuk dövme oyunu ve (%23) diğer oyunlar olduğu belirtilmiştir. Yaran ocağına katılan ağaların mahalli oyunlardan en çok sevindikleri oyunun (%17) Çarşıdan üç mum aldım, (%17) Kahve Yemenden gelir ve (%17) Kömür gözlüm olduğu görülmüştür. Yaran ocağına katılan misafirlerin ocakta oynanan orta oyunlardan en sevindikleri oyun (%26,2) samut simit ve deveci biro (%18.8)

olduğu görülmüştür. Orta oyunlardan misafiri en fazla eğlendiren oyunun misafirler tarafından (%25.3) samut simit ve deveci biro (%15.7) olduğu belirtilmiştir. Yaran ocağına katılan misafirlerin mahalli oyunlardan en çok sevdikleri oyunun ankette sorulmayan fakat yaran ocağında oynanan (%20.5) diğer oyunlar ve (%17.9) Kahve Yemenden gelir olduğu görülmüştür.

Yaran ağaların ve yarana katılan misafirlerin anket sonuçlarına göre sigarayı hiç kullanmayanların oranı diğer araştırmalar ile benzerlik göstermiştir. Yaran ağaların %54'ü, yarana katılan misafirlerin ise %57.6'sı sigara içmektedir. 2006 yılında gerçekleştirilen Aile Yapısı Araştırmasına göre Türkiye genelinde 18 ve daha yukarı yaştaki kişilerin %33.4'ü sigara kullanmaktadır. Erkeklerde sigara kullanım oranı %50.6'dır (Ergüder, 2008). Ankara'da 1995 yılında yapılmış olan "Sigara Kullanım Davranışları ve Tutumları Çalışması"nda sigara kullanım sıklığı öğretmenlerde %50.8, doktorlarda %43.9 ve sporcularda %34.9 olarak bulunmuştur. Sağlık Hizmetleri Kullanımı Araştırması'nda (2003) erkeklerin %58'i sigara içiyor olarak saptanmıştır (KYTA 2014). 2012 de yapılan Küresel Yetişkin Tütün Araştırmasında (KYTA) Türkiyede, yapılan araştırma sonuçlarına göre, 2008 ve 2012 yılları karşılaştırıldığında, Türkiye'de sigara kullanım oranı %31,2'den %27,1'e gerilediği görülmüştür. Bu oran erkeklerde %47.9' dan %41.5'e düşmüştür (KYTA 2014). Değerlendirmeye alınan 1988–2010 yılları arasında yapılmış olan 31 çalışmada sigara içme sıklığı erkeklerde %27.5–63.8 arasında değişmektedir (Doğanay ve ark. 2012). Bu bulgular yaran ağaların ve misafirlerin sigara kullanım yüzdeleri yüksek bulunmuştur. Yaran ağaların anket sonuçlarına göre alkolü hiç kullanmayanların oranı diğer araştırmalar ile farklılık göstermiştir. Araştırmamıza katılan Yaran ağaların % 96'sı alkol kullanmamaktadır. Yaran ocağına katılan misafirlerin ise % 20.1 lik oranla yapılan araştırmalardaki alkol kullanım oranıyla benzerlik göstermiştir. Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) 2012 yılında yapmış olduğu sağlık araştırmasına göre; erkek için hiç kullanmayan % 67.4'tür (Buzrul, 2016). 2011 yılında erkeklerin %23'ü alkol kullanmaktadır. Son bir yıl içinde haftada en az bir kez alkol kullanımı erkekler arasında %17.9 bulunmuştur (Türkiye Kronik Hastalıklar ve Risk Faktörleri Sıklığı Çalışması, 2013). Bu bulgular yaran ağaların alkol kullanım oranlarının topluma göre daha az olduğunu göstermektedir. Yaran ağaların ve misafirler toplumla yakın oranda sigara ictiği görülmüştür bunun sebebinin sigara konusunda toplum genelinde sigaranın zararlarının biliniyor olması rağmen sigara kullanmaya devam ediyor olması yattığı düşünülmektedir. Yaran ağalar arasında bu konuda da önlemler alınıp sigarayı bırakmaları sağlanmalıdır. Alkol kullanım oranlarına baktığımızda ise yaran ağaların (%96)

alkol kullanmadığı görülmüştür. Bunun başlıca sebebinin ise yaranın ahilikle birleşerek dini yönünde olması ve alkolün haram olarak dinen yasaklanmasından dolayı alkol kullanmadığı düşünülmektedir.

Yaran ağaların ve misafirlerin anket sonuçlarına göre boş zamanlarını değerlendirme oranları diğer araştırmalar ile farklılık göstermiştir. Yaran ağaların %46'sı, misafirlerin % 33'ü boş zamanlarında spor yapmaktadır. Safranbolu halkının serbest zamanlarını aile ile TV seyrederek, dinlenerek, gezmeye giderek, müzik dinleyerek genelde pasif aktivitelerle geçirdikleri görülmektedir. Bu faaliyetler arasında ev içi aktiviteler ilk sırayı almaktadır (Türker ve ark, 2016). Araştırmaya katılanların boş zamanlarında kahvehaneye gitmek dışında tercih ettiği etkinlikler bakıldığında yüksek oranda genellikle TV seyrettikleri ve spor yarışmaları izledikleri görülmektedir (Öztürk ve ark, 2015).

Türk kültür öğelerinin günümüzde de yaşatıldığı Çankırı yaran kültürü toplumsal değişme ile yaran kültürünün yaşatılması ve yok olmaması için önlemler alıp gelecek kuşaklara aktarılması gerekmektedir.

Yâren; insanların birbirleriyle anlaşabilmelerini düzenleyen, gülmenin ve eğlenmenin olduğu kadar, doğumun ve ölümün de gerçeğini her toplantısında insana anlatan önemli bir sosyal yardımlaşma kurumu olmuştur. Yaran ocağına katılan ağaların toplumdan daha sosyal olduğu görülmüş boş zamanlarını toplumdan farklı ve daha aktif değerlendirmekte olduğu görülmüştür. Çankırı Yâran Ocakları, gençlere toplum içinde nasıl oturulur, nasıl konuşulur; alınan sorumluluklar nasıl yerine getirilir, bizzat yaşatılarak öğretmektedir. Büyüğe saygı, küçüğe sevgi nasıl gösterilir; dayanışma nedir, nasıl olur, niçin gereklidir, yaranda öğretilmektedir. Dayanıklı olmak, uyanık olmak, güzel konuşmak, adil olmak, adalete rıza göstermek yaşatılarak öğretilmektedir. Dürüst olmak, kaliteli üretim yapmak, insanları kandırmamak; öncelikle tüketici memnuniyetini gözetmek öğretilmektedir. Her yaştan insanın birikimlerine yenileri eklenirken toplumsal değerlerimizle çelişmeyecek mesajlar verilmektedir. Yâran Meclisleri'nde bütün bu güzellikler kimseyi sıkmadan, usandırmadan, utandırmadan, oyunla, eğlenceyle verilmektedir. Yaran ağalara sigara içmenin zararları konusunda uyarılarda bulunularak sigara içme oranının azaltılması sağlanmalıdır. Alkol kullanımını konusunda her bir yaranın alkol kullanmayarak topluma örnek birer insan olması diğer insanların bu kültürü öğrenerek yaran ocaklarına katılımları sağlanmalıdır. Türkiye'nin farklı bölgelerin de yaran, sıra geceleri, fefene gibi farklı isimlerle yaşatılan özde aynı kültürü yansıtan kültürel etkinliklerin yaşatılmasıyla modern toplumda ortaya çıkan (öfke kontrolü, kadına şiddet, hırsızlık, madde bağımlılığı vb) sorunların üstesinden

gelinebilir. Bu sebeplerden dolayı yaran ocakları kamu kurumları, belediyeler dernekler vb. kuruluşlar tarafından yaygınlaştırılıp tüm toplumumuza öğretilerek yaran kültürünün içinde yer alması sağlanmalıdır. Yaran gibi kültürlerin yaşatılabilmesi için her il, ilçe, belde ve köy gibi yerleşim yerlerinde devletin desteği ile (Kültür Bakanlığı önderliğinde) mülki amirlikler, yerel yönetimler, üniversiteler, dernekler vb kuruluşlar ile işbirliği kurularak uygulanmalıdır.

Yaran kültürü içerisinde oynanan orta oyunları okullara uyarlanarak derslerde aktif bir şekilde uygulanabilir. Bu sayede öğrencilerin fiziksel ve zihinsel becerilerinin gelişmesi sağlanabilir. Orta oyunları ve mahalli oyunlar kayıt altına alınarak sonra ki nesillere aktarılmalıdır. Orta oyunları kurallaştırılarak belirli bir sistem içerisinde yaranlar arasında belirli dönemlerde kültürel etkinlikler yapılabilir. Bu etkinlikler yerel ve ulusal kanallarda tanıtılarak yaygınlaştırılmalıdır. Küçük yaştaki çocukları ve gençleri özendirmek ve bu kültüre kazanmak için farkındalık çalışmaları yapılmalıdır. Bu kültürü yaşatan insanlara destek olarak kitap dergi gibi eserler yazdırılarak yaranın kültürel öğeleri derlenmelidir. Yarana katılan yaşlı kişilerle görüşülerek eski yaranlar öğrenilmeli ve günümüzde uygulanan yaranlar ile bilimsel veriler ışığında yeniden yapılandırılabilir. Yaranın bilimsel olarak fiziksel, kültürel, sanatsal, dini vb yönleri ele alınarak hazırlık anından en son anına kadar analizler yapılarak kayıtları tutulmalıdır. Yaran konusunda yapılan araştırmalar çoğaltılmalı, köylerde uygulanan yaranlar da bu araştırmalara eklenerek genişletilmelidir. Türkiye'nin farklı illerinde yarana benzer düzenlenen organizasyonlarla ilgili araştırmalar yapılmalıdır. Devletin ilgili kurumlarına araştırma raporları sunulmalı ve bu kurumların bir çatı altında düzenlenmesi sağlanarak yaran ocaklarına, evlerine desteklerde bulunmalıdır.

KAYNAKLAR

- ABADAN N (1961) Üniversite Öğrencilerinin Serbest Zaman Faaliyetleri, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, No: 135117, Ajans Türk Matbaası, Ankara.
- ABSARILIOĞLU A (2004) Çankırının Evrensel Özelliklere Sahip Yöresel Kültür Değeri Yaran, Kayıkçı Ofset, Çankırı, s: 3-19.
- ANADOL C (1991) Türk-islam Medeniyetinde Ahilik Kültürü ve Fütüvvetnameler, Kültür Bakanlığı Halk Kültürünü Araştırma Dairesi Yayınları: 150, Ankara.
- ARABACI C (2003) “Yeşildağ’da Oyun ve Eğlence Kültürü-1”, *Çalı Kültür Sanat Dergisi*, Ekim-Kasım, S. 57, Konya, s: 14.
- ARMAĞAN İ (1981) Sporun Toplum Bilimsel Temelleri, Ege Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Yayın No: 4, İzmir, s: 4.
- AKBIYIK A (2004) Urfa Sıra Gecesinden Çankırı Yâran Meclislerine, II. Çankırı Kültürü Bilgi Şöleni Yâran Kültürü Ve Çankırı, Erişim: [<http://www.oocities.org/yarenevi/bilgisoleni.htm#URFA‘‘SIRAGECESİ’’NDEN,ÇANKIRI‘‘YARANMECLİSİ’’NE>], Erişim tarihi: 04.11.2016.
- AKIN E (2009) “BAT’de ‘ilk gün’ sendromu yok!”, Sabah Gazetesi İşte İnsan Eki, 4 Ocak 2009, İstanbul.
- AYHAN B (2007) Çankırı Tarih Kültür ve Turizm, Ankara, s. 61.
- ATEŞSOY Y (1988) Yaran Diyarı Bizim Çankırı, Doğu Matbaacılık, Ankara, s: 90.
- AYTAÇ Ö (2002) Sosyoloji, Üniversite Kitabevi, Elazığ.
- BOZYİĞİT Y (2000) Simav’da Ahilik ve Ahiler, Kütahya.
- BUZRUL S (2015) Türkiyede alkollü içki tüketimi, *Journal of Food and Health Science*, 3, 112-122.
- CAFEROĞLU A (1994) Anadolu Dialektolojisi Üzerine Malzeme II: Oyunlar, Tekerlemeler, Yanılmaçlar ve Oyun İstihlaları: Konya, Isparta, Burdur, Kayseri, Çorum, Niğde Vilayetleri Oyunları, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu T.D.K. Yayınları, Ankara, s: 587.
- CENIKOĞLU G (1998) Akşehir’de Sıra Yarenleri, İstanbul, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul.
- ÇAGATAY N (1967) Çankırı İl Yıllığı 1967 Ajans Türk Matbaacılık, Ankara.
- ÇAYIR K (2011) Çankırı Yaran Meclisinde Bağlamanın Rolü, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*,

2, 79-72.

DE VAUS D.A, 2001 Research Design in Social Research, Sage Publications, London.

DEMIRPOLAT A, AKÇA G (2004) “Ahilik ve Türk Sosyo-Kültürel Hayatına Katkıları”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırma Dergisi*, 15, 366-376.

DURAK İ, YÜCEL A (2010) “Ahiliğin sosyo ekonomik etkileri ve günümüze yansımaları”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2, 151-168.

DOĞANAY S, SÖZMEN K, KALACA S, ÜNAL B (2012) Türkiye’de toplumda sigara içme sıklığı nasıl değişiyor?, *Türkiye Halk Sağlığı Dergisi*, 10, 93-115.

DOĞAN H (2006) Ahilik ve Örgütülü Bilgi, Ekin Kitabevi, Bursa.

ERDEM E (2004) Ahilik, Ahlakla Kalitenin Buluştuğu bir Örgütlenme Modeli, Kayseri Esnaf ve Sanatkârlar Odaları Birliği, 2.B, Kayseri.

EKİNCİ Y (2008) Ahilik, Özgün Matbaacılık, Ankara.

EKİNCİ Y (1989) Ahilik, Sistem Ofset, 2.Baskı, Ankara.

ERGÜDER T (2008) Tütün Kontrolü Çerçeve Sözleşmesi, Sağlık Bakanlığı - Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Sağlık Bakanlığı Yayın No: 731, Ankara.

ERKAL M, Özbay G, Ayan D (1998) Sosyolojik Açından Spor, Der yayınları, 3. Baskı, İstanbul.

FİŞEK K (1985) 100 Soruda Türkiye’de Spor Tarihi, Gerçek Yayınevi, İstanbul, s: 22.

GEDİKOĞLU Ş (1991) Türkiye’de Yaygın Eğitimden Çağdaş Halk Eğitimine, Kadioğlu Matbaası, Ankara.

GÜÇLÜ S (2005) Kurumlara Sosyolojik Bakış, Birey Yayıncılık, İstanbul.

GÜLLÜ S (1977) Sosyoloji Açısından Ahi Birlikleri, Ötüken Yay., İstanbul.

GÜNGÖRMÜŞ H, YETİM A, ÇALIK C (2006) “Ankara’daki Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokullarında görev yapan öğretim elemanlarının boş zamanlarını değerlendirme biçimlerinin araştırılması”, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, Cilt: 14 No:1, 285-298.

KAVİ E, KOÇAK O (2011) Çalışma Yaşamında Etik, Ekin Yay., Bursa.

KIYMAZ A (1996) Çankırı Yöresi Yâran Kültürü, Yaprak Yay., Ankara.

ÖCAL M (2009) Türk Halk Müziğimizde Toplu Çalma Söyleme Geleneği, Erişim: [<https://yarenevi.wordpress.com/2009/12/15/turk-halk-muzigimizde-toplu-calma-soyleme-gelenegi/>], Erişim tarihi: 10.11.2016.

- ÖZKAN O (2002) Çankırı Gelenekleri ve Yaran Kültürü, Yaran Kültürünü Yaşatma Derneği Yayınları, Çankırı.
- ÖZKAN O (2002) Çankırı gelenekleri ve yaran kültürü, K. Matbaacılık, Çankırı, s: 17-63.
- ÖZTÜRK H, ERDOĞAN B, ÇEVİK M, AKIN A (2015) Kahveye giden kişilerin boş zaman değerlendirme alışkanlıklarının incelenmesi, *International Journal of Science Culture and Sport*, 4, 349-358.
- ÖZDEMİR N (1997) “Türkiye’deki Halk Eğlenceleri Ve Kış Eğlenceleri”, V. Milletlerarası Halk Kültürü Kongresi, Halk Müziği Oyun ve Tiyatro, Eğlence Seksiyon Bildirileri, Kültür Bakanlığı Hagem Yayınları, Ankara, s: 284.
- UÇMA İ (2011) Bir Sosyal Siyaset Kurumu Olarak Ahilik, İşaret Yay., İstanbul.
- USLU N (2004) Çankırı Yâran Sohbetleri Ve Oğuz Tôresi, Yaran Kültürü ve Çankırı II. Çankırı Kültürü Bilgi Şöleni Bildirileri, Çankırı, 2004.
- ÜÇÖK H (1932) Ahilikten Kalma Esnaf ve Sohbet Teşkilatı, Çankırı Vilayeti Matbaası, Çankırı.
- ÜLKER A (2003) Kültür Diliyle Bozkır, Bozkır Çevresi ve Köyleri Yardımlaşma Derneği yayın, İstanbul.
- SAKAOĞLU S (2000) Çaybaşı Yazıları, Meram Belediyesi Kültür Yayınları, Konya, s: 150-151.
- Türkiye Kronik Hastalıklar ve Risk Faktörleri Sıklığı Çalışması” Sağlık Bakanlığı 909, Ankara.
- KARASAR N (1984) Bilimsel Araştırma Metodu, Hacettepe Taş Kitapçılık, Ankara.
- TAN N ve TURHAN S (1999) Çankırı Halk Müziği Valilik Yayınları, Çankırı.
- TATAR T, DÖNMEZ M (2008) “Zihniyet ve iktisat ilişkisi çerçevesinde ahilik kurumu“, *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları Dergisi*, Elazığ, s: 194-202.
- TEZCAN M (1991) Bir yaygın eğitim kurumu olarak Çankırı yaran örgütü, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 2, S: 335-352.
- TEZCAN M (1993) Serbest zamanlar sosyolojisi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, No:174, Ankara.
- TEZCAN M (1994) Serbest Zamanların Değerlendirilmesi Sosyolojisi, 4.Baskı, Atilla Kitapevi, Ankara.
- TÜRKER N ÖLÇER H, AYDIN A (2016) Yerel halkın serbest zaman değerlendirme alışkanlıkları: Safranbolu örneği. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6, S: 49-62.
- TÜZEN H (2007) “Sendikacılık, Ahilik ve teori Z”, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt:11,

No:2, Ankara.

TURDİ A (1982) “Halkın Sanat Okulu Uygur Halk Meşrepleri”, II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları, N: 40, Cilt: IV, Ankara, s. 560.

TOSUN B (2001) Bozkır ve Çevresi Yelbeği, Ekip Matbaası, İstanbul.

ÜNVER M (2004) Çankırı Yâran Odalarına Bir Örnek:Bakırlı Köyü Yâran Odaları ve Fonksiyonları, II. Çankırı Kültürü Bilgi Şöleni Yâran Kültürü ve Çankırı, Erişim: [[http://www.oocities.org/yarenevi/bilgisoleni.htm#ÇANKIRI YÂRAN ODALARINA BİR ÖRNEK](http://www.oocities.org/yarenevi/bilgisoleni.htm#ÇANKIRI_YÂRAN_ODALARINA_BİR_ÖRNEK)], Erişim tarihi: 04.11.2016.

YETİM A (2000) Sosyoloji ve Spor, Topkar matbaacılık, Ankara, 2000, s: 148-151.

YARENEVİ (2009) Yaren Oyunları, Karaman'da sıra meclislerinde gençler arasında oynanan oyunlar, Erişim: [<https://yarenevi.wordpress.com/2009/05/18/yaren-oyunlari/>], Erişim tarihi: 04.11.2016.

YÖNETKEN H (2006) Derleme Notları, Sun Yayınevi, Ankara, s: 24.

EKLER

EK 1: Yaran Ağa Anket Formu

SEVGİLİ YARAN AĞALAR,

Bu çalışma Çankırı yaran kültürü içinde yer alan oyun eğlence kavramlarına bakış acınızı değerlendirerek, yaran ağaların spora ilgi düzeylerinin ölçülmesini amaçlamaktadır.

Anketi cevaplayarak çalışmaya sağladığınız katkılar için çok teşekkür ederim.

Serdar Ali Osman SEVİM
Kırıkkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü
Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı

- 1) Yaşınız
 - a) () 18 – 24
 - b) () 25 – 34
 - c) () 35 – 44
 - d) () 45 – 49
 - e) () 50 +
- 2) Medeni durumunuz
 - a) () Evli
 - b) () Bekâr
 - c) () Boşanmış, dul, eşinden ayrı yaşıyor
- 3) En son mezun olduğunuz okul hangisidir?
 - a) () ilkokul
 - b) () Lise
 - c) () Yüksek Okul
 - d) () Lisans
 - e) () Yüksek Lisans
 - f) () Doktora
- 4) Mesleğiniz nedir?
 - a) () Kamu Sektörü
 - b) () Özel Sektör
 - c) () Serbest Meslek
 - d) () Çiftçi
 - e) () Emekli
 - f) () Diğer
- 5) Aylık geliriniz hangi aralıktadır?
 - a) ()-1300
 - b) () 1300-2500
 - c) () 2500-4000
 - d) () 4000-.....
- 6) Yaran ocağında ağalık yapmaya devam ediyor musunuz?
 - a) Devam ediyorum
 - b) Bıraktım
- 7) Kaç yıldır yaran ocağına devam ediyorsunuz?
 - a) 1-2 yıl
 - b) 2-4 yıl
 - c) 5-6 yıl
 - d) 8 ve daha fazla
- 8) Bugün ki konumda bulunmamda yaran ocaklarına katılmamın katkısı vardır?
 - a) Vardır
 - b) Yoktur

- 9) Çocuğunuzun yaran ocaklarına katılmasını istiyor musunuz?
a) Evet
b) Hayır
- 10) Sigara kullanıyor musunuz?
a) Evet
b) Hayır
c) Bıraktım
- 11) Alkol kullanıyor musunuz?
a) Evet
b) Hayır
c) Bıraktım
- 12) Boş zamanlarınız da neler yaparsınız?
a) () Spor yaparım
b) () Tv izlerim
c) () Kitap gazete okurum
d) () Resim yaparım
e) () Müzik dinlerim
f) () Müzik yaparım
g) () Diğer
- 13) Yaran ocağında orta oyunlardan en sevdiğiniz oyun hangisidir?
a) () Samut simit
b) () Deveci biro
c) () Topuk dövme (tekerleme)
d) () Kuşum
e) () Düdük
f) () Benim sana verdiğim ne idi
g) () Diğer
- 14) Yaran ocağında mahalli oyunlardan en sevdiğiniz oyun hangisidir?
a) () Çarşıdan üç mum aldım yakmaya
b) () Kahve yemenden gelir
c) () Kömür gözlüm
d) () Mahim
e) () Üç ayak
f) () Mineler
g) () Diğer
- 15) Size göre yaran ocağında misafirlerini en fazla eğlendiren oyun hangisi?
a) () Samut simit
b) () Deveci biro
c) () Topuk dövme (tekerleme)
d) () Kuşum
e) () Düdük
f) () Benim sana verdiğim ne idi
g) () Diğer
- 16) Neden yaran ocağına katılıyorsunuz?
a) () Stres atmak için
b) () Sağlığım için
c) () Sosyal olmak için
d) () Toplumda saygı görmek için

- 17) Yaran ocağı günlük yaşamımda davranışlarıma olumlu katkılar sunar
- a) () Evet
b) () Hayır
- 18) Spor yapmayı severim.
- a) () Evet
b) () Hayır
- 19) Sportif faaliyetlere katılmayı isterim
- a) () Evet
b) () Hayır
- 20) Yaran ocağına katılma nedenlerinizden üçünü önem sırasına göre sıralayınız.
- a) ()
- b) ()
- c) ()

EK 2: Misafir Anket Formu

SEVGİLİ YARAN;

Bu çalışma Çankırı yaran kültürü içinde yer alan oyun eğlence kavramlarına bakış açınızı değerlendirerek, yaran ocağına katılan seyircilerin anket sorularında ölçülen kavramlara ilgi düzeylerinin ölçülmesini amaçlamaktadır.

Anketi cevaplayarak çalışmaya sağladığınız katkılar için çok teşekkür ederim.

Serdar Ali Osman SEVİM

Kırıkkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü
Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı

- 1) Yaşınız
 - a) () 18 – 24
 - b) () 25 – 34
 - c) () 35 – 44
 - d) () 45 – 49
 - e) () 50 +
- 2) Medeni durumunuz
 - a) () Evli
 - b) () Bekâr
 - c) () Boşanmış, dul, eşinden ayrı yaşıyor
- 3) En son mezun olduğunuz okul hangisidir?
 - a) () ilkokul
 - b) () Lise
 - c) () Yüksek Okul
 - d) () Lisans
 - e) () Yüksek Lisans
 - f) () Doktora
- 4) Mesleğiniz nedir?
 - a) () Kamu Sektörü
 - b) () Özel Sektör
 - c) () Serbest Meslek
 - d) () Çiftçi
 - e) () Emekli
 - f) () Diğer
- 5) Aylık geliriniz hangi aralıktadır?
 - a) ()-1300
 - b) () 1300-2500
 - c) () 2500-4000
 - d) () 4000-.....
- 6) Yaran ocağına seyirci olarak katılmaya devam ediyor musunuz?
 - a) Devam ediyorum
 - b) Bıraktım
- 7) Kaç defa yaran ocağına seyirci olarak katıldınız?
 - a) 1-2
 - b) 2-4
 - c) 5-6
 - d) 8 ve daha fazla
- 8) Bugün ki konumda bulunmamda yaran kültürünün katkısı vardır?
 - a) Vardır
 - b) Yoktur
- 9) Çocuğunuzun yaran ocaklarına katılmasını istiyor musunuz?

- a) Evet
b) Hayır
- 10) Sigara kullanıyor musunuz?
a) Evet
b) Hayır
c) Bıraktım
- 11) Alkol kullanıyor musunuz?
a) Evet
b) Hayır
c) Bıraktım
- 12) Boş zamanlarınız da neler yaparsınız?
a) () Spor yaparım
b) () Tv izlerim
c) () Kitap gazete okurum
d) () Resim yaparım
e) () Müzik dinlerim
f) () Müzik yaparım
g) () Diğer
- 13) Yaran ocağında orta oyunlardan en sevdiğiniz oyun hangisidir?
a) () Samut simit
b) () Deveci biro
c) () Topuk dövme (tekerleme)
d) () Kuşum
e) () Düdük
f) () Benim sana verdiğim ne idi
g) () Diğer
- 14) Yaran ocağında mahalli oyunlardan en sevdiğiniz oyun hangisidir?
a) () Çarşıdan üç mum aldım yakmaya
b) () Kahve yemenden gelir
c) () Kömür gözlüm
d) () Mahim
e) () Üç ayak
f) () Mineler
g) () Diğer
- 15) Size göre yaran ocağında seyircinin en fazla eğlendiği oyun hangisidir?
a) () Samut simit
b) () Deveci biro
c) () Topuk dövme (tekerleme)
d) () Kuşum
e) () Düdük
f) () Benim sana verdiğim ne idi
g) () Diğer
- 16) Neden yaran ocağına katılıyorsunuz?
a) () Stres atmak için
b) () Sağlığım için
c) () Sosyal olmak için
d) () Toplumda saygı görmek için
- 17) Yaran kültürü günlük yaşamımda davranışlarıma olumlu katkılar sunar
a) () Evet

- b) () Hayır
- 18) Spor yapmayı severim.
- a) () Evet
- b) () Hayır
- 19) Sportif faaliyetlere katılmayı isterim
- a) () Evet
- b) () Hayır
- 20) Yaran ocağına katılma nedenlerinizden üçünü önem sırasına göre sıralayınız.
- a) ()
- b) ()
- c) ()

ÖZGEÇMİŞ

Serdar Ali Osman SEVİM

Tel : 0 (376) 766 36 57
0 (533) 510 88 85

E mail : serdaraos@hotmail.com

Adres : Gençlik ve Spor İlçe Müdürlüğü
Nevzat Ayaz Spor Salonu ÇERKEŞ/ÇANKIRI

Doğum Tarihi : 04.07.1985
Doğum Yeri : Çerkeş / Çankırı
Uyruğu : T.C.
Medeni Hali : Bekâr
Askerlik Durumu : 333. Kd 2010

Eğitim Durumu :
2016 - Karabük Üniversitesi
Pedagojik Formasyon Eğitimi
2014 - Kırıkkale Üniversitesi (Yüksek Lisans)
Sağlık Bilimleri Enstitüsü – Beden Eğitimi ve Spor
2004 - 2008 Kırıkkale Üniversitesi (Lisans)
Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu - Antrenörlük Eğitimi
2006 – 2010 Anadolu Üniversitesi
Açık Öğretim Fakültesi - Halkla İlişkiler Bölümü
2000 – 2003 Çerkeş Anadolu Lisesi (Çankırı)
Ortaöğretim

Uzmanlık Dalı : Futbol (UEFA B)

Yabancı Diller : İngilizce (Intermediate)

Staj :
2005-2006 SACAĞ SPOR KULÜBÜ (ANKARA)
Amatör Futbol Takımı
2006-2007 GENÇLERBİRLİĞİ SPOR KULÜBÜ FUTBOL OKULU
Kış 1 – kış 2 – Yaz (ANKARA)
2007-2008 Mühimmat Spor Kulübü (Kırıkkale)
Amatör Futbol Takımı
2008-2010 GENÇLERBİRLİĞİ SPOR KULÜBÜ FUTBOL OKULU
Kış 1 – kış 2 – Yaz (ANKARA)

İş Deneyimleri :
2008-2009 GENÇLERBİRLİĞİ SPOR KULÜBÜ FUTBOL OKULU
Kış 1 – kış 2 – Yaz (ANKARA)
2008-2009 ATKARACALAR MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
BEDEN EĞİTİMİ ÖĞRETMENLİĞİ (ÇANKIRI)
2009-2011 ÇERKEŞ MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
BEDEN EĞİTİMİ ÖĞRETMENLİĞİ (ÇANKIRI)
2009-2011 ÇERKEŞ BLD SPOR KULÜBÜ
Amatör Takım - U17- U15– U13 (ÇANKIRI)
2009-HALEN GENÇLİK ve SPOR İLÇE MÜDÜRLÜĞÜ ÇERKEŞ
FUTBOL-MASA TENİSİ – BADMİNTON – VOLEYBOL
2014-HALEN BADMİNTON HAKEMLİĞİ

Uygulayabildiğim Testler:

Mekik Futbol Alan Testleri; Futbolda Kuvvet Testleri Çift Ayak Uzun Atlama Testleri, Futbolda Dayanıklılık Testleri (Conconi Testi, Cooper, 20 m. Koşu, Modifiye 20 m. Mekik Testi), Sürat Testleri (20 m. Sürat), Anaerobik Güç Testleri (Wingate, Margaria-Kalamen Testi), Futbolda Teknik Testler (Slalom, Şut Duvar Testi)

Futbol Analizi: Sage Game Manager For Soccer Analiz Programı
Manuel Maç Analiz Metodu

Yaptığım Araştırmalar:

Amatör Futbolcularda Anaerobik Gücün Teknik Yetilere Etkisinin İncelenmesi (Uluslararası 10. Bolu Spor Bilimleri Kongresi)

Futbol Oynadığım Takımlar:

1999 – 2003 Çerkeş Belediye Spor (Çankırı)

Katıldığım Kurslar:

2002 M.E.B
Bilgisayar Sertifikası
2004 G.S.G.M
Masörlük kursu – Spor Masörlüğü
2008 Alkan English Dil Merkezi
İngilizce Dil Kursu
2009 TÜRKİYE MASA TENİSİ FEDERASYONU
1. KADEME ANTRENÖRLÜK KURSU
2009 TÜRKİYE BADMİNTON FEDERASYONU
1. KADEME ANTRENÖRLÜK KURSU
2010 TÜRKİYE VOLEYBOL FEDERASYONU
1. KADEME ANTRENÖRLÜK KURSU
2010 TÜRKİYE FUTBOL FEDERASYONU
22. ULUSLAR ARASI TEKNİK DİREKTÖR G. SEMİNERİ
2011 TÜRKİYE FUTBOL FEDERASYONU
UEFA B LİSANS KURSU

Bilgisayar Bilgisi :MSWindows 95/98/XP/Vista/win7 MS Office –

İlgilenilen Alanlar: Sinema, Tiyatro, Müzik, Yüzme, Tenis